

İSTANBUL

MART 2026, SAYI: 25

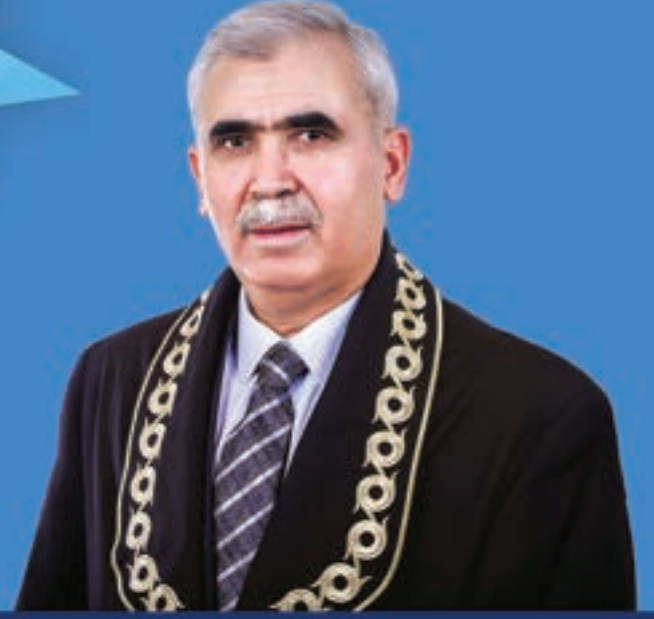
ANADOLU

İSTANBUL ANADOLU ADLİYESİ DERGİSİ

[istanbulanadolucbs](#)

[AnadoluCBS](#)

[Anadolu Adalet TV](#)

**Anayasa Mahkemesi Başkanı
Kadir ÖZKAYA:**

“Bireysel başvuru, Anayasa’yı toplumla
buluşturan en güçlü hak arama yoludur.”

Masrafsız ve Ayrıcalıklı Bankacılık Emlak Katılım'da

Görüntülü Görüşme ile Emlak Katımlı Olun,
Masrafsız Bankacılık Avantajlarından Faydalanın!

 Hesap İşletim Ücreti Yok

 EFT/Havale Ücretsiz

 Tüm Kamu Bankası ATM'leri Ücretsiz

 FAST ile Para Transferi Ücretsiz

 Yüksek Kâr Paylaşım Oranı

ŞİMDİ
EMLAK KATILIMLI
OL!

Emlak Katılım Tasarruf Finansman ile Ev, Araç ve İş Yeri Sahibi Olun!

**Faiz
Yok**

**Kredi
Yok**

**Peşinat
Yok**

**EMLAK
KATILIM**
GÜVENCESİYLE

(KÜNYE)

İmtiyaz Sahibi

Mehmet Beşir GÜVEN
İstanbul Anadolu Adliyesi Adına
Cumhuriyet Başsavcısı

Genel Yayın Yönetmeni

İsmail DEĞİRMENCİ
Cumhuriyet Başsavcı Vekili

Editör

Ömer POLAT - Cumhuriyet Savcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Harun GİRĞİÇ

Grafik Tasarım

Ahmet ÇEVİK

Fotoğraf

Ömer KARA

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın,
Yılda Bir Ücretsizdir

Baskı Tarihi

Mart 2026

Basım Yeri

Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj A.Ş.
Esenşehir Mah. Dudullu OSB
1. Cad. No: 16, Ümraniye/İSTANBUL

Yönetim Yeri

İstanbul Anadolu Adliyesi
Esentepe Mah. E5 Yanyol Cad.
No: 39 Kartal / İstanbul

İstanbul Anadolu Dergisi'nde yer alan eserlerin hukuki sorumluluğu eser sahiplerine aittir.

YAYIN KURULU

Mehmet Beşir GÜVEN - C. Başsavcısı

İsmail DEĞİRMENCİ - C. Başsavcı Vekili

Abdüssamet TIKI - C. Savcısı

Yasin ALPDÜNDAR - C. Savcısı

Ömer POLAT - C. Savcısı

Yiğit HEKİMOĞLU - C. Savcısı

**İsmail DEĞİRMENÇİ / Cumhuriyet Başsavcısı Vekili
(Genel Yayın Yönetmeni)**

**Ömer POLAT / Cumhuriyet Savcısı
(Editör)**

Kıymetli okurlarımız;

İstanbul Anadolu Adliyesi Dergisi'nin 25. sayısı ile yeniden sizlerle buluşmanın sevinç ve gururunu yaşamaktayız.

Her sayısında içeriğini zenginleştirmeye ve estetik kalitesini artırmaya gayret ettiğimiz dergimiz aracılığıyla siz değerli okurlarımıza ulaşmaktan mutluluk duyuyoruz. Bu yılın, meslektaşlarımız, çalışma arkadaşlarımız, ülkemiz ve aziz milletimiz için başarı, barış ve esenlik getirmesini temenni ederiz.

Elinizdeki sayıda kıymetli hukuk insanları tarafından kaleme alınan güncel hukuki meselelere dair makaleler ve edebi yazılar ile Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Kadir Özkaya ile gerçekleştirdiğimiz röportaj yer almaktadır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı ile Adalet Bakanlığına, Türkiye'de faaliyet gösteren adliyelere, yüksek yargı organlarına, barolara, mülki amirliklere, hukuk fakültelerine ve muhtelif kamu kurumlarına ulaştırdığımız dergimizin tüm okurlarımıza faydalı olmasını temenni eder, yayınımıza yazı ve görüşleriyle katkı sunan herkese ve siz değerli okurlarımıza ayrı ayrı şükranlarımızı sunarız.

İÇİNDEKİLER

SAYI 25 / MART 2026

Röportaj

Anayasa Mahkemesi Başkanı Kadir ÖZKAYA

08

24

Kırmızı Bültenin Hukuki Niteliği ve Türk Hukukundaki Yeri

Furkan OKUDAN

Tetkik Hâkimi

28

Türk Spor Hukuk Kurullarının Oluşumu ve Verdikleri Kararlara Karşı Hukuki Yollar

Ayhan TUNÇ

Hâkim

42

Acılarla Sınanan Ülke: Güney Afrika

Kamuran KAYA

Hâkim

56

Hukuk Mahkemeleri Yargılamalarında E-Duruşma

Sezgin TURAN

Hâkim

36

Göçmen Kaçakçılığı Suçu Hakkında Genel Bilgiler

Hüseyin Turgay RENK

Cumhuriyet Savcısı

50

Ceza Yargılamasında Sağır ve Dilsizlere İlişkin Özel Hükümler

Eyüp KARA

Hâkim

62

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu

Deniz KUBAT

Bankacılık Uzmanı

İş Kazasından
Kaynaklı
Tazminat

Buket BAŞARIK
Avukat

66

76

Şam Seyahatnamesi

Muhammed İkbâl ÇAKMAK
Cumhuriyet Savcısı

70

Türk Hukukunda Çocuk
Adalet Sistemi ve Erzurum
Çocuk Adalet Merkezi
Üzerinden İncelenmesi

Fatmanur KUTAR
Hâkim

86

Vicdani Kanaatin
Sınırları: Hâkimin
Takdir Yetkisi Ne Zaman
Keyfilîğe Dönüşür?

Rukiye SARIKAYA
Hâkim

90

Hukukun Evrensel İşlevi:
ORTAK ADALET

Sümeyye ACAR
1. Dönem Hâkim Yardımcısı

Mehmet Beşir GÜVEN
İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcısı

İstanbul Anadolu Adliyesi Dergisinin Saygıdeğer Okurları;

Bizleri her yıl bir araya getiren dergimizin 25. sayısı vesilesiyle siz değerli okurlarımızı selamlarken, geride bıraktığımız yıl itibariyle vefat eden meslektaşlarımızı rahmetle anar, emeklilik ya da tayin sebebiyle aramızdan ayrılan meslektaşlarıma da esenlikler dilerim.

İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcısı olarak adalet hizmetinin tesisi hususunda üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmeye, adalet hizmetlerinin hukuka uygun, etkin ve vatandaşlarımızı maksimum düzeyde memnun edecek biçimde gerçekleşmesini sağlamaya gayret göstereceğiz. Hâlihazırda 1 Cumhuriyet Başsavcısı, 25 Cumhuriyet Başsavcı Vekili ve 298 Cumhuriyet Savcısıyla adli hizmetlerin aksamadan yürütülmesi noktasında gayret ve azimle çalışmalarımıza devam edeceğimizi bildirir, çalışmalarıyla adaletin tecellisine hizmet ederek görevini yerine getiren çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Cumhuriyet Savcılarının mesleki bilgi, birikim ve tecrübesiyle, insan haklarına saygılı bir şekilde maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için soruşturmaları zamanında, etkin, eksiksiz, süratli ve düzenli bir şekilde ceza muhakemesi usulüne uygun yürüteceklerine, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını koruyup güçlendireceğine, adil ve makul sürede yargılanma hakkına önem ve özen göstereceklerine dair güvenim tamdır.

Sözlerimi bitirirken, yayın hayatına devam ederek yurdun her bir sathında bulunan adliyelerimize ve çeşitli kamu kurumlarına gönderilen dergimizi, mesleki bilgi birikimlerinin paylaşılmasına ve ayrıca ülkemizin her bir köşesinde görev yapan kıymetli meslektaşlarımızla aramızda bir gönül bağı oluşmasına vesile kılmak arzusuyla hazırlıyoruz. Dergimiz bu yönüyle adliyemizin sesi olmaya da devam etmektedir.

Bu sayımızı hazırlarken dergi içeriğimizi zenginleştiren yazılarıyla katkı sunan tüm meslektaşlarıma teşekkürü borç bilir, ayrıca dergimize röportajlarıyla değerli görüşlerini bizlerle paylaşma inceliğini gösteren Anayasa Mahkemesi Başkanımız Sayın Kadir Özkaya'ya şükranlarımı sunarım.

Saygılarımla,

İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcısı

Kıymetli okurlarımız;

İçerisinde bulunduğumuz 2026 yılının tüm hâkim, Cumhuriyet savcısı ve adliye personelimize sağlık, mutluluk ve huzur getirmesini temenni ediyorum. Adaletin tesis edilmesi uğruna hayatını kaybeden yargı mensuplarımızı rahmet ve minnetle anıyor; emanetlerine sahip çıkan meslektaşlarımıza gönülden teşekkür ediyorum. Emeklilik ve diğer sebeplerle aramızdan ayrılan kıymetli meslektaşlarımıza da yeni yaşamlarında sağlık, huzur ve esenlikler diliyorum.

2026 yılı itibarıyla, İstanbul Anadolu Adliyesi'nde görev yapan 543 hâkim, 4389 adliye personelimizle birlikte, yaklaşık 6.5 milyonluk nüfusa hitap eden adliyemizin yoğun iş yüküne rağmen zamanın standartlarına uygun, etkin ve adil bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi için azim ve kararlılıkla çalışmaya devam ediyoruz. Bu süreçte yüksek gayret ve özveriyle görev yapan tüm meslektaşlarıma ve personelimize yürekten teşekkürü bir borç bilirim.

Dergimizin bu sayısında, çok kıymetli görüş ve düşünceleriyle katkı sunan Anayasa Mahkemesi Başkanımız Sayın Kadir Özkaya'ya şükranlarımı sunuyorum, tüm okurlarımızı saygıyla selamlıyorum.

Ayrıca dergimizin içeriğini zenginleştiren ve hukuk dünyasına önemli katkılar sunan değerli hukukçular tarafından kaleme alınan kapsamlı yazılardan faydalanacağınızı ümit ediyorum, yeni sayımızın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

2026 yılının ülkemiz, milletimiz ve tüm insanlık için adalet, barış, huzur ve sağlık getirmesini diler; tüm okurlarımıza sevgi ve saygılarımı sunarım.

İstanbul Anadolu Adliyesi Adalet Komisyonu Başkanı

RÖPORTAJ

ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANI KADİR ÖZKAYA

🎤 İsmail DEĞİRMENÇİ (C. Başsavcı Vekili) - Ömer POLAT (C. Savcısı) 📸 Ömer KARA

Sayın Başkanımız, öncelikle yoğun programınızda bize vakit ayırdığınız ve röportaj talebimizi kabul ettiğiniz için şükranlarımızı sunarız. Sohbetimize, 2010 Anayasa değişikliği ile hukuk sistemimize giren “Bireysel Başvuru” hakkının yaklaşık on dört yıllık uygulamasını ve bu süreçte Anayasa Mahkemesinin hak eksenli yaklaşımının Türk yargı düzenine etkilerini değerlendirmenizle başlamak isteriz.

Bireysel başvuru, Anayasa’ımızda teminat altına alınan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerden herhangi birinin, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla herkesin başvurabileceği bir hak arama yoludur. Temel hak ve özgürlüklerin somut uyuşmazlıklar

üzerinden korunmasını sağlayan, adalet eksenli bir denetim mekanizması olan bireysel başvuru, yaklaşık on dört yıllık uygulama sürecinde yalnızca bireylerin hak arama imkânlarını genişletmekle kalmamış; aynı zamanda temel hak ve özgürlüklere ilişkin evrensel ilke ve standartların yargının tüm kademelerinde daha görünür ve uygulanabilir hâle gelmesine katkı sunmuştur.

Anayasa Mahkemesi olarak bireysel başvuruda geldiğimiz noktada itibarıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları yanında, insan hakları hukukuna ilişkin tüm evrensel ilke ve kararlardan da yararlanarak temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik standartları büyük ölçüde belirlemiş, dolayısıyla da zengin bir insan

hakları içtihat bankası oluşturmuş bulunmaktayız. Anayasa Mahkemesinin geliştirdiği bu içtihatlar, hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik açısından önemli bir kazanım olmuştur.

Bireysel başvurunun hukuk sistemimize kazandırdığı en önemli değerlerden biri, Anayasa'nın toplumsallaşmasıdır. Artık Anayasa yalnızca ilgili kurum, kuruluş ve bunların mensuplarının ya da hukukçuların ve akademisyenlerin değil, hakları ihlal edilen her bireyin doğrudan başvurduğu, hayatına dokunan, yaşayan bir metin hâline gelmiştir. Bu gelişme, toplumda hak arama bilincinin güçlenmesini sağladığı gibi, Mahkememizin de toplumla doğrudan ve daha yakın bir ilişki kurmasına vesile olmuştur.

Bir diğer önemli kazanım ise hukukun anayasallaşması olmuştur. Bireysel başvuru sayesinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasal ilkeler, yalnızca anayasa yargısında değil ceza hukuku, idare hukuku ve özel hukuk gibi farklı alanlarda da farkındalığı artmış olarak uygulanmaya başlanmıştır. Mahkemeler, önlerine gelen uyuşmazlıklarda mevzuat hükümlerini anayasal güvenceler ışığında yorumlama sorumluluğunu daha belirgin biçimde üstlenmişlerdir. Böylece Anayasa, salt normatif bir metin olmanın ötesine geçerek tüm yargı pratiğini şekillendiren ve yönlendiren temel başvuru kaynağı hâline gelmiştir.

Bir diğer kazanım da anayasal yorumda yeknesaklığın sağlanmasına ve hukuk güvenliğinin

güçlenmesine yaptığı katkı olmuştur. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru yoluyla önüne gelen uyuşmazlıklarda, anayasal haklara ilişkin olarak yargı mercilerinde ortaya çıkan yorum farklılıklarını gidermekte ve ortak bir içtihat oluşturma işlevi üstlenmektedir. Böylece hem bireyler açısından öngörülebilirliğin daha da güçlenmesine hem de hukuk düzeninde tutarlılık ve istikrarın belirginleşmesine hizmet etmektedir.

Bireysel başvuru mekanizması bir yandan Türk hukuk sistemini dönüştürürken, diğer yandan Anayasa Mahkemesini de hak ve özgürlüklerin korunmasında merkezî bir konuma taşımış, toplumsal adaletin tesisi bakımından vazgeçilmez bir kurum hâline getirmiştir. Dolayısıyla günümüz itibarıyla Mahkememiz de diğer tüm yargı kurumlarımız gibi bireylerin adalet arayışının en önemli aktörlerinden biri olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Anayasa Mahkemesi; adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler gibi değerlerin gerçekleşmesine katkı yapmaya, bireylerin ve kurumların adalet duygularını tatmin etmeye, onların devlete ve hukuka olan güvenlerini artırmaya çalışmaktadır.

Bireysel başvuru mekanizması, hak arama özgürlüğü açısından çok önemli olmakla birlikte Anayasa Mahkemesi önünde ciddi bir başvuru yoğunluğu da oluşturuyor. Bireysel başvurunun etkinliğinin korunması ve güçlendirilmesi bağlamında bu

Bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlayan ve Anayasa'yı toplumun her bireyi için yaşayan bir hukuk güvencesine dönüştüren temel bir denetim mekanizmasıdır.

yoğunluğun makul seviyelere indirilmesi ve sistemin daha etkin işlemesi için neler yapılabilir?

Bireysel başvuru mekanizmasının hukuk sistemimize dâhil olduğu 23 Eylül 2012 tarihinden 31 Aralık 2025'e kadar 714 bin 774 başvuru yapıldı. Bunların 623 bin 88'i, yani yüzde 87,2'si karara bağlandı. 91 bin 686 başvuru ise derdest durumdadır.

Aynı dönemde kabul edilemezlik kararı verilen dosya sayısı yaklaşık 522 bin olarak kayıtlara

geçerken verilen ihlal kararı sayısı ise 84 bin 519'dur. Bunların da 56 bin 443'ünü makul sürede yargılanma hakkına ilişkindir. Hak bazlı verilen ihlal kararı sayısı ise 28 bin 76'dır. 28 bin 76 ihlal kararı içerisinde adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkı ihlalleri ilk iki sırada yer almaktadır.

Öte yandan bugüne kadar verilen ihlal kararlarının toplam başvuruya oranının da makul sürede yargılanma hakkı hariç yaklaşık yüzde 3,9 olduğu görülmektedir. Bunun da aslında Anayasa Mahke-

mesinin bireysel başvuru incelemelerinde bir süper temyiz mercii olarak görev yapmadığını, yalnızca bir hakkın anayasal anlamda ihlal edilip edilmediğine baktığı sonucunu ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

2025 yılında Mahkememize 64 bin 321 bireysel başvuru yapıldı. Buna karşılık 71 bin 175 başvuru sonuçlandırıldı. Yani yapılan başvuruları karşılama oranı yüzde 111 olarak gerçekleşti. Verilen karar sayısının yapılan başvuru sayısından fazla olduğunu ortaya koyan bu veriler, artan iş yüküne rağmen Anayasa Mahkemesinin büyük bir özveri ve gayretle çalıştığının göstergesidir. Bu bağlamda belirtmem gerekir ki bugün Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuru sayısı dünyadaki muadilleri ile karşılaştırıldığında devasa boyutlardadır.

Bu durumun temel hak ve özgürlüklerin korunması bağlamında Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunan kişilerin bireysel başvurularının kısa sürede incelenmesini olumsuz olarak etkilemediğini söylemek mümkün değildir elbette. Ancak şu hususu da özellikle belirtmek isterim ki başvuru yoğunluğu kararlarımızın kalitesini etkilememektedir. Bireysel başvurunun etkin bir hak arama yolu olması, doğal olarak ciddi bir başvuru yoğunluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu durum, yalnızca Anayasa Mahkemesinin değil tüm yargı sisteminin ortak sorumluluğunu ilgilendirmektedir.

Başvuru sayısının azaltılması yanında kanaatimce en etkili yol, ih-

lallerin önceki yargı mercilerince giderilmesidir. Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi içtihatlarının tüm mahkemelerimizce zamanında ve doğru biçimde uygulanması, bireysel başvurunun ikincil niteliğini güçlendirecek ve sistemin daha etkin işlemlerini sağlayacaktır. Usule ve yapıya ilişkin iyileştirmeler ise bu bütüncül yaklaşımın tamamlayıcı unsurlarıdır.

Bireysel başvurunun önemli bir yönü kararların objektif etkisidir. Temel hakları ilgilendiren kararların uygulanmasında asıl mesele benzer ihlallerin ve Anayasa'ya aykırılıkların önlenmesidir. Bunun sağlanması Anayasa Mahkemesi önündeki aşırı iş yükünün düşürülmesi için de önemlidir.

İşte, burada Anayasa Mahkemesi kararlarının objektif etkisi devreye girmelidir. Bu konuda yargı sürecinde yer alan bütün ilgili paydaşlarımıza önemli misyonlar düşmektedir. Mahkememiz bireysel başvuruların incelenmesinde yalnızca somut olayda temel hakların ihlal edilip edilmediğini değil genel olarak Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri düzenleyen hükümlerini yorumlamakta ve bunların uygulanmasına ilişkin ilke ve esasları ortaya koymaktadır. Bu noktada bireysel başvurunun ikincil niteliğini de hatırlatmak gerekir. Zira esasen temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi öncelikli olarak tüm kamu makamları ve yargı mercilerinin sorumluluğundadır.

Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin temel haklar alanında vermiş olduğu kararların yargı mercilerin-

Bireysel başvuru sistemi yalnızca ihlalleri tespit eden bir mekanizma değil; Anayasa'nın tüm yargı düzeninde uygulanmasını sağlayan anayasal bir rehberdir.

Hukuk güvenliği ve yargıya güven, yargı organları arasında kurulacak güçlü bir anayasal diyalog ve Anayasa Mahkemesi kararlarının etkin uygulanmasıyla mümkündür.

ce benimsenmesi insan haklarının etkin korunması için elzemdir. Anayasa Mahkemesi kararları, sonuçları itibarı ile tüm toplumu ilgilendiren ve etkileri davanın taraflarının ötesine uzanan kararlardır. Anayasa Mahkemesi kararları hukukun her alanında insan haklarının merkezde olduğu bir yaklaşım ortaya koymaktadır. İşte bu objektif etkinin gücünü ve devamlılığını sürdürmesi, gelecekteki somut olaylara uygun düştüğü ölçüde Anayasa Mahkemesi kararlarında gösterilen ilkelere ve yorumlara özen gösterilmesi ve riayet edilmesi ile mümkündür.

Bu bağlamda son olarak bireysel başvuru sisteminin bugünkü işlevselliği ile muhafaza edilmesi gerektiğini de ifade etmek isterim. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararlarında ortaya koyduğu ilke ve ölçütler, önceki aşamalarda yargı mercileri açısından soyut ve uzak değerlendirmeler değil doğrudan uygulanabilir anayasal rehberler olarak görülmelidir. Bu noktada özellikle ihlal kararlarının gerekçelerinin dikkatle analiz edilmesi ve benzer uyuşmazlıklarda bu gerekçelerin içselleştirilerek uygulanması büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde aynı veya benzer ihlallerin tekrar edilmesi hem bireysel başvurunun ikincil nitelik ilkesini zedelemekte hem de yargılamaların uzamasına yol açmaktadır.

Sayın Başkanımız, Yargı Reformu Strateji Belgelerinde hukuk güvenliği ve yargılamaların ma-kul sürede tamamlanması he-

defleri sıkça vurgulanmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve bu kararların alt derece mahkemelerince uygulanma biçimi, “hukuk devleti” ilkesinin en somut göstergelerinden biridir. Önümüzdeki süreçte, ihlal kararlarının gereğinin yerine getirilmesinde yeknesaklığı sağlamak ve AYM içtihatlarının derece mahkemelerince daha etkin dikkate alınmasını temin etmek adına yargı organları arasındaki diyalogun nasıl şekillenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Sorunuz hukuk devleti ilkesinin hayata geçirilmesi bakımından son derece hayati bir meseleye temas etmektedir. Yargı Reformu Strateji Belgelerinde vurgulanan hukuk güvenliği ve yargılamaların kısa sürede tamamlanması hedefleri ancak yargı organları arasında sağlıklı, tutarlı ve sürekli bir anayasal diyalog tesis edilmesiyle gerçek anlamda karşılık bulabilir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve bu kararların önceki aşamalarda yargı mercilerince uygulanma biçimi yalnızca normatif bir zorunluluk değil aynı zamanda anayasal düzenin işlerliğini ve yargıya duyulan toplumsal güveni doğrudan etkileyen temel bir göstergedir.

Biz de Anayasa Mahkemesi olarak yargı organları arasındaki iletişim ve iş birliğini, sistemin sağlıklı işlemesi açısından çok önemsiyoruz. Bugüne kadar bu alanda çok sayıda somut adım attık. Öncelikle yüksek mahkemelerimizle

daha düzenli ve kurumsal bir görüş alışverişi zemini oluşturmak üzere, yerleşik içtihatlarla ilişkin dosyalarda çalışma yöntemlerini belirleyen bir yönergeyi yürürlüğe koyduk. Böylece, farklı yargı mercileri arasında ortaya çıkabilecek yorum ve uygulama farklılıklarının daha erken aşamada daha katılımcı bir yöntemle ele alınmasına imkân sağlayan bir çerçeve tesis edildi. Yine iş birliğini geliştirmeye yönelik olarak çalıştay ve sempozyumlar gerçekleştirdik, gerçekleştirmeye de devam edeceğiz. Bu bağlamda özellikle Yargıtay ve Danıştay Başkanlarımıza, Daire Başkanları ve Üyelerine teşekkürlerimi iletmek isterim. Gerçekten bu süreçte kendileri çok büyük destek oldular.

Bunun yanında kararların etkin uygulanmasını desteklemek amacıyla tüm derecelerdeki yargı organlarıyla sahada doğrudan temas kurmaya önem veriyoruz. Bu kapsamda İstanbul, Gaziantep, Bursa, Erzurum, İzmir, Trabzon ve son olarak 20 Ekim 2025 tarihinde Diyarbakır'da gerçekleştirdiğimiz bölge toplantılarında farklı illerde görev yapan 894 hâkim ve savcımızla bir araya geldik; uygulamadaki ihtiyaçları, güçlükleri ve çözüm başlıklarını birlikte değerlendirdik. Bu temasların içtihatların daha sağlıklı yayılması ve uygulama birliğinin güçlenmesi bakımından kıymetli sonuçlar ürettiğini görüyoruz.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra üniversiteler ve akademik dün-

ya ile sürekli iletişim hâlinde olan Mahkememiz, hukuk ve yargı alanındaki bilimsel etkinliklerde aktif bir rol üstlenmektedir.

Yine Mahkememiz çatısı altında düzenlediğimiz staj programlarıyla hukuk fakültesi öğrencileri ve avukat stajyerlerimiz ile hâkim ve savcı yardımcılarımıza staj imkânı sağlıyoruz. Staj süresince Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri kapsamında farklı birimlerde deneyim kazanan ve anayasa yargısına ilişkin bilgi ve becerilerini geliştiren öğrencilerimiz, avukat stajyerlerimiz ile hâkim ve savcı yardımcılarımızın Mahkememizin işleyişine içeriden bir gözle tanıklık etmiş olmalarının ileride üstlenecekleri görevlerde onlara anayasal değerleri daha derinlikli kavramaları açısından önemli katkılar sağladığına inanıyorum.

Önümüzdeki dönemde de söz konusu iş birliğini güçlü bir şekilde sürdürmek; eğitim, ortak çalışma ve düzenli istişare kanallarını canlı tutmak hem hukuk güvenliği hem de öngörülebilirlik bakımından belirleyici olacaktır.

Dijitalleşme ve yapay zekâ, yargı süreçlerinde giderek daha fazla yer buluyor. Anayasa Mahkemesi olarak başvuruların tasnifi, benzer dosyaların gruplandırılması veya içtihatlara erişim kolaylığı gibi konularda teknolojiye nasıl yararlanıyorsunuz? Bu teknolojik dönüşümün, hak arama hürriyetine ve kararların niteliğine ne yönde katkı sunmasını bekliyorsunuz?

Bireysel başvuru yolunun kabulü ile birlikte Anayasa Mahkemesinin

iş yükünde yaşanan artış, dijitalleşmeyi bir tercih olmaktan ziyade kurumsal bir zorunluluk hâline getirmiştir. Bu çerçevede başvuruların alınmasından kararların yazımına, içtihatların erişime açılmasından kurumsal veri yönetimine kadar pek çok alanda teknolojik altyapının güçlendirilmesine özel önem verilmiştir. UYAP entegrasyonu, elektronik başvuru imkânları ve dijital arşivleme sistemleri bireylerin Mahkememize erişimini kolaylaştıran ve yargısal süreçleri hızlandıran temel adımlar olmuştur.

Başvuruların tasnifi ve benzer dosyaların gruplandırılması konusunda teknolojiden yararlanmak, özellikle bireysel başvurunun etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruların önemli bir kısmı benzer hukuki sorunlara veya aynı yapısal problemlere dayanmaktadır. Bu noktada dijital araçlar ve veri analizine dayalı sistemler başvuruların konu, hak türü ve ihlal iddiası bakımından sınıflandırılmasına imkân tanımakta; böylece Mahkememizin önüne gelen dosyalar daha sistematik ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınabilmektedir. Bu yaklaşım, hem içtihat birliğinin güçlendirilmesine hem de yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmasına katkı sunmaktadır.

Dijitalleşme ve yapay zekâ uygulamaları, yargı hizmetlerinin etkinliği ve erişilebilirliği açısından önemli imkânlar sunmaktadır. Anayasa Mahkemesinde başvuruların tasnifi, benzer dosyaların

gruplandırılması ve içtihatlarla erişimin kolaylaştırılması gibi alanlarda teknolojiden yararlanılmaktadır. Bu süreçte temel yaklaşım, teknolojinin karar verme sürecinin yerine geçmesi değil hâkimin anayasal değerlendirme görevini daha sağlıklı ve hızlı biçimde yerine getirmesine yardımcı olmasıdır.

Yargı hizmetlerinde erişilebilirlik, hız ve şeffaflık, günümüzde teknolojiden bağımsız düşünülmez. Bu nedenle Mahkememiz, başvuru süreçlerini kolaylaştıran dijital uygulamalara özel bir önem veriyor. Bu çerçevede 1 Ekim 2025 tarihi itibarıyla bireysel başvuruların elektronik ortamda, UYAP Avukat Portalı üzerinden yapılabilmesi mümkün hâle getirildi. Bugüne kadar da yaklaşık 7 bin başvuru UYAP Avukat Portalı üzerinden yapıldı. Bireysel başvuruların elektronik ortamda yapılabilmesine imkân sağlayan adımların sonuçlarını somut olarak izliyoruz, bu imkânın başvuru süreçlerini daha düzenli ve hızlı hâle getirdiğini görüyoruz.

Yapay zekâ konusunda temel yaklaşımımız, elbette ki teknolojinin hukuki değerlendirme yapması değil dosya yönetimi, sınıflandırma, benzer başvuruların tespiti ve içtihatlarla erişim gibi alanlarda yargısal çalışmayı destekleyen bir araç olarak kullanılmasıdır. Nihai değerlendirme ve hüküm, elbette yargısal sorumluluğun özü gereği insana aittir. Teknoloji bu sorumluluğu ikame eden değil onu daha sağlıklı yürütmeye yardımcı olan bir imkân olarak görülmelidir.

Bu bağlamda geleceğe yönelik

Dijitalleşme ve yapay zekâ, Anayasa Mahkemesi için bir amaç değil; hak ve özgürlüklerin korunmasını güçlendiren yardımcı araçlardır.

beklentimiz, teknolojinin yargısal süreçlerde insan unsurunu geri plana iten değil aksine insan merkezli adalet anlayışını destekleyen bir rol üstlenmesidir. Yapay zekâ ve dijital sistemler sayesinde yargısal süreçlerin hızlanması, hâkim ve raportörlerin zamanlarını daha fazla anayasal değerlendirmeye ve hukuki muhakemeye ayırabilmelerini mümkün kılacaktır. Bu da kararların niteliğinin artmasına ve hak ihlallerinin daha etkin biçimde giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak dijitalleşme ve yapay zekâ Anayasa Mahkemesi için bir amaç değil hak ve özgürlüklerin korunmasını güçlendiren birer araçtır. Bu araçların bilinçli, ölçülü ve anayasal ilkelerle uyumlu bir biçimde kullanılması hem hak arama hürriyetinin etkinliğini

artıracak hem de anayasal yargının kurumsal kapasitesini güçlendirecektir. Anayasa Mahkemesi olarak teknolojik dönüşümü hukuk devleti, insan onuru ve adil yargılanma hakkı ekseninde yönetmeye; çağın imkânlarını adaletin hizmetine sunmaya kararlılıkla devam edeceğiz.

Hukuk fakültelerinden mezun olup mesleğe yeni adım atan hâkim ve savcılarımıza; anayasal perspektif, temel hak ve özgürlüklere duyarlılık ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde görevlerini ifa ederken özellikle hangi hususları gözetmelerini tavsiye edersiniz?

Hukuk fakültelerinden mezun olarak meslek hayatlarına adım atan

hâkim ve Cumhuriyet savcılarımız yalnızca bir mesleği değil aynı zamanda adaletin tecellisine yönelik ağır bir anayasal sorumluluğu da üstlenmiş olmaktadır. Bu sebeple hâkim ve Cumhuriyet savcılarımızın görevlerini ifa ederken sadece kanun hükümlerine değil Anayasa'nın ruhuna ve temel haklara duyarlı bir perspektife sahip olmaları büyük önem taşımaktadır.

Dolayısıyla her şeyden önce, genç hâkim ve savcılarımızın görevlerini ifa ederken Anayasa'yı yalnızca normlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan bir metin olarak değil tüm hukuk düzenine anlam ve yön veren canlı bir değerler bütünü olarak görmelerini tavsiye ederim. Anayasa, soyut ilkelerden ibaret değildir; insan onurunu merkeze alan, özgürlükleri esas alan ve devlet iktidarını sınırlayan bir toplumsal sözleşmedir. Bu nedenle karşısına gelen her uyuşmazlıkta, kanun hükümlerinin yanında anayasal ilkeleri ve temel hak boyutunu birlikte değerlendirmeleri, anayasal perspektifin en somut yansıması olacaktır.

Temel hak ve özgürlüklere duyarlılık, yargı mensuplarının mesleki kimliğinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Hâkim ve savcılar, verdikleri her kararın bir insanın hayatına, özgürlüğüne, itibarına veya mülkiyetine doğrudan etki edebileceğinin bilinciyle hareket etmelidir. Bu bağlamda ölçülülük ilkesi, demokratik toplum düzeninin gerekleri ve hakkın özüne dokunma yasağı gibi anayasal kavramların soyut teorik bilgiler olarak değil somut olaylara yön

veren canlı ölçütler olarak içselleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Adalet, ancak bu hassasiyetle tesis edilebilir.

Hukukun üstünlüğü ilkesinin hayata geçirilmesi, yargı mensuplarının bağımsız ve tarafsız bir duruş sergilemesiyle mümkündür. Genç hâkim ve savcılarımızdan beklentimiz; hiçbir kişi, makam veya görüş karşısında hukuk dışı bir etki altında kalmaksızın yalnızca Anayasa'ya, kanuna ve vicdani kanaatlerine göre karar vermeleridir. Hukukun üstünlüğü soyut bir ideal değil günlük yargısal pratikte somutlaşan bir ilkedir. Bu ilke, ancak yargı mensuplarının cesareti, mesleki onuru ve etik duruşuyla anlam kazanır.

Bu noktada gerekçeli karar hakkının önemine ayrıca dikkat çekmek isterim. Yargı kararlarının gerekçeli olması, hem tarafların adalete olan güvenini güçlendiren hem de yargısal denetimi mümkün kılan temel bir unsurdur. Hâkim ve savcılarımız, kararlarını kaleme alırken yalnızca sonuca değil sonuca götüren hukuki muhakemeye de özen göstermelidir. Açık, anlaşılır ve tutarlı gerekçeler, hukuk güvenliğinin ve öngörülebilirliğin teminatıdır. Aynı zamanda bu yaklaşım, genç yargı mensuplarımızın kendi mesleki gelişimlerine de önemli katkı sağlar.

Mesleğe yeni başlayan hâkim ve savcılarımızın içtihat kültürünü yakından takip etmeleri ve özellikle anayasal yargının ortaya koyduğu ilke kararlarını dikkate almaları da büyük önem taşımaktadır. Anayasa Mahkemesi kararları, temel

Her yargı kararı, yalnızca hukuki bir işlem değil; temel haklara dokunan anayasal bir sorumluluktur.

Hâkim ve savcılarının görevi yalnızca davaları sonuçlandırmak değil, adalet duygusunu ve hukuk devletini güçlendirmektir.

hak ve özgürlüklerin yorumlanmasında yol gösterici niteliktedir. Bu kararların yalnızca sonuçlarıyla değil gerekçeleri ve ortaya koyduğu anayasal standartlarla birlikte değerlendirilmesi, yargısal uygulamada tutarlılığın sağlanmasına katkı sunacaktır. İctihatlara hâkim olmak, aynı zamanda bireysel başvuru yoluna duyulan ihtiyacı da azaltacaktır.

Zira anayasal denetim kültürünün içselleştirilmesi, her somut olayda hak ve özgürlüklerin merkezde tutulması ve gerekçeli karar yazımında bu yaklaşımın açık biçimde ortaya konulması, hukuk devleti ilkesinin güçlenmesine doğrudan katkı sağlar.

Genç hâkim ve savcılarımızın meslek hayatları boyunca kendilerini sürekli geliştirmeleri de ayrı bir önem taşımaktadır. Hukuk, durağan bir alan değildir; toplumsal ihtiyaçlar, teknolojik gelişmeler ve uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda sürekli değişmektedir. Bu nedenle meslek içi eğitimlere açık olmak, akademik çalışmaları ve içtihatları takip etmek, anayasal ve insan hakları hukukundaki gelişmeleri izlemek mesleki yetkinliğin vazgeçilmez unsurlarıdır. Sürekli öğrenme anlayışı, yargı kalitesinin yükselmesinin temel şartıdır.

Bu noktada hâkim ve savcılar, önlerine gelen uyuşmazlıkları anlamada, kavramada ve adil bir şekilde çözüme ihtiyaç duyulan bilgiye mutlaka sahip olmalı, eksik bilgi ile karar vermemelidirler. Hukuk kurallarını ve maddi olayı çok iyi bir şekilde anlama ve kavrama

kabiliyetlerini sürekli olarak geliştirmelidirler. Okuduklarını doğru anlamalı, doğru yorumlamalıdır.

Yargı mensupları olarak verdikleri her karar, topluma güven ve istikrar sunmalıdır. Her bir iddia-name yalnızca bir suç isnadı değil aynı zamanda adalet yolunda yakılan bir ışık olmalıdır. Bir hâkimin kaleminden dökülen her karar, sıradan bir metin değil topluma güven ve istikrar sunan bir ışık olmalıdır. Kararlardaki dürüstlük ve tarafsızlık, yalnızca bir davayı değil bütün bir toplumun adalet duygusunu şekillendirir; toplumsal güvenin durumunu, devletin ruhunu ve temelini de derinden etkiler. Unutmayalım ki adil, dürüst ve tarafsız karar verdiğimiz sürece hem kendimizi hem de toplumumuzu yüceltiriz. Zira ahlakın, aklın, vicdanın, bilimin ve adaletin hüküm sürdüğü bir toplumun inşasında ya da varlığını devam ettirmesinde en önemli sorumluluk, hâkim ve savcılarındır.

İşte, bu yüzden hâkim ve savcılarının görevi, yalnızca davaları sonuçlandırmak değil toplumsal barışın, huzurun ve güvenin teminatı olmaktır. Adalet; geçmişin hikmetinden, bugünün vicdanından ve geleceğin umudundan beslenen bir ışıktır. Bu ışığı diri tutmak, yargı mensuplarının omuzlarındaki en ağır ama en şerefli sorumluluktur.

Bu anlayışla görev yapan hâkim ve savcılarımız, yalnızca bireysel uyuşmazlıkları çözmekle kalmayacak; aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin güçlenmesine, toplumsal barışın tesisine ve adalet duygusunun kökleşmesine de

kalıcı katkı sağlayacaklardır. Bu sorumluluğun bilinciyle atılan her adım hem meslek onurunun hem de anayasal düzenimizin en sağlam teminatı olacaktır.

Anayasa bilincinin toplumun geneline yayılması, hak ihlallerinin daha oluşmadan önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sadece hukukçuların değil, vatandaşların da temel haklar konusunda bilinçlendirilmesi adına eğitim sistemimizde ve toplumsal alanda nasıl bir yaklaşım benimsenmelidir?

Temel hak ve özgürlükleri merkeze alan, yaş ve gelişime uygun aynı zamanda uygulamaya dönük bir yaklaşımın ete kemiğe bürü-

nebilmesi için anayasa bilincinin yalnızca hukukçular arasında değil toplumun tüm kesimlerinde yerleşmesi, hak ihlallerinin önlenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu durum uzun vadeli, çok boyutlu ve kararlı bir yaklaşım gerektirmektedir. Eğitim sistemi, medya, sivil toplum ve kamu kurumları arasında kurulacak eş güdüm bu bilincin kalıcı hâle gelmesini sağlayacaktır. Amaç, yalnızca hak ihlali sonrası başvuru yollarını öğretmek değil haklara saygının toplumsal bir refleks hâline gelmesini temin etmektir. Anayasa'nın birey ile devlet arasındaki ilişkiyi düzenleyen yaşayan bir metin olarak içselleştirildiği bir toplumda, hukuk devleti ilkesi yalnızca kâğıt üzerinde değil gündelik hayatın her alanında somut biçimde hissedilecektir.

Bu perspektifle bilinçlenen bir toplum, hak ihlallerinin önlenmesinde en güçlü güvenceyi oluşturacak; yargının yükünü azaltan, demokrasiyi güçlendiren ve insan onurunu merkeze alan bir anayasal düzenin sürdürülebilirliğine büyük katkı sunacaktır.

Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki anayasa mahkemeleri kararlarının yalnızca sonuçları değil bu sonuçlara ulaşan gerekçeleri de toplumlarda anayasa bilincinin oluşması açısından büyük önem taşır. Bu çerçevede anayasa mahkemelerinin kararlarını açık, anlaşılır ve güçlü gerekçelerle temellendirmesi; yalnızca bir uyuşmazlığı çözmekle kalmayıp aynı zamanda anayasal düzenin istikrarını ve toplumsal meşruiye-

tini güçlendiren bir rehberlik işlevi üstlenmesi, günümüz anayasa yargısının temel gerekliliklerinden biri hâline gelmiştir.

Dolayısıyla kararların anlaşılır ve kamuoyuna açık olması, anayasal bilinç düzeyini artırır. Anayasa mahkemesi kararlarının sadece hukukçulara değil kamuoyuna da hitap eden bir dil ve açıklıkla kaleme alınması, yargı organlarının toplumsal meşruiyetini ve anayasal denetimin kabul edilebilirliğini güçlendirir. Bu yaklaşım, yalnızca yargı kararlarının anlaşılmasını kolaylaştırmakla kalmaz; aynı zamanda vatandaşların anayasa ile olan bağlarını kuvvetlendirir ve bireylerin kendi haklarını daha iyi tanımasını sağlar.

Bu değerlendirmeler ışığında

toplumsal alanda sade, anlaşılır ve erişilebilir bilgilendirme faaliyetleri aracılığıyla vatandaşların anayasal haklarını bilmesi ve kullanabilmesinin teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böylece daha önce de bahsettiğimiz üzere anayasanın toplumsallaşması yolunda önemli ilerlemeler kaydedileceğine inanıyorum.

Sayın Başkanım, röportajımız Türkiye genelindeki tüm adliyelerimize ve yüksek yargı mensuplarına ulaşan bir mecrada yayımlanacaktır. Bu vesileyle, yargının her kademesinde görev yapan meslektaşlarımıza, hâkim ve Cumhuriyet savcılarımıza iletmek istediğiniz bir mesajla röportajımızı sonlandırmak isteriz.

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı, yalnızca anayasal güvencelerle değil meslek ahlakı, kişisel duruş ve hukuka sadakatle anlam kazanır. Anayasa'yı ve temel hakları merkeze alan bir yaklaşımın kararlarımızın meşruiyetini güçlendireceğine ve toplumda adalete olan inancı pekiştireceğine yürekten inanıyorum.

Yargı teşkilatımızın her kademesinde büyük bir özveri ve sorumluluk bilinciyle görev yapan kıymetli meslektaşlarımızın adalet duygusunu anayasal değerlerle birlikte yaşatmaları, hukuk devletinin geleceği açısından hayati önemdedir. Her kararın yalnızca somut uyumsuzluğu değil hukuka olan toplumsal güveni de etkilediği unutulmamalıdır.

Bu bilinçle verilen her emek; adil, öngörülebilir ve insan onurunu merkeze alan bir hukuk düzeninin güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Hâkim ve savcılar olarak bir tarafı nur, bir tarafı nâr olan bir mesleği icra ediyoruz. İyi işleyen bir adalet sisteminin tesisi için biz hâkim ve savcılara çok büyük sorumluluk düşmektedir. Bu sorumluluğu yerine getirirken her daim her yerde adaletin timsali olmalıyız. Keyfî hareket etmemeliyiz. Hiçbir zaman hakkı (adaleti) kendi keyfî arzularımıza uydurmaya kalkışmamalıyız. Hiçbir zaman hiçbir konuda meşru ve hukuki olanın dışına çıkmamalıyız.

Unutmayalım ki anayasal kimliğimizi oluşturan ilke ve değerlerin en önemli güvencesi, bağımsız ve tarafsız bir yargının varlığıdır. Bağımsız ve tarafsız bir yargının varlığı da ancak bağımsız ve tarafsız hâkimlerle mümkündür.

Hepimizin ortak amacı yargının tüm unsurlarıyla birlikte insan onurunu esas alan, öngörülebilir ve güven veren bir adalet sistemini yaşatmaktır.

Bu vesileyle görevlerini büyük bir fedakârlıkla sürdüren tüm hâkim ve Cumhuriyet savcılarımıza en içten saygı ve takdirlerimi sunuyor; adalet idealine olan inanç ve bağlılığımızın, yargı teşkilatımızın en güçlü dayanağı olmaya devam edeceğini ifade ediyorum. Hepsini en kalbî duygularıyla, sevgiyle, saygıyla selamlıyor; kendilerine tüm sevdikleriyle birlikte sağlık, mutluluk ve afiyet içinde yaşayacakları uzun ömürler diliyorum. ■

Anayasa bilincinin toplumun tüm kesimlerinde yerleşmesi, temel hak ve özgürlüklerin korunmasının en güçlü güvencesidir.

Kırmızı Bültenin Hukuki Niteliği ve Türk Hukukundaki Yeri

6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Bir İnceleme

Furkan OKUDAN

Tetkik Hâkimi

Adalet Bakanlığı

Giriş

Ülkelerin ve insanların birbirine yaklaşması ve birbirleri ile ekonomik ve sosyal etkileşim halinde bulunması, uluslararası suçların niteliğini ve etkilerini genişletmiş, devletlerarası adli iş birliği ihtiyacını artırmıştır. Özellikle organize suçlar, terör suçları, insan

kaçaklığı ve mali suçlar devletlerin sınır ötesi mücadele gereksinimini gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, Interpol tarafından kullanılan en önemli araçlardan biri Kırmızı Bülten uygulamasıdır. Kırmızı Bülten, bir ülkenin talebi üzerine Interpol tarafından yayımlanan ve hakkında yakalama kararı bulunan kişilerin tespiti ve geçici tutuklanmasını sağ-

layan uluslararası bir bildirim niteliğindedir. Türkiye’de bu süreç 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Kırmızı Bültenin Hukuki Niteliği

Kırmızı Bülten, çoğunlukla ulusla-

rarası kamuoyunda “uluslararası yakalama emri” olarak anılmakla birlikte, hukuken doğrudan bir yakalama emri değildir. Daha çok, bir ülkenin talebi üzerine yayımlanan ve diğer üye ülkelere iade veya geçici tutuklama amacıyla bildirilen bir arama ilanıdır. Bu nedenle, her ülkenin kendi iç hukuk düzenine göre bağlayıcılığı farklılık göstermektedir.

Türkiye açısından, Kırmızı Bülten'in uygulanabilirliği 6706 sayılı Kanun hükümlerine ve ilgili ceza muhakemesi kurallarına tabidir.

Kırmızı Bültenin Uygulamadaki Önemi

Türkiye’de kolluk birimleri, adli makamlar tarafından çıkartılan ve ülkemizden diğer ülkelere gönderilen Kırmızı Bülten ilanını Cumhuriyet savcılarının talimatıyla dikkate alır.

Ülkemiz adli makamlarınca çıkarılan Kırmızı Bültenlere ilişkin olarak tutuklama veya gözaltı işlemi yapılabilmesi için mutlaka Türk mahkemeleri tarafından verilen tutuklamaya yönelik yakalama kararı gerekir.

İnsan hakları standartları, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa'nın 38. maddesi, iade ve geçici tutuklama süreçlerinde gözeltmek zorundadır.

Uluslararası Antlaşmalar ve Kırmızı Bülten

Türkiye'nin taraf olduğu bazı sözleşmeler, Kırmızı Bülten uygulamasının dayanaklarını güçlendirmektedir:

1. INTERPOL Anayasası (1956)

Interpol'ün işleyişini düzenleyen temel belge olup, Kırmızı Bülten uygulamasının hukuki altyapısını oluşturur.

2. Avrupa Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi

Türkiye'nin taraf olduğu bu sözleşme ve Avrupa Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi

Ek Protokol iade süreçlerinde Kırmızı Bülten'in kullanılmasını kolaylaştırır.

3. Birleşmiş Milletler Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi, 2000)

Örgütlü suçlara karşı devletler arasında hızlı iş birliği öngörmekte, Kırmızı Bülten bu iş birliğinin fiili araçlarından biri olarak kullanılmaktadır.

4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950) ve Ek Protokolleri

Kırmızı Bülten sonucu geçici tutuklama ve iade süreçlerinde temel hak ve özgürlüklerin korunmasını zorunlu kılar (özellikle kişi özgürlüğü ve güvenliği, adil yargılanma hakkı).

6706 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kırmızı Bülten

6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu, iade ve geçici tutuklama süreçlerini düzenleyen temel düzenleyicidir. Bu Kanuna göre:

Madde 10: Türkiye’den yabancı devlete iade hükmünü düzenler.

Madde 11: İadenin kabul edilemeyeceği halleri düzenlemektedir.

Madde 13: Yabancı devletlerin iade taleplerinin Adalet Bakanlığı üzerinden yürütüleceği belirtilir.

Madde 14: Geçici tutuklama işlemine ilişkin esasları ve süreleri belirler.

Madde 19: İade kararını ve onay/

talep hususlarına ilişkin esasları düzenlemektedir.

Bu kapsamda belirtmek gerekir ki; Kırmızı Bülten, Türkiye’de doğrudan gözaltı veya yakalama sebebi değil; fakat mahkemeler nezdinde geçici tutuklama talebine gerekçe oluşturabilecek bir uluslararası bildirimdir.

Uygulamada Sıkça Karşılaşılan İki Kavram: Kırmızı Bülten ve Difüzyon Mesajı

Kırmızı bülten (Red Notice): INTERPOL Genel Sekreterliği tarafından üye ülkelere, “bu kişinin görüldüğü yerde yakalanıp iade edilmesi” talebiyle elektronik olarak gönderilen en yaygın ve resmi bültendir. Genellikle talep eden ülkenin adli makamlarınca verilmiş tutuklama/emir kararı veya mahkeme hükmüne dayanır.

Difüzyon mesajı (Diffusion): Kırmızı bültene benzer amaçlı ama daha az resmi / daha doğrudan bir bildirimdir; ulusal merkez büroları veya bir ülkenin kolluk güçleri tarafından başka üye ülkelere doğrudan veya INTERPOL aracılığıyla gönderilebilir. Difüzyon genellikle hızlı bilgi paylaşımı, yer tespiti veya geçici tutuklama talebi gibi daha esnek amaçlarla kullanılır.

Kırmızı Bülten ve Difüzyon Mesajının Hukuki Nitelik ve Bağlayıcılık Farkları

6706 sayılı “Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu”: Türkiye’de yabancı bir ülkenin iade talebi, iade şartları, geçici tutuklama süreleri ve iade usulleri bu kanun çerçevesinde düzenlenir. INTERPOL aracılığıyla gelen bildirimler (kırmızı

zı bülten/difüzyon) genellikle ulusal merkez bürosuna (polis birimi) ulaşır; bunun üzerine geçici yakalama/teminata bağlama ve iade süreçleri başlatılabilir.

Önemli uygulama notu olarak; 6706 sayılı kanuna göre iade halinde kişi ancak iade kararına dayanak suçlardan yargılanabilir (rule of specialty/hususilik kuralı). Bu madde uygulamada sıkça gündeme gelir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ceza sorumluluğu, suç unsurları ve kovuşturma esasları hakkında düzenleme getirir. İade edilen veya yurt dışında suç işlediği iddia edilen kişiler hakkında Türkiye’de uygulanacak cezai işlemler ve ölçülerin takibi TCK ve ceza muhakemesi hükümleriyle birlikte yürütülür. Ayrıca iade sırasında alınacak tutuklama/koruma tedbirlerinin hukuki dayanakları Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamındaki hükümlere göre değerlendirilir. Türk Ceza Kanununun 8 ila 13. maddeleri arasında düzenlenen yargı yetkisi konusuna önem arz etmektedir. Zira

bir Kırmızı Bülten geldiğinde eğer gönderen devlet makamları Türk adli makamlarına bir iade talebi göndermiyorsa bu kişinin tutuklanabilmesi için 6706 sk. md. 14/2 – 5237 sk. md. 12/3’e atıf yapmaktadır. İkinci ihtimalde ise iade talebi merkezi makam tarafından uygun bulunmadıysa ya da süreç bir şekilde ağır işliyor ilgili belgeler gelmiyor ve durum da aciliyet kesbediyorsa o halde yine TCK 8-13 arası maddelere bakarak Türkiye’nin yargılama yetkisinin bulunduğu durumlarda esas soruşturma dosyası açılıp salt Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca cari usule göre de tutuklama-adli kontrol uygulamasına başvurulabilir. Bu dayanaklar haricinde salt Kırmızı Bülten’e dayalı yakalama-gözaltı-tutuklama uygulamalarının kişi hürriyetini ihlal edeceği de dikkatlerden kaçmamalıdır.

Ne kırmızı bülten ne de difüzyon mesajı otomatik olarak bağlayıcı bir iade kararı getirir; bunlar bilgi/talep niteliğindedir. Ancak uygulamada kırmızı bültenin uluslararası dağılımı daha geniş olduğundan, INTERPOL

tarafından yayımlandığından ve kendi anayasasının 3. Maddesine göre bazı iade engelleri bakımından (siyasi, askeri suç, vs) bir nevi filtreleme işlevi görmesinden dolayı resmî ağırlığı daha fazladır. Ülkelerin iç hukukları bu bildirimleri farklı şekilde ele alır (ör. geçici yakalama/sorgulama yetkisi tanımak gibi).

Kırmızı bülten INTERPOL prosedürleri ve değerlendirmeleri çerçevesinde yayımlanır; difüzyon mesajı ise daha çok ulusal-merkezler arası hızlı paylaşım olarak görülür. Bu yüzden difüzyon için istenen dayanak belgeler (resmî tutuklama kararı, iade evrakı) kırmızı bülten’e kıyasla nispeten daha az format ve kapsamda gönderilebilir.

Kırmızı Bülten ve Difüzyon Mesajlarında İzlenecek Yöntemlere Kısa Bakış

- 1- Öncelikle bildirim tipi tespit edilir. Gelen INTERPOL mesajı kırmızı bülten mi yoksa difüzyon mesajı mı? Bu ayrım uygulamada hangi

iç usullerin işletileceğini etkiler. (ör. resmî iade talebi hazırlanması için gereken evrak).

- 2- Devamında merkezi makam değerlendirilmesi yapılır. Bülten/Mesaj Türkiye’de ilgili Makama ulaşır; hukuki ve usulî gerekliliklere göre geçici yakalama emri veya iade prosedürü başlatılır. 6706 sayılı kanun kapsamındaki şartlar ve Ceza muhakemesi hükümleri burada uygulanır.
- 3- Geçici tutuklama süresi: Uygulamada, INTERPOL kaynaklı bildirimler sonucunda geçici tutuklama söz konusu olabilir; Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinden(SİDAS) kaynaklı “40 günlük geçici tutuklama” gibi uygulamaların ve bunun iade belgelerinin gönderilmesine ilişkin hususların pratikte tartışıldığı örnekler mevcuttur. Bu süre ve usul 6706 sayılı kanun, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı ceza muhakemesi kanunu ile

bağlantılı olarak değerlendirilir.

- 4- İade evrakı hazırlanması / iade talebi: Resmî iade talebi ve ekleri (tutuklama kararı, iddianame/ mahkeme kararı vb.) istenir; 6706 uyarınca belgeler eksiksiz değilse iade reddedilebilir veya ertelenebilir.
- 5- Kişisel hukuki savunmalar: Vatandaşlık iddiası (ör. Türk vatandaşlığı nedeniyle iade engeli), özel durumlar (siyasî suç istisnası, insan hakları endişesi), hususilik kuralı (rule of specialty) gibi itirazlar sıklıkla gündemdedir. 6706 sayılı kanun ve içtihatlar bu itirazların nasıl değerlendirileceğini belirler.

Sonuç

Kırmızı Bülten, uluslararası suçluların yakalanması ve iade süreçlerinde önemli bir araç olmakla birlikte, hukuken bağlayıcı bir yakalama emri değildir. Kırmızı bültenin varlığı otomatik iade veya hükmün infaz

edilmesi anlamına gelmez; ulusal mahkemeler kanuni şartları ve insan hakları yükümlülüklerini gözetir. Birçok içtihat, iade kararlarında 6706 hükümlerinin ve SİDAS (Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi) maddelerinin birlikte dikkate alındığını gösterir. Türkiye’de bu bültenin uygulanması, 6706 sayılı Kanun’un geçici tutuklama ve iade hükümleri ile 5237 sayılı TCK’nın vatandaşların iadesine ilişkin sınırlamaları çerçevesinde mümkündür. Ayrıca, Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa Suçluların İadesine Dair Sözleşme, Palermo Sözleşmesi ve AİHS gibi uluslararası belgeler, bu sürece yön vermektedir.

Sonuç itibarıyla, Kırmızı Bülten uluslararası iş birliği ile ulusal egemenlik arasındaki hassas dengeyi yansıtan bir enstrümandır. Türk hukukunda Kırmızı Bülten, bağımsız bir yakalama nedeni değil; fakat iade ve geçici tutuklama prosedürlerinde destekleyici bir hukuki araç olarak işlev görmektedir. ■

Türk Spor Hukuk Kurullarının Oluşumu ve Verdikleri Kararlara Karşı Hukuki Yollar

© Ayhan TUNÇ

Hâkim

Erzincan Adalet Kom. Bşk.

Giriş

Günümüzde spor uyuşmazlıklarında tarafların, ilgililerin ve hatta kurumların ne şekilde tavır alması gerektiği belirsizlik içerisinde kalabilmektedir. Bu durumun en belirgin sebeplerinden birisi de mevzuat sistematığının yeterince konuşlanmamış oluşudur. Bu du-

rumda gerek uygulamada gerekse akademik camiada bu sorunların üstesinden gelebilmek adına birtakım arayışlar içerisine girilmektedir. Bu minvalde bu çalışmada öncelikle ilgili Türk spor hukuk kurullarının neler olduğu, şematik yapıları, hukuki nitelikleri, verecekleri kararlar ile bu kararlara karşı başvurulabilecek hukuki yollar ele alınmıştır.

Türk Spor Hukuk Kurullarının Oluşumu ve Verdikleri Kararlara Karşı Hukuki Yollar

a) Futbol Federasyonları Kurulları

Türk futbolunu ilgilendiren hukuki ve fiili durumlarla ilgili genel anlamda yetkili kuruluş olarak karşımıza Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) çıkmak-

tadır. Bu yönde mevzuata baktığımızda 5894 Sayılı Kanun maddeleri göze çarpmaktadır. Kanunun 1. maddesine göre Türkiye'yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulmasından bahsedilmektedir. 4. maddesinde TFF merkez teşkilatındaki asgari oluşturulması gereken kurullardan bahsedilirken, asıl konumuzu ilgilendiren 5. maddede ise başlıca ilk derece hukuk kurullarının oluşumundan bahsedilmektedir.

aa) Uyuşmazlık Çözüm Kurulu (UÇK)

Kurul ilk kez mülga 3813 Sayılı Kanun uyarınca 2007 yılında kurulmuştur.¹ 5894 Sayılı TFF Teşkilat Kanunu ile bu kanuna dayanarak TFF tarafından tanzim edilen TFF Statüsü Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatına baktığımızda, UÇK'nın asıl görevi, UÇK Talimatının 2. maddesine göre kulüpler, futbolcular, teknik adamlar ve futbol menajerlerinin, aralarındaki futbolla ilgili her türlü sözleşmeden doğan ihtilafları inceler ve karara bağlar. Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, sportif cezalar ve yetiştirme tazminatına ihtilaflarda bakmakta münhasıran görevlidir. Maddeye bakıldığında UÇK'nın görevi, tarafların Kurulun yetkisini kabul etmesiyle başlamaktadır.

Türk yargısında futbol sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda milli sportif yargı yerinin UÇK olduğu düşünülmektedir. TFF Statüsünün 55 ve 56. maddelerinde yapılan değişikliklerle birlikte, UÇK'nın yargısal yetkisine bakıldığında, Kurulun futbol sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda Anayasa Mahkemesinin 18.01.2018 tarihli iptal kararına kadar münhasıran yetkili olduğu, ancak bu iptal kararından sonra münhasıran yetkisinin artık mevcut olmadığı², ta-

rafların futbol sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda UÇK'nın tahkim yeri olarak belirlenmesinde serbest oldukları anlaşılmaktadır. Ancak 2019 tarihinde yürürlüğe giren UÇK Talimatının 2/2 maddesine bakıldığında, sportif cezalar ile yetiştirme tazminatlarından kaynaklı uyuşmazlıklarda UÇK yetkisinin zorunlu olduğu görülmektedir.³

UÇK Talimatının 15. maddesine göre, *“Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, yargılama sürecinde işbu talimatta geçen usul kuralları ile yargılamaya ilişkin diğer mevzuatın talimata aykırı olmayan hükümlerini uygular.”* hususu düzenlenmiştir. Burada uygulanması gereken usul kurallarının mesnedinin ne olduğu konusunda açık düzenleme bulunmamaktadır. Taraflar arasında yabancılık unsuru içeren bir husus bulunmadığı takdirde milli tahkim rolüyle uyuşmazlığa bakılacağından, usul kuralları açısından Türk usul kurallarının genel mevzuatı olan 6100 Sayılı HMK kurallarının uygulanması yerinde olacaktır. Ayrıca içerisinde yabancılık unsuru olan bir sözleşme ilişkisi olsa dahi⁴, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yine uluslararası hukukta geçerli olan lex fori ilkesi uyarınca milli usul kurallarının uygulanması söz konusu olacaktır.⁵

UÇK Talimatının 12. maddesine göre ise, UÇK kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. Bu itiraza bakacak merci ise Tahkim Kurulu olarak belirlenmiştir. İtirazın başlangıç süresi kararın tebliğinden itibaren 7 gündür. Karara karşı itiraz yolu süresi tebliğden itibaren başladığından, kararın tefhim edilmiş olması sürenin başlangıcı açısından olumsuz bir durum teşkil etmemektedir. Talimatın 13. maddesine göre Kurul kararları ilgili taraflara ve TFF Genel Sekreterliği'ne tebliğ edilir. Yapılan bu tebligata rağmen taraflar itiraz yoluna süresinde başvur-

mazsa karar kesinleşmektedir. Aynı şekilde süresinde itiraz yoluna başvurulmakla Tahkim Kurulu tarafından uyuşmazlık hakkında karar verilirse, verilen bu karar “kesin” niteliktedir. Kesinleşen Kurul kararları TFF tarafından derhal uygulanmaktadır. Uygulama için ayrıca bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmamıştır.

Burada değinilmesi gereken husus, UÇK kararlarına karşı Talimat ve Teşkilat Kanununda Tahkim Kuruluna itiraz yolunun öngörülmesidir. Peki UÇK'nın zorunlu tahkim yolu olarak ele alınması ile ihtiyari tahkim olarak ele alınmasında, verilecek karara karşı gidilebilecek hukuki yollar farklılık arz eder mi? Bir uyuşmazlığın tahkime konu olabilmesi için HMK 410. maddesi uyarınca tarafların serbestçe tasarruf edebileceği konu olması ve konunun özel hukuk kaynaklı olması gerekmektedir. Burada mahkemelerin yetkisine alternatif olarak sözleşmeyle (ihtiyari) veya kanunla (zorunlu) belirlenen tahkim yetkisi mevcutsa, tahkim (hakem/hakemlerin) vereceği karar tarafları bağlayıcı niteliktedir.⁶ Taraflar futbol sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda tahkim yeri olarak UÇK'yı belirlemede serbesttirler. Kulüp, antrenör ve/veya futbolcu arasındaki sözleşmelerden kaynaklı işlerde kural olarak Genel Mahkemelerin görevli ve yetkili olduğu hem içtihatlarda hem de doktrin görüşlerinde sabittir. Bu durumda bir sözleşme ilişkisinden kaynaklı ihtilafta Genel Mahkemeler yerine ihtiyari olarak UÇK tahkim yerinin yetkisi taraflarca yazılı olarak kararlaştırılmış ise ihtilafa UÇK tarafından bakılabilecektir.⁷ Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, sportif cezalar ve yetiştirme tazminatına ihtilaflarda bakmakta münhasıran görevli olup bu durumda zorunlu tahkim rolüne girmektedir.⁸ Gerek ihtiyari gerekse de zorunlu tahkim rolünde olsun, Ta-

limatın 12. maddesine göre UÇK tarafından verilen kararlara karşı öncelikle kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde Tahkim Kuruluna itiraz edilebilmektedir.⁹ Burada değinilmesi gereken durum, tarafların sözleşmesel konularda UÇK'nın tahkim yetkisini yazılı olarak kabul etmeleri halinde, UÇK Talimatının 16. maddesi de gözetildiğinde UÇK tahkim yargılamasını ve verilecek karara karşı Tahkim Kuruluna itiraz edilmesi hususunu da kabul etmiş sayılırlar. Bunun doğal neticesi olarak, sözleşme ilişkilerinde tarafların itiraz merci olarak gidilebilecek tek yolunun Tahkim Kurulunun olduğu sonucuna varılmaktadır. Yani taraflar UÇK'nın bir tahkim yeri olması hasebiyle verilen karara karşı doğrudan HMK 439. maddesi bağlamında bölge adliye mahkemesinde iptal davası açamayacak ve kararı Tahkim Kuruluna götürmek durumunda kalacaklardır. Bu konuda UÇK kararına karşı doğrudan HMK 439 maddesi bağlamında iptal davası açılabilmesi için kanun değişikliği önerisi tavsiye edilmektedir.¹⁰

bb) Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (PFDK)

Yasal dayanağını 5894 Sayılı Kanununun 2. maddesindeki "Tanımlar" kısmından almaktadır. Bu kanuna dayanarak çıkarılan Futbol Disiplin Talimatının 64. maddesine göre

PFDK, profesyonel futbol faaliyetlerinde bulunan kulüp, futbolcu, teknik adam, yönetici, müsabaka görevlileri ve profesyonel futbolda görevli diğer kişilerin fiillerinden doğan disiplin ihlallerini karara bağlayan bir disiplin kurulusudur. Buna göre PFDK, disiplin ihlallerinin bulunduğu hallerde yaptırım uygulamaktadır ve bu anlamda disiplin uyuşmazlıklarının ilk durağı olmaktadır.¹¹

Disiplin Kurulunca verilen kararlar, Talimatın 86/5 maddesi uyarınca, kurulun oluşumunu, tarafların isimlerini, mevcut unsurların bir özetini, yasal gerekçeleri, kararın dayandırıldığı hükümleri, alınan kararın şartlarını, itiraz yollarının bildirimini içerir. Bu unsurları ihtiva etmeyen kararlar şeklen mevzuata aykırı olup itiraz merci tarafından gözetilebilmektedir. Ayrıca 86/6 maddesine göre, Disiplin Kurulu kararlarına karşı 87. madde ve devamı hükümlerine göre itiraz edilebilir, ancak itiraz infazı durdurmaz. PFDK kararlarına karşı yapılacak itirazların inceleme mercisinin TFF Tahkim Kurulu olduğunu TFF Tahkim Kurulu Talimatının 2-b maddesinden de anlamaktayız. Burada PFDK ve diğer disiplin kurullarının kararlarına karşı sadece itiraz yolunun açık olduğu ve bu itirazın Tahkim Kurulu tarafından inceleneceği hususunda spor hukuku mevzuatında kodifiye birliğinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda PFDK kararlarına karşı

itiraz dışında başka bir hukuki yolun bulunmadığı ortadadır. PFDK tarafından verilen kararı Tahkim Kurulu itiraz sebepleri bağlamında inceleme altına almaktadır.

cc) Amatör Futbol Disiplin Kurulu (AFDK)

Talimatın 63. maddesinde AFDK'nın görevleri düzenlenmiştir. Buna göre,

1- AFDK, Statülerinde belirtilen ve Türkiye birinciliğine varan futbol müsabakalarına katılan amatör kulüpler ile bu kulüplerde görevli futbolcu, yönetici, görevli ve diğer kişilerin fiillerinden doğan disiplin ihlalleri ile aynı müsabakalarda görev yapan hakem ve diğer görevlilerin disiplin ihlallerini ilk derecede karara bağlamak,

2- Bu talimatın 67. maddesine göre İl Disiplin Kurulları tarafından verilen ve talimatın 87. maddesi ile belirlenen sınırları aşan cezalara, ilgili kulüp ve kişilerce yapılan itirazları, itiraz mercii sıfatıyla inceler ve karara bağlamak,

3- İl Disiplin Kurulları arasındaki görev ve yetki uyuşmazlıklarını inceleyip kesin olarak çözüme bağlamaktadır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere AFDK'nın hem cezai yaptırımlarda hem de yönetsel iş ve işlemlerde karar verme yetkisi mevcuttur.

Talimatın 88/1. maddesine göre, AFDK tarafından verilen kararlara

karşı, tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde TFF Tahkim Kurulu nezdinde itiraz edilebilir. Görüldüğü üzere AFDK kararlarına karşı da yetkili disiplin kurulunun TFF Tahkim Kurulu olduğu anlaşılmaktadır. Mevzuata baktığımızda Tahkim Kuruluna itiraz yolundan başka bir başvuru yolu öngörülmemiştir. Tahkim Kurulu, AFDK kararına karşı yapılan itirazın usul ve esas yoluyla spor mevzuatına uygun olup olmadığı konusunda karar vermek durumundadır. Kural olarak Tahkim Kurulu AFDK kararlarını resen ele alamamakta ise de sürekli hak mahrumiyeti cezalarına resen bakabilmektedir (88/3). Talimatın 89. maddesinde ise, AFDK kararlarına karşı itirazda usul kuralları düzenlenmiştir. Buna göre AFDK kararına karşı “cezalandırılan kişi veya bağlı olduğu kulüp” tarafından itiraz edilebilmektedir. Karar, kulüp hakkında verilmişse, itiraz, “kulüp başkanı veya görevlendireceği kulüp yetkilisi” tarafından yapılır. Maddeye bakıldığında ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Buna göre, maç esnasında sporcunun kendisi cezaya uğramışsa ve bu konuda AFDK tarafından bir karar verilmişse, sporcunun kendisi veya bağlı olduğu kulübü tarafından Tahkim Kuruluna itiraz edilebilecektir. Aynı şekilde sporcunun kendisi değil de kulüp bizzat cezaya muhatap olmuşsa, bu durumda sadece kulüp başkanı veya

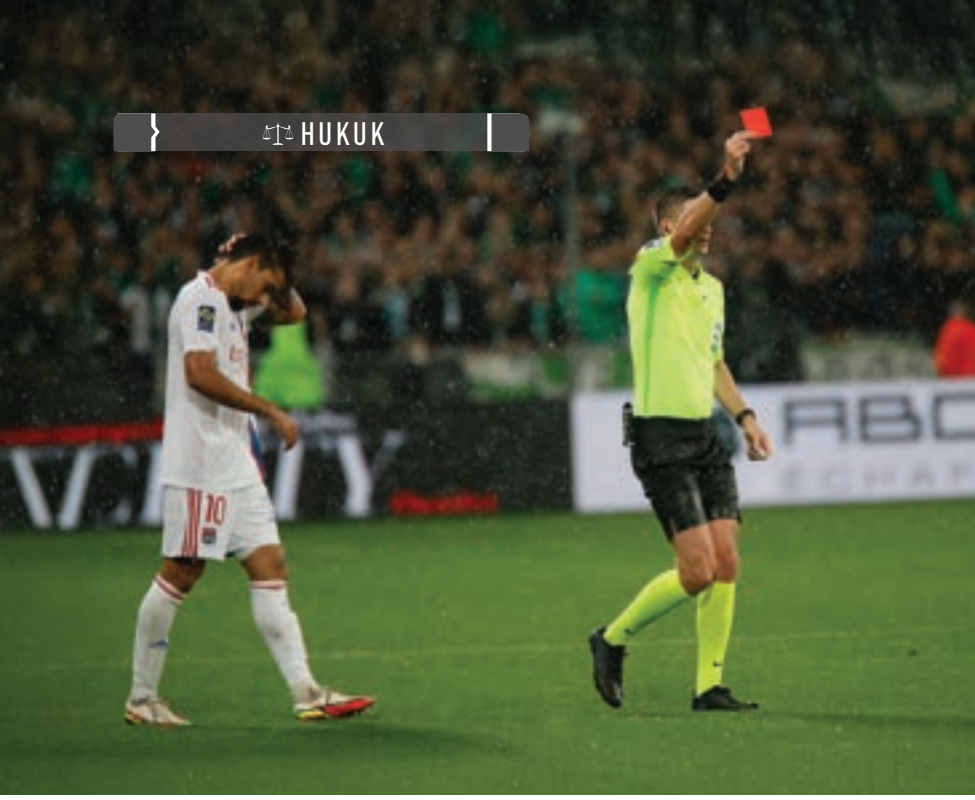
onun görevlendireceği kulüp yetkilisi tarafından Tahkim Kuruluna itiraz edilebilecektir. Burada itiraz etme hakkına haiz kişi/kişiliklerin sınırlı sayıda olduğu hususu göze çarpmaktadır. AFDK kararına karşı yapılan itiraz, 89/4 maddesine göre cezanın infazını durdurmasa da ilgililer infazın durdurulmasını talep edebilmektedir. 5894 Sayılı Kanun’un 2-ğ maddesindeki tanımlamaya baktığımızda, Disiplin Kurullarından bir tanesinin de AFDK olduğu anlaşılmaktadır. Aynı kanunun 5/1-b maddesinde de disiplin kurullarının birer ilk derece hukuk kurulu olduğu zikredilmiştir. Tüm mevzuat birlikte ele alındığında AFDK’nın da bir ilk derece hukuk kurulu olduğu anlaşılmaktadır. Kanunun 5/3. maddesine baktığımızda, ilk derece hukuk kurullarının disiplin kararlarına karşı tebliğden itibaren 7 gün içinde Tahkim Kuruluna itirazda bulunulabileceği düzenlenmiştir. Bu süre içerisinde karara karşı itiraza gidilmemesi halinde ise karar kendiliğinden kesinleşmekte ve artık yargı yoluna götürülememektedir.

dd) Etik Kurulu

Etik Kurulunun görevlerinin nelerden ibaret olduğu 4. maddede düzenlenmiştir. Buna göre, a- Futbol Camiasının¹² Disiplin Talimatı uyarınca işlem yapılmayan ve ancak işbu Etik Kurulu Talimatında düzenlenen

hususlardaki ihlallerini incelemek, b- Müsabaka sonucunu etkileme ve teşvik primi iddialarını incelemek üzere Kurul’a intikal ettirilen dosyalar hakkında, Yönetim Kurulu’na sunulmak üzere rapor hazırlamak, c- TFF Yönetim Kurulu üyeleri, TFF kurul başkan ve üyeleri ile TFF çalışanları hakkında Futbol Disiplin Talimatı kapsamındaki ihlal iddialarını incelemek üzere Kurul’a intikal ettirilen dosyalar hakkında, Yönetim Kurulu’na sunulmak üzere rapor hazırlamak, d- Türk futbolunun etik değerleri ve marka değerinin korunması ve toplumdaki saygınlığının zedelenmemesi için gerekli hukuki denetimleri yapmak, bu bağlamda Türk futbolunu ahlaki açıdan tehdit eden risklere karşı bağımsız ve tarafsız bir şekilde danışmanlık faaliyetinde bulunmak, e- Futbol camiasının uyması gereken etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla yapılan başvuruları incelemek, araştırmak ve karara bağlamak, f- Etik davranış ilkeleri konusunda uygulamada karşılaşılan sorunlara yönelik olarak, istendiğinde, TFF Başkanlığına ve futbola ilgili tüzel kişilere görüş bildirmek ve son olarak Kararlarıyla ilgili olarak bülten yayımlamaktan ibarettir.

Talimatın 6/8. maddesine göre ise Etik Kurulunun nihai kararına karşı taraflar, kararın kendilerine yazılı olarak bildirilmesinden itibaren¹³ 7 gün

çinde Tahkim Kurulu nezdinde karara itiraz edebilir. Süresi içinde itiraz edilmemesi veya itirazın reddedilmesi halinde karar, inceleme sonucu kesinleşmiş Kurul kararına dönüşür. Kesinleşmiş kararlar TFF'nin internet sitesi aracılığıyla kamuoyuna duyurulur. Görüldüğü üzere Etik Kurulu kararına karşı gidilebilecek hukuki yolun Tahkim Kuruluna itiraz olduğu anlaşılmaktadır.

ee) Kulüp Lisans Kurulu

5894 Sayılı Kanununun 5. maddesine göre ilk derece hukuk kurullarından birisidir. Kanuna dayanarak çıkarılan Kulüp Lisans ve Finansal Fair Play Talimatında kurulun işleyişi, lisans süreci, kulüplerde bulunması gereken asgari kriterler ve ilgili kriterlere aykırı davranışlarda uygulanacak yaptırımları düzenlenmiştir. Talimatta ideal ulaşılması gereken hedef ve ilkeleri Talimatın 1/2. maddesinde sayılmıştır. Buna göre talimat doğrultusunda *Kulüpleri Avrupa futbol standartlarına ulaşmaları için teşvik etmek ve sürekli gelişimlerini sağlamak, genç futbolcuların eğitime ve yetiştirilmesine sürekli olarak öncelik tanımak, Kulüplerin uygun yönetim ve organizasyon seviyesine sahip olmalarını sağlamak, Futbolculara,*

tarafatlara ve basın temsilcilerine uygun, iyi donanımlı ve güvenli tesisler sağlanması için kulübün sportif altyapısını uyarlamak, Kulüp müsabakalarının bütünlüğünü ve sürekliliğini korumak ve Kulüplerin mali, sportif, hukuki, personel- idari ve altyapıya ilişkin kriterlerde gelişimine olanak tanımak gibi ana ilkeler hedeflenmiştir. Talimatın 1/3. maddesine göre ise, Kulüp lisans ve finansal fair play sisteminin bir diğer temel amacı, kulüp müsabakalarında *'finansal fair play'*î hâkim kılmaktır. Bu bağlamda şeffaflık ve güvenilirliği artırmak, alacaklıların korunması ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi, finansal yapılarda disiplin ve rasyonelliğin artırılması, kulüplerin idareli yönetimini sağlamak, futbolcuların geleceği için idareli harcama yapılmasının sağlanmasını teşvik etmek, futbol uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak gibi hedefler mevcuttur. Talimatın 2. maddesine göre işbu Talimat hükümleri TFF tarafından düzenlenen ve TFF'nin yetki alanına giren tüm müsabakalarda ve UEFA'nın yetki alanına giren kulüp müsabakalarını yöneten özel Talimatlar tarafından açıkça atfedilen yerlerde uygulanmakla tüm tarafların haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını düzenlemektedir.

KLK'nun kararlarına karşı itiraz yolu Talimatın 14. maddesinde düzenlenmiştir. KLK kararlarına karşı sınırlı sayıda kişi/kişilikler itiraz hakkına sahiptir. Buna göre Kurul kararlarına karşı "lisans adayı, lisansı geri alınan lisans sahibi veya TFF Hukuk Müşavirliği" itiraz hakkına sahiptir. İtiraz süresi ise, kararın taraflara tebliğinden itibaren 7 gündür. Maddede itiraz mercinin sadece Tahkim Kurulu olduğu açıkça belirtilmiştir. Süresi içinde itiraz edilmeyen Kurul kararları kesinleşmektedir. Buna göre Kurul kararına karşı başvurulabilecek hukuki yol Tahkim Kurulu olarak karşımıza çıkmaktadır ve Tahkim Kurulu bu konuda 14/1-son cümlesi uyarınca münhasıran görevlidir. 14/4. maddesine göre KLK üyeleri ile Tahkim Kurulu üyeleri ve çalışma esasları birbirinden bağımsızdır ve tarafsızlık unsuru işin tabiatı gereği bulunmak zorundadır. KLK kararlarına karşı yapılan süresinde itiraz üzerine Tahkim Kurulu vereceği kararlar 14/3. maddesi uyarınca nihai ve kesin olmaktadır. Bu durumda Tahkim Kurulu kararına karşı gidilebilecek olağan yargısal merci bulunmamaktadır.¹⁴ Tahkim Kurulu itiraz konularını incelerken yeminli mali müşavirlerden teşekkül eden uzmanların görüşlerinden faydalanabilir. 14/2. maddesinde ise HMK ve CMK'daki hâkimin reddi müessesinden iktibas edilmiş olan Kurul üyelerinin reddi kurumu mevcuttur. Buna göre ilgililerin, Kurul üyeleri hakkında ret talebinde bulunabilmesi için 7 gün içinde Tahkim Kuruluna başvurması mümkündür.

ff) İl Disiplin Kurulu

5894 Sayılı Kanununun 5. maddesine göre disiplin kurulları da TFF'nin ilk derece hukuk kurullarındandır. Kanununun 2. maddesindeki Tanımlar kısmından da anlaşılacağı üzere disiplin kurulları, Kulüpler ve kişiler tarafından işlenen her türlü disiplin ih-

lalini veya sportmenlik dışı davranışı, Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan Futbol Disiplin Talimatı çerçevesinde inceleyerek karara bağlayan kurulları ifade etmektedir. Bu kanun maddesine dayanılarak çıkarılan TFF Futbol Disiplin Talimatının 2/1 bendinde de İl Disiplin Kurulu yer almaktadır.

Talimatın 87. maddesine göre Kurulun kararlarına karşı itiraz edilebilmesi mümkündür. Buna göre İl Disiplin Kurulları tarafından kişilere verilen ihtar, kınama, iki veya daha az müsabakadan men, soyunma odası ve yedek kulübesine giriş yasağı ile on beş gün (on beş dahil) stadyuma giriş yasağı veya hak mahrumiyeti cezası ve kulüplere verilen bir müsabaka için saha kapatma ya da müsabakayı seyircisiz oynama cezaları kesin olup bu ceza kararlarına itiraz edilemez. Bunun dışındaki ve yukarıda belirtilen miktarları aşan cezalarda ise kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde AFDK'ye itiraz edilmesi gerekir. Kural olarak AFDK talep üzerine itirazı incelemekte iken, sürekli hak mahrumiyeti cezalarını resen inceler.

gg) TFF Tahkim Kurulu

TFF bünyesinde kurulmuş olan üst derece kuruludur. 5894 Sayılı Kanuna dayalı olarak çıkarılan TFF Tahkim Kurulu Talimatında ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur. 5894 Sayılı Kanunun 6. maddesine göre Tahkim Kurulu, bağımsız, tarafsız bir zorunlu tahkim yeri ve TFF'nin en üst kurulu- dur. TFF içerisindeki kurulların kararlarına karşı gidilen nihai karar verme merciidir. Tahkim Kurulu idari teşkilat içerisinde yer alan bir yargı yeridir.¹⁵ Tahkim yargılamasının sportif uyuşmazlıklarda benimsenmesinin en önemli nedeni, seri bir şekilde uyuşmazlığın çözülmesinden ibaret olduğu savunulmaktadır.¹⁶

Talimatın 14. maddesi ve Kanunun 6. maddesine göre Kurulun futbol

faaliyetlerinin yönetimi ve disiplini- ne ilişkin kararları kesindir. İdari veya yargısal mercilerin onayına tabi olmadığı gibi, bu kararlara karşı idari veya yargısal mercilere de başvurulamaz.¹⁷ Ancak bu durumun istisnasını HMK ve CMK'daki "kararların açıklanması, maddi hataların düzeltilmesi ve yargı- lamanın iadesi hakkındaki hükümler" oluşturmaktadır.¹⁸ Ancak yönetsel ve disiplinsel kararları dışındaki sair kararlarına karşı, Kanunun 6/1. maddesinin ikinci cümlesine göre, kararın tebliğinden itibaren 1 ay içinde HMK'nın 439. maddesi uyarınca iptal davası açılabilir. HMK 439/4. maddesi uyarınca iptal davasının açılmış olması Kurulun kararının icrasını durdurmaz. İcranın durdurulması için teminat gösterilmesi koşuluyla talepte bulunulabilir. Bu durumda ilgili tarafların sportif uyuşmazlıklarda TFF Tahkim Kurulu yargılamasında ihtiyari seçim hakkı mevcuttur. Taraflar dilerse genel mahkemelerde de uyuşmazlığın çözümünü talep edebilecektir. Ancak Tahkim Kurulu uyuşmazlık çözümü için tercih edilmişse, artık tahkim hukuku kuralları çerçevesinde başvuru yolları doğacaktır.¹⁹ Buna göre Tahkim Kurulunun yönetsel ve disiplinsel kararları dışındaki kararlarına karşı HMK 439. maddesine göre açılacak iptal davası tahkim yerindeki bölge adliye mahkemesinde görülecektir. Açılan dava istinaf mahkemesince ivedilikle karara bağlanır. Bu durumun neticelerinden birisi, davanın HMK 103/1-h maddesi uyarınca adli tatil sürelerine takılmamasıdır. Tahkim Kurulu kararının iptali için açılan davada bölge adliye mahkemesinin verdiği karara karşı ise HMK 439/6. maddesi uyarınca temyiz yoluna gidilebilir.²⁰ Yargıtay da HMK 439. maddesindeki iptal nedenleriyle sınırlı olarak dosyayı ivedilikle incelemektedir. Kararın temyiz edilmiş olması icrasını durdurmamaktadır. Yargıtay'ın vermiş olduğu karar

üzerine artık kararın kesinleşmesi söz konusu olmaktadır. Bu durumda tarafların "yargılamanın iadesi" yoluna başvurması kanunen mümkündür.²¹

b) Diğer Spor Federasyonu Kurulları

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, GSGM Bünyesindeki Disiplin Kurulları (Merkez Ceza Kurulu, Genel Müdürlük Ceza Kurulu, İl Ceza Kurulu, İlçe Ceza Kurulu)dır.

Sonuç

Türk spor hukuk kurullarının oluşumu, teşkilat yapısı ve verilen kararlara karşı gidilebilecek hukuki yolların neler olabileceği hususu, bu alanla iştigal eden kişiler açısından öneme haizdir. Sportif faaliyetler hızlı ve etkin bir mecrada süregeldiğinden bu alanda karşılaşılabilecek problemlerin de hızlı bir şekilde çözülmesi gerektiği işin doğası gereğidir. Rutin yargılama faaliyetlerinin spor hukuku uygulamasında bulunması, hızla gelişen bir sektörün bir nebze de olsa yavaşlamasına ve sonuçlarının akim kalmasına neden olabilir. Bu nedenle özerk mevzuat hükümleri çerçevesinde olabildiğince sportif yargı mekanizmasının etkin olması, genel yargısal ve idari yapılanmaların bu tür uyuşmazlıklarda ilgili merci olmasının önüne geçilmesi gerekir.

Uyuşmazlık Çözüm Kurulu (UÇK) ilk kez mülga 3813 Sayılı Kanun uyarınca 2007 yılında kurulmuştur. 5894 Sayılı TFF Teşkilat Kanunu ile bu kanuna dayanarak TFF tarafından tanımlanılan TFF Statüsü Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatına baktığımızda, UÇK'nın asıl görevi, UÇK Talimatının 2. maddesine göre kulüpler, futbolcular, teknik adamlar ve futbol menajerlerinin, aralarındaki futbolla ilgili her türlü sözleşmeden doğan ihtilafları inceler ve karara bağlar. Uyuş-

mazlık Çözüm Kurulu, sportif cezalar ve yetiştirme tazminatına ihtilaflarda bakmakta münhasıran görevlidir. UÇK Talimatının 12. maddesine göre ise, UÇK kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. Bu itiraza bakacak merci ise Tahkim Kurulu olarak belirlenmiştir.

Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (PFDK), profesyonel futbol faaliyetlerinde bulunan kulüp, futbolcu, teknik adam, yönetici, müsabaka görevlileri ve profesyonel futbolda görevli diğer kişilerin fiillerinden doğan disiplin ihlallerini karara bağlayan bir disiplin kurulumudur. PFDK ve diğer disiplin kurullarının kararlarına karşı sadece itiraz yolunun açık olup itirazı Tahkim Kurulu incelemektedir.

Amatör Futbol Disiplin Kurulu (AFDK), TFF Futbol Disiplin Talimatının 62. maddesine göre TFF Yönetim Kurulunun kararıyla seçilen bir başkan ve 6 asıl üyeden oluşur. Kurula aynı usul ve sayıda yedek üyeler atanmaktadır. Talimatın 62/2 maddesine göre AFDK üyeleri, Yönetim Kurulundan bağımsız olarak 4 yıl süreyle görev yaparlar. Yine Talimatın 88/1. maddesine göre, AFDK tarafından verilen kararlara karşı, tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde TFF Tahkim Kurulu nezdinde itiraz edilebilir.

Etik Kurulunun görevlerinin nelerden ibaret olduğu 4. maddede düzenlenmiştir. Etik Kurulunun nihai kararına karşı taraflar, kararın kendilerine yazılı olarak bildirilmesinden itibaren 7 gün içinde Tahkim Kurulu nezdinde karara itiraz edebilir.

Kulüp Lisans Kurulu (KLK), 5894 Sayılı Kanunun 5. maddesine göre ilk derece hukuk kurullarından birisidir. Kanuna dayanarak çıkarılan Kulüp Lisans ve Finansal Fair Play Talimatında kurulun işleyişi, lisans süreci, kulüplerde bulunması gereken asgari kriterler ve ilgili kriterlere aykırı davranışlarda uygulanacak yaptırımları düzenlenmiştir. KLK'nın kararlarına

karşı itiraz yolu Talimatın 14. maddesinde düzenlenmiştir. KLK kararlarına karşı sınırlı sayıda kişi/kişilikler itiraz hakkına sahiptir. Buna göre Kurul kararlarına karşı "lisans adayı, lisansı geri alınan lisans sahibi veya TFF Hukuk Müşavirliği" itiraz hakkına sahiptir. İtiraz süresi ise, kararın taraflara tebliğinden itibaren 7 gündür.

İl Disiplin Kurulları, kulüpler ve kişiler tarafından işlenen her türlü disiplin ihlalini veya sportmenlik dışı davranışı, Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan Futbol Disiplin Talimatı çerçevesinde inceleyerek karara bağlayan kurullardır. İl Disiplin Kurulları tarafından kişilere verilen ihtar, kınama, iki veya daha az müsabakadan men, soyunma odası ve yedek kulübesine giriş yasağı ile on beş gün (on beş dahil) stadyuma giriş yasağı veya hak mahrumiyeti cezası ve kulüplere verilen bir müsabaka için saha kapatma ya da müsabakayı seyircisiz oynama cezaları kesin olup bu ceza kararlarına itiraz edilemez. Bunun dışındaki ve yukarıda belirtilen miktarları aşan cezalarda ise kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde AFDK'ye itiraz edilmesi gerekir.

TFF Tahkim Kurulu, 5894 Sayılı Kanunun 6. maddesine göre bağımsız ve tarafsız bir zorunlu tahkim merciidir ve TFF'nin en üst kurulumudur. TFF içerisindeki kurulların kararlarına karşı gidilen nihai karar verme yeridir. Kurulun futbol faaliyetlerinin yönetimi ve disiplinine ilişkin kararları kesindir; idari veya yargısal mercilerin onayına tabi olmadığı gibi, bu kararlara karşı idari veya yargısal mercilere de başvurulamaz. Ancak bu durumun istisnasını HMK ve CMK'daki "kararların açıklanması, maddi hataların düzeltilmesi ve yargılamanın iadesi hakkındaki hükümler" oluşturmaktadır.

Diğer spor branşlarına ait kurul türleri ve bu kurulların verdikleri kararlara karşı itiraz yolları da mevcuttur. ■

DİPNOTLAR

- 1 EKŞİ Nuray, **Spor Tahkim Hukuku**, Beta, İstanbul, 2013, s.246.
- 2 UÇK Talimatının Geçici 1. maddesine göre ise, 02.03.2019 tarihinden önceki uyuşmazlıklarda ve bu tarihten sonra açılmış olmak kaydıyla derdest dosyalarda UÇK'nın yetkisi halen münhasır durumdadır.
- 3 Yargıtay 13.HD **2016/20902 E, 2019/1275 K sayılı ilamına bakıldığında**, "(TFF) Ana Statüsünün 21.7.2011 tarihli Resmî Gazetede yayımlanıp yürürlüğe giren değişik 56. maddesinde, "Kulüpler, futbolcular teknik direktörler, antrenörler, futbolcu temsilcileri, sağlık personelleri ve müsabaka organizatörleri aralarındaki futbola ilgili her türlü sözleşmeden doğan ihtilafların çözümü için uyuşmazlık çözüm kurulunun yetkisini kabul edip etmemekte serbesttirler. Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun yetkili olabilmesi için tarafların ihtilafın ortaya çıkmasından sonra kurulun yetkisini yazılı olarak kabul etmeleri şarttır. Bununla birlikte sportif cezalarla, yetiştirme tazminatına ilişkin ihtilaflar münhasıran uyuşmazlık Çözüm Kurulu önünde çözülür. Bu kararlara karşı ancak Tahkim Kurulu'na itiraz edilebilir." şeklinde düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme ile, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun mecburi tahkim ve ihtiyari tahkim şeklinde iki ayrı görevi bulunduğu, sadece sportif cezalarla yetiştirme tazminatlarına ilişkin uyuşmazlıkların mecburi hakem olarak Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nda görülebileceği, diğer uyuşmazlıkların ise, genel hükümlere tabi olup, ancak her iki tarafın da yazılı olarak kabul etmesi halinde, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu tarafından ihtiyari tahkim sıfatıyla bakıp sonuçlandırabileceği.." ilamı uyarınca UÇK'nın hem ihtiyari hem de zorunlu tahkim yönünün bulunduğu anlaşılmaktadır. (karararama.yargitay.gov.tr - Erişim Tarihi 09.09.2025).
- 4 İçerisinde yabancılık unsuru bulunan futbol sözleşmelerinde tahkim yerinin UÇK olacağına dair yazılı bir anlaşma/clause olmadığı takdirde, FIFA'nın Oyuncuların Statüsüne ve Transferine İlişkin Talimatı'nın 23. maddesi uyarınca FIFA Uyuşmazlık Çözüm Dairesi (Dispute Resolution Chamber) yetkili olacaktır. (digitalhub.fifa.com - E.T 09.09.2025).
- 5 YILMAZ, Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi** 4. Cilt, 4. Baskı, 2021, s. 5388.
- 6 ERDOĞAN, Ersin, **Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi**, 2. Baskı, 2020, s. 27.
- 7 İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi 2021/291 E ve 2022/282 K sayılı menfi tespit davası hükmü gerekçesinden de anlaşılacağı üzere UÇK'nın ikili tahkim fonksiyonu bulunmaktadır. (www.emsal.uyap.gov.tr - E.T 09.09.2025).
- 8 Bu durumda taraflar mahkemede dava açamaz veya başka bir alternatif yola başvuramaz. ERDOĞAN Ersin, YEŞİLDAL Selin, "Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Hakkında Bazı Düşünceler", **Anadolu Hukuk Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, 2023, s.20. ; **Sportif ceza**, futbolcu ile kulübü arasında imzalanan profesyonel futbolcu sözleşmesinin koruma dönemleri

- içerisinde haksız olarak feshedilmesi neticesinde sözleşmenin diğer tarafının talebi üzerine UÇK tarafından futbolcuya veya kulübe uygulanan ceza olduğuna dair bkz. BİLGİ-NOĞLU, N. Emre: **Futbol Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü**, 1. Baskı, 2015, s. 57. Yetiştirme tazminatı hakkında açıkça tanımlama yapılmamış olsa da, Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı 16. maddesinden yola çıkarak amatör futbolcunun profesyonelliğe geçişinde ve profesyonel statüsünü bozmadan futbolcunun 23 yaşını doldurana kadar yapacağı kulüp transferlerinde futbolcu 12-23 yaşları arasında eğiten ve yetiştiren kulüp veya kulüplere, futbolcu ile profesyonellik sözleşmesi imzalayan kulüp tarafından ödenen tazminat olarak tanımlanabilir.
- 9 EKŞİ Nuray, **Mahkeme Kararları Işığında TFF Uyuşmazlık Çözüm Kurulunu'nun Futbol Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Yetkisi**, TBB Spor Hukuku Kurulu, s.341. (tb-byayinlari.barobirlik.org.tr – E.T 09.09.2025).
- 10 ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice: **Sözleşmesel Uyuşmazlıklarda TFF Tahkim Kurulu Kararlarına Karşı Yargı Yoluna Başvurulabileceğine Dair Yargıtay Kararları Üzerine**, Ankara 2021, s. 632.
- 11 ŞİRİN Erkan Faruk, SEVİLMİŞ Ali, "Spor Toto Süper Ligi Turgay Şeren Sezonunda Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu Kararlarının İçerik Analizi", 2019, s. 327. (dergipark.org.tr – E.T 14.06.2025); DOĞU Hakkı Mert, "Futbolcu Menajerliği Sözleşmesinde Menfaat Çatışması", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 24, Sayı 1, Haziran 2018, s.410.
- 12 **Futbol Camiası**: Bir belgeye veya sözleşmeye dayalı ve TFF denetimine tabi olarak amatör veya profesyonel sınıfta çalışan, görev yapan futbolcular, teknik adam, sağlık personeli, futbol menajeri ve müsabaka organizatörü gibi tüm gerçek kişileri ve kulüpler ile kulüp başkan, onursal başkan ve yöneticileri, kulüplerde fahri olarak görev yapan kişileri ve futbolla ilgili diğer gerçek ve tüzel kişileri ifade etmektedir.
- 13 Etik Kurulu Talimatının 9. maddesine göre, "Tüm tebligatlar, kural olarak tarafların TFF'ye bildirdikleri adreslerine yapılır. Futbol camiasındaki kişilere tebliğ edilecek karar ve diğer belgeler bağlı oldukları kulübe gönderilir. Kulübe yapılan tebligat ilgisine yapılmış sayılır. Kurul, gerekli gördüğü takdirde tebligatları tarafların TFF nezdinde bulunan faks numarasına veya elektronik posta adreslerine de yapabilir. Gerekli hallerde tebligatlar, TFF personeli veya İl Temsilcilikleri aracılığıyla ya da görevli eliyle de yapılabilir. Tebliğden imtina halinde durum tutanak ile tespit edilir ve bu tutanak tebliğ yerine geçer."
- 14 TFF Tahkim Kurulunun 05.11.2020 tarihli 2015/169 E ve 2015/177 K sayılı kararına baktığımızda, Tahkim Kurulu'nun kararına karşı yargılamanın iadesi talebinde bulunulduğu, yapılan müzakerede HMK 378/1 maddesinin kıyasen uygulanmasıyla iade talebinin asıl karar veren merci tarafından ele alınması gerektiği yönünde oybirliği ile karar verilmiştir. (www.tff.org/default.aspx?pageID=247&ftxtID=34073- E.T 09.09.2025).
- 15 AKİL, Cenk, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulunun Yapısı ve Kararlarının Hukuki Niteliği", **MÜHF**, C.19, S.3, s. 379; KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulunun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği", **AÜHF**, 2001, s.142.
- 16 ESENDAL, Nihan, "Spor Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü", **Terazi Hukuk Dergisi** 2009, s. 243.
- 17 Kurulun verdiği karara karşı düzeltme yolunun da kapalı olduğu konusunda bkz. KADIR-BEYOĞLU, İbrahim, **Futbol Hukuku Tahkim Usulü ve Tahkim Kurulu Kararları**, İstanbul 1996, s.218. Bu maddenin anayasal dayanağına olan Anayasanın 59. maddesine göre, "Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı **ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir**. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz." Anayasa maddesinin dar yorumlanması gerektiği, sadece spor federasyonlarının salt yönetsel ve disiplinli kararlarına karşı zorunlu tahkim yolunun zorunlu olduğu, diğer kararlarına karşı genel mahkeme ve idari yolların açık olduğu, ayrıca kararların kesinliğinden sadece bu iki durum anlaşılması gerektiği, diğer kararların kesinlik arz etmeyeceği, her ne şekilde olursa olsun Kurulun idari bir kuruluş olduğu ve kararlarının yargısal değil idari karar olduğu konusunda bkz. UZ, Abdullah, "Sporla İlgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Zorunlu Tahkim Yolu: Tahkim Kurulları Ve Kararlarının Hukuki Niteliği Üzerine", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Yıl: 2011/1, Sayı:13, s. 287-288. (www.dergipark.org.tr – E.T 09.09.2025).
- 18 Her ne kadar Tahkim Kurulu hakkında yargısal bağlamda genel usul hükümlerine atıf yapılsa da Kurulun yargısal yapısının bulunmadığına dair bkz. AYANOĞLU, Taner, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulunun İşlevi ve Kararlarının Niteliği", **TBB Dergisi**, Sayı 74, 2008, s.75. (www.tbbdergisi.barobirlik.org.tr – E.T 09.09.2025).
- 19 Yargıtay 3.HD 30.09.2020 tarihli, 2020/3283 E ve 2020/5165 K sayılı ilamına göre, "*Adalet Komisyon raporuna göre; spor federasyonlarının organ ve kurullarının, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olarak ihtar, kınama, para cezası, küme düşürme, hak mahrumiyeti, ligden ihraç, tescil iptali, üyeliğin askıya alınması ve üyelikten ihraç gibi bunun yanı sıra sporun yönetilmesine yönelik statü, talimat ve benzeri hukuki düzenlemeleri, müsabakaların icrasına, tatiline, ertelenmesine gibi verdikleri tüm kararlarına karşı sadece zorunlu tahkim yoluna gidilebileceği, zorunlu Tahkim Kurullarının kararlarının kesin olduğu, bu kararlara karşı istinaf, temyiz, karar düzeltme gibi kanun yollarına başvurulamayacağı, bu kararların hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tespit, iptal ve tazminat davası açılması mümkün olmadığı vurgulanarak yeniden yazılmıştır. Bu düzenleme karşısında kulüp, sporcu, teknik adam, sağlık personeli, menajer ve maç organizatörü gibi sporla ilgili kişilerin kendi aralarında imzaladıkları transfer, geçici transfer, menajerlik, hizmet, vekalet ve maç organizatörlüğü gibi tüm sözleşmelerden kaynaklanan alacak iddia ve talepleri ile mali haklar, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olmadığından bu kapsam dışındadır. Bu çerçevedeki uyuşmazlıklar ya yargı mercileri nezdinde dava yoluyla ya da tarafların tercihine göre, karşılıklı yazılı*
- mutabakatları ile yargı denetimine tabi olmak üzere spor federasyonlarının kurulları önünde de çözülebilecektir. Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda somut olay değerlendirildiğinde; taraflar arasındaki uyuşmazlığın spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin olmadığı taraflar arasında imzalanan sözleşmeye aykırılıktan kaynaklandığı Anayasa'nın 59 maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemenin spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin olduğu ve anılan konularda çıkan uyuşmazlıklarda zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği, tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı öngörüldüğü sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarda tahkim kuruluna verilen kararlara karşı yargı yolunun açık olduğu Hal böyleyken mahkemece Tahkim Kurulunun 01.11.2018 tarihli 2018/305 esas 2018/330 sayılı kararının sözleşmeden kaynaklı uyuşmazlığa ilişkin olduğu ve anılan karara karşı yargı yolunun açık olduğu kabul edilerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirir."* denilerek tarafların tüm sportif uyuşmazlıklarda Tahkim Kurulunu seçmekte zorunlu olmadığı, kısıtlı konularda zorunlu tahkim kuruluna gidilebileceği, zorunlu tahkim kapsamında verilen kararların kesin olmasından ötürü ise artık yargısal denetim imkanının kalmadığı görüşü benimsenmiştir. (www.kazanci.com – E.T 09.09.2025).
- 20 Aynı yönde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 19/06/2020 tarih, 2019/4 Esas ve 2020/1 Karar sayılı ilamı için bkz. (www.emsal.uyp.gov.tr – E.T 09.09.2025).
- 21 Anayasa Mahkemesinin 26.02.2011 tarihli 2010/61 E ve 2011/7 K sayılı iptal kararından anlaşılacağı üzere, Anayasa Mahkemesine göre kanun gerekçesinde Tahkim Kurulunca verilmiş olan kararlara karşı yargı yolunun açık olmadığını belirterek, tarafların yargı mercileri önünde dava hakları kullanımını engeller niteliktedir. Kanun koyucu, taraflar arasındaki mevcut hukuki uyuşmazlığı daha kısa sürede çözebilmek için tahkim kuruluna başvurma zorunluluğu var olsa da Kurulun kesin ve nihai kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamaması, Anayasa m.36 uyarınca güvence altına alınan hak arama özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale niteliğindedir ve bu hüküm hak arama özgürlüğü ile bağdaşmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin işbu 2011 tarihli kararı ile futbol sporu alanındaki uyuşmazlıkları çözmek üzere görevli ve yetkili mahkemeye başvurmadan önce Tahkim Kuruluna başvurma yükümlülüğü getirebileceğini ancak bu aşamadan sonra kararı benimseyen tarafa yargı yolunun açık tutulması gerektiğini vurgulamış ve 5894 Sayılı Kanunun m.6/4 Tahkim Kurulu Kararlarının aleyhine yargı yoluna başvurulamayacağını düzenleyen kısmını Anayasa m.9 ve m.36'ya aykırı olduğu gerekçesi ile **iptal etmiştir**. (www.anayasa.gov.tr – E.T 16.09.2025).

Göçmen Kaçakçılığı Suçu Hakkında Genel Bilgiler

© Hüseyin Turgay RENK
Cumhuriyet Savcısı
Ayvacık Adliyesi

Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi gören konumu sebebiyle ülkemiz göç konusunda dünyada önemli bir yere sahiptir. Göç hareketleri sonucu insanların maruz kaldıkları trajediler neticesinde uluslararası toplumda göç konusunda işbirliği ihtiyacı meydana gelmiş ve bu doğrultuda düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye’inde uluslararası sözleşmelere taraf ol-

ması sonucunda bu suçun kanunlarımızda düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir. ¹ Göçmen Kaçakçılığı suçu hukukumuzda ilk olarak 2002 yılında 765 sayılı TCK’da düzenlenmiş olup; 2004 yılında 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğe girmesiyle Uluslararası Suçlar başlıklı ikinci kitap birinci kısım ikinci bölümde 79. maddede düzenlenmiştir. TCK’nın 79. maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklikle

suçun teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi tamamlanmış gibi cezaya hükmolunacağı ile nitelikli hallerine ilişkin 2.fıkrası yürürlüğe girmiştir. 06/12/2019 tarihinde; suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi şeklindeki nitelikli haller düzenlenerek göçmen kaçakçılığı suçu ile mücadele konusunda uluslararası sözleşmelere uygunluk sağlanmış-

tir. 28/03/2023 tarihinde suçun 3 yıl olan alt sınırı artırılarak 5 yıl yapılmış ve göçmen kaçakçılığı suçu ile mücadele konusunda cezanın caydırıcılığı arttırılmıştır.

İnsanların tek başına veya toplu halde ülkelerinden veya yerleşim yerlerinden ayrılarak başka ülkelere veya yerleşim yerlerine toplumsal, ekonomik veya siyasi sebeplerle gitmesine göç denir.² Göçmen kavramı ise en temel haliyle göç eden kişi olarak tanımlanabilir. Genel olarak göçmen kaçakçılığı kavramı insanların yaşadıkları ülkeden ekonomik, siyasi, sosyal, dini vb. sebeplerle ayrılmak istemeleri veya ayrılmak zorunda kalmaları sebebiyle başka ülkelere yasadışı yollarla giriş yapmalarıdır.³ Ülkemizin jeopolitik konumu ve Dünyada meydana gelen siyasi, sosyal ve benzeri gelişmeler neticesinde göç olaylarının artması sonucu göçmen kaçakçılığı suçu hakkında çalışmalar güncelliğini korumaktadır.

Göçmen kaçakçılığı suçu 5237 Sayılı TCK 79. Maddesinde düzenlenmiş olup suçun maddi unsurları fail, fiil, netice, suçun konusu ve mağdur olup; manevi unsur olarak suç ancak kasten işlenebilen bir suçtur. Madde metninde b fıkrasında suç Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkan sağlama olarak düzenlenmişken kanun koyucu madde başlığında suçu "Göçmen Kaçakçılığı" olarak düzenlemiştir. Göçmen kaçakçılığı suçunun faili herhangi bir gerçek kişi olabilir, fail konusunda kanunda özel bir belirleme yoktur.⁴ Bu suç özgü bir suç değildir. Fail Türk vatandaşı veya yabancı olabilir. Göçmen kaçakçılığı suçu uygulamada tek fail tarafından, birden fazla fail tarafından iştirak halinde veya örgütlü şekilde işlenebilmektedir. Göçmen kaçakçılığı suçunda yaptırım altına alınan hareketler ise;

- a) *bir yabancının yasal olmayan yollardan ülkeye sokulması veya bir yabancının yasal olmayan yollardan ülkede kalmasının sağlanması,*
- b) *bir Türk veya yabancının yasal olmayan yollardan yurt dışına çıkmasına imkan sağlanması* olarak düzenlenmiştir.

Göçmen kaçakçılığı suçu kanunda düzenleniş şekli dikkate alındığında seçimlik hareketli bir suçtur. Suçun işlenmesi için kanunda öngörülen seçimlik hareketlerden bir veya birkaçının işlenmesi durumunda tek göçmen kaçakçılığı suçu oluşacak ve suçun birden fazla işlenmiş olduğu ileri sürülemeyecektir.⁵

Göçmen kaçakçılığı suçu bakımından kanunda öngörülen ilk seçimlik hareket "*bir yabancıyı yasal olmayan yollardan ülkeye sokmak*" tır. Bu bende göre suçun konusunu *yalnızca* yabancılar oluşturmaktadır. TCK'nın 79/1-a bendinde yer alan "*bir yabancının yasal olmayan yollardan ülkede kalmasına imkan sağlamak*" fiilinin konusunu *yalnızca* yabancılar oluşturabilmektedir. Suçun kanuni tanımında ülkede kalmasına imkan sağlanan yabancıların ülkeye yasa dışı yollardan girmiş olmaları şartı aranmamıştır. Örneğin, ülkeye yasal yollardan girdiği halde ikamet izni bulunmaması nedeniyle ülkeyi terk etmesi gereken yabancının ülkede kalmasına imkan sağlanması durumunda da göçmen kaçakçılığı suçunun unsurları oluşmuş sayılacaktır.

Devletler yabancıların ülkeye giriş ve ülkede oturma şartlarını serbestçe belirleme hakkına sahiptir ancak hakkın kullanım şeklinin AİHS 'ne aykırı olmaması gerekmektedir.⁶ Devletler arasında anlaşma yoksa bu konuda vize veya sığınma gibi yollar

söz konusu olmaktadır.⁷ Türk Hukuku'nda ise yabancıların ülkeye girişleri ve kalmaları 04/04/2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu⁸ ile 442 sayılı Köy Kanunu ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nda düzenlenmiştir. Yabancının Türkiye' de yasal yollardan kalmasını sağlayan imkanlar; vize, ikamet izni veya çalışma iznidir.⁹ Bu anlatımdan yola çıkarak geçerli vizesi, ikamet izni, ikamet izni yerine geçen belgesi, çalışma izni veya geçici koruma kimlik belgesi bulunmadığı halde Türkiye' de kalan yabancılar yasal olmayan yollardan ülkede kaldıkları kabul edilmelidir.

5237 sayılı TCK'nın 79/1-b bendinde; "*Türk vatandaşı veya yabancının yasal olmayan yollardan yurt dışına çıkmasına imkan sağlamak*" fiilinin cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Açıklanan bentte yer alan seçimlik harekette suçun konusu Türk vatandaşı veya yabancı olabilecektir. Yasal yollardan ülke dışına çıkmanın şartları 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş olup; ülkeden çıkışın yasal sayılması için çıkışın sınır kapılarından yapılması ve pasaport kullanılması gereklidir. Ülke dışına çıkılmasında mevzuata uyulmaması göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturacaktır.

Kanunlarla düzenleme altına alınan suçların muhakkak hukuki konusu vardır.¹⁰ Göçmen kaçakçılığı suçunun konusunu yasal olmayan yollardan ülkeye sokulan yabancı veya yasal olmayan yollardan ülkede kalmasına imkan sağlanan veya yurt dışına çıkarılan Türk vatandaşı veya yabancılar oluşturmaktadır.

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Ek Protokolün

5. maddesinde göçmenlerin suçun konusu olmaları nedeniyle cezalandırılmayacakları düzenlenmiştir.¹¹ Buradan hareketle, suçun konusu olan göçmen şahısların 5237 sayılı TCK'nın 79. maddesinden sorumlu tutulması mümkün değildir. Şartların varlığı halinde göçmen şahısların Pasaport Kanunu'nun 34. maddesinden sorumlu tutulmaları gündeme gelebilecektir.

TCK 79. maddesinde düzenlenen göçmen kaçakçılığı suçunun mağduru uluslararası toplumdur. Göçmen şahısların suçun mağduru mu suçun konusu mu oldukları hususunda uygulamada çeşitli görüşler bulunmaktadır. Yargıtayın konu ile ilgili kararlarında göçmen şahıslar suçun konusu olarak kabul edilmektedir.¹²

Suçun oluşabilmesi için failin *"doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla"* hareket etmesi gerekmektedir. Göçmenlerden dolayı yoldan

elde edilen maddi menfaatler suçun oluşması için yeterlidir. Örneğin ülkede barınmasına imkan sağlanan kişinin düşük ücretle çalıştırılması bu duruma örnek olarak verilebilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun kanuni düzenlemesinde hukuka uygunluk sebebi yer almamaktadır. Göçmen kaçakçılığı suçunun oluşması için suçun konusunu oluşturan göçmenin rızası suçun zorunlu unsurunu oluşturmaktadır.¹³

TCK 79. maddenin 2. fıkrasının a bendi ile suçun göçmenlerin hayatı bakımından bir tehlike oluşturması durumunda verilecek cezanın yarısından üçte ikisine kadar artırılacağı düzenlenmiştir. Yargıtay konuyla ilgili vermiş olduğu kararlarında örneğin 10 kişilik taşıma kapasitesine sahip tekne ile 33 göçmenin taşınması durumunda hava koşulları, göçmenlerin taşınma şekli, alınan mesafe, can yeleği ve işaret fişeği gibi malzemelerin bulunup bulunmadığı yönünde

değerlendirme yapılarak sanığın eylemlerinin göçmenlerin hayatı bakımından bir tehlike oluşturup oluşturmadığı hususunda bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmektedir.¹⁴

TCK 79. maddenin 2. fıkrasının b bendi ile suçun göçmenlerin onur kırıcı muameleye maruz bırakılarak işlenmesi durumunda verilecek cezanın yarısından üçte ikisine kadar artırılacağı düzenlenmiştir. Onur kırıcı muameleden göçmen şahısların insan haysiyeti ile bağdaşmayan şekilde göçmen kaçakçılığı suçuna konu edilmeleri anlaşılmalıdır. Örneğin kamyon kasasında veya tır dorselerinde eşya taşıyıcı gibi havasız şekilde göçmenlerin taşınması, kasayı yumruklamalarına rağmen araç sürücüsü tarafından kapının açılmaması yahut kiralanan evde çok kalabalık şekilde üzerlerine kapı kilitleyerek barındırılmaları durumunda göçmen şahısların onur kırıcı muameleye maruz kaldıkları kabul edilecektir.

TCK 79. maddesinde 7196 sayılı Kanun'un 56. maddesiyle 06/12/2019 tarihinde yapılan değişiklikle göçmen kaçakçılığı suçunun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek ceza yarısına kadar, bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek ceza yarısından bir katına kadar artırılacağı düzenlenmiştir.

Göçmen kaçakçılığı suçu fail tarafından değişik zamanlarda birden fazla işlenirse her bir eylem nedeniyle ayrı ayrı hüküm kurulması gerekmektedir.¹⁵ Bu konuda doktrinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır.¹⁶

Göçmen şahısların suçun mağduru mu konusu mu olduğu tartışması TCK 43. maddesinin uygulanması konusunda önem taşımaktadır. Failin suçun icrasında tek bir hareketle birden fazla göçmene yönelik ülkeye yasal olmayan yollardan girmesini

sağlama veya yasal olmayan yollardan ülkeden çıkarmaya yönelik hareketleri göçmenlerin suçun konusunu oluşturmaları nedeniyle aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmamasına neden olacaktır. Bu durumda fail tek bir göçmen kaçakçılığı suçundan sorumlu tutulacak, göçmen sayısı ise TCK 61. maddesi gereği ceza tayininde alt sınırdan uzaklaşılmasında etkili olacaktır.¹⁷

Göçmen kaçakçılığı suçunun soruşturulması ve kovuşturulması için mağdurun şikayeti aranmaz, re'sen soruşturulan bir suçtur. Göçmen kaçakçılığı suçunun yaptırımı "beş yıldan sekiz yıla kadar hapis ve bin günden on bin güne kadar adli para cezası"dır.¹⁸ Yargıtay gün tayininde göçmen sayısının dikkate alınması gerektiğini kabul etmektedir.¹⁹ Göçmen kaçakçılığı gibi maddi kazanç amacıyla işlenen suçlarda hapis cezası ile birlikte adli para cezasına da yer verilmesi cezanın etkinliğini art-

tırmaktadır.²⁰ Suça ilişkin ceza tayin edilirken TCK 61/1'de sayılı ölçütler ile 3/1. maddesindeki orantılılık ilkesi dikkate alınmalıdır.²¹ Temel ceza belirlenirken failin hareketleri, olayın meydana geliş şekli, göçmen şahıs sayısı, kusurun yoğunluğu gözetilerek alt sınırdan uzaklaşılması gözeteilmelidir.²²

- TCK 79/4. maddesinde; "*Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.*" Düzenlemesi bulunmaktadır. Tüzel kişiler hakkında iznin iptali, müsadere gibi güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

Göçmen kaçakçılığı suçu çoğunlukla insanların araba, minibüs, kamyonet, bot, tekne gibi araçlarla taşınması ile işlenebilen bir suç olması nedeniyle suçla mücadelede anılan bu araçlara yönelik el koyma etkili bir yöntemdir. Göçmen kaçakçılığı suçunda kullanılan araca el

koymaya ilişkin CMK'nın elkoymaya yönelik tedbirleri ile TCK'nın müsadereye ilişkin hükümleri bulunmak-
tayken 690 sayılı KHK ile 6458 sayılı Kanuna madde eklenerek el koyma konusunda özel hükümle düzenleme yapılmıştır. İlgili düzenlemenin olağanüstü hal KHK'sı ile yapılmış olması ile iyiniyetli üçüncü kişilerin mülkiyet hakkı ile ulusal ve uluslararası mevzuata uygunluğu doktrinde

tartışmalıdır.²³ Göçmen kaçakçılığı suçunun konusu olan göçmenlerin çoğu zaman tekne, tır, kamyon gibi araçlarla taşınması sonucu suçta kullanılan bu araçların müsadere durumu gündeme gelmekte ve göçmen kaçakçılığı suçu bakımından müsadere hükümlerinin incelenmesini zorunlu kılmaktadır. 5237 sayılı TCK'nın 54. maddesiyle eşya müsadere, 55. maddesiyle kazanç müsa-

deresi güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Bunun dışında 6458 sayılı kanunla göçmen kaçakçılığı suçunda kullanılan araca el konulması ve 6136 sayılı kanun ek maddesiyle göçmen kaçakçılığı suçu nedeniyle milli savunma veya iç güvenlik hizmetleriyle doğrudan ilgili silah, mühimmat, araç ve gereç ile sarf malzemesine el konulması şeklinde özel kanunlarda el koyma düzenlemesi yapılmıştır. ■

DİPNOTLAR

- 1 Köksal Bayraktar, Vesile Sonay Evik, Gülşah Kurt, Özel Ceza Hukuku-Uluslararası Suçlar, 2020, syf 8.
- 2 Yusuf Hakkı Doğan, Rifat Sagut, Uygulamada ve Teoride Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları, I. Baskı, Ankara, Adalet, 2023, syf 23.
- 3 Mustafa Arslantürk, Göçmenlerle İlgili Suçlar, 2024, syf. 19, Bayraktar- uluslararası suçlar syf 115.
- 4 Bayraktar, a.g.e. syf 123.
- 5 Özgenç, genel hükümler, syf 173.
- 6 Şeref Gözübüyük, AİHS ve Uygulaması, 8.Bası, 2009, syf 235.
- 7 Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, 2008, 7.bası, syf 153-154.
- 8 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun "ikamet

izni" başlıklı 19. maddesi: "Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksandan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybeder."

- 9 Koca, Üzülmöz, özel hükümler, 2024, Ankara, syf 87.
- 10 Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 15. Baskı, syf 45.
- 11 Bayraktar syf 125
- 12 Yargıtay 18.cd. 29/03/2017 tarih 2017/980 esas, 2017/3450 karar
- 13 Bayraktar, syf 144
- 14 Yargıtay 18.cd. 19/04/2017 tarih, 2016/10831 esas, 2017/4436 karar sayılı ilamı
- 15 Yargıtay 4.cd. 23/11/2023 tarih 2022/9486E 2023/24646K sayılı kararı

- 16 Bayraktar syf 153, Soyaslan özel hükümler syf 77
- 17 Yargıtay 8.cd. 07/07/2010, 2008/5859, 2010/10047
- 18 Kanun numarası 5237, Kabul tarihi:26/09/2004, RG: 13/10/2004/25611 (TCK m.79/1) değişikli 28/03/2023 tarih ve 7445 sayılı kanunun 16. maddesiyle TCK 79'da yapılan değişiklikle 3 yıl olan alt sınır 5 yıl olarak değiştirilmiştir.
- 19 Yargıtay 4.cd.27/10/2022, 2021/13998E 2022/21124K sayılı kararı
- 20 Rifat Sagut, syf 170
- 21 Yargıtay 18.cd. 02/04/2015 tarih 127/93 sayılı kararı
- 22 Yargıtay 18.cd. 15/03/2017, 2015/37721, 2017/2904 sayılı kararı
- 23 Koray Doğan, Göçmen Kaçakçılığı Suçu, 2021, 3.Baskı, syf 191.

FORMA SATIN ALMAK İÇİN KODU OKUTUN

TFF

ACILARLA SINANAN ÜLKE GÜNEY AFRİKA

İrkçiliğin dünya sahnesindeki en sert örneklerinden biri olan Apartheid rejiminin doğduğu Güney Afrika, bugün tarihsel acıları ve kültürel çeşitliliğiyle dikkat çeken bir ülke. Mandela'nın özgürlük mücadelesi, vahşi yaşamın büyüleyici zenginliği ve şehirlerin iç içe geçmiş yapısı bu coğrafyayı benzersiz kılıyor.

📍 Kamuran KAYA • Hâkim • İzmir Adliyesi

*Masa Dağı'nın gölgesindeki
Cape Town, Güney Afrika'nın
en büyüleyici sahil kentlerinden biri.*

A cılarla sınıran bir ülke. Bir yandan sömürgeciliğin en acımasız yüzünü gördüğümüz, öte yandan "Apartheid Rejimi" ile cisimleşen ırkçılığın ilk temellerinin atıldığı coğrafya. Aynı zamanda bir umut ülkesi. Nelson Mandela (1918-2013) öncülüğünde başlayan ırkçılık karşıtlığının sembol yeri. Ve diğer yandan da 2010 yılı Dünya Kupasına ev sahipliğindeki maçlarda vuvuzellalar, danslar eşliğindeki neşeli insanların kümelendiği ve tüm dünyanın televizyon ekranlarında onların coşkularına eşlik ettikleri bir yurt. Ümit Burnu, Masa Dağı, safariler ve daha birçok görülesi yerleri ile de gezginlerin hemen aklına gelen bir turizm cenneti. En son İsrail'in Gazze'deki Filistin halkına soykırım yaptığı gerekçesi ile Lahey'de Uluslararası Adalet Divanı'nda açılan dava ile de belirginleşen ırkçılık illetinden çok çeken bir toplum olarak kamu vicdanının sesi. Güney Afrika Cumhuriyeti tüm bu nedenler bende uzun süredir bu ülkeyi gezme isteği uyandırmıştı. Artık Cape Town'a gitme zamanım gelmişti. Gitmeden önce de ülkeye dair genel bir bilgi edinmem gerekiyordu.

Pretoria (yürütme), Cape Town (yasama), Bloemfontein (yargı) olmak üzere üç başkenti olan Güney Afrika Cumhuriyeti, altmış milyona yakın nüfusa sahip. Bolivya'dan sonra en çok resmi dilin bulunduğu ülke aynı zamanda. Çok eski tarihlere dayanan geçmişi bir yana bırakılırsa modern ve istila dönemi Cape Town'da heykeli de bulunan Hollandalı Jan Van Riebeeck'in Hollanda Doğu Hindistan Şirketi adına

Cape Town'un sahil şeridi ve liman bölgesi, kentin modern yaşamını okyanus manzarasıyla buluşturan eşsiz bir panoramaya ev sahipliği yapıyor.

Ümit Burnu'nda mola yeri kurması ile başlıyor. Daha sonra çok sayıda Avrupalı göçmen, yerli siyahi toplulukların yerlerini işgal etmeye başlarlar. Avrupalı yerleşimciler ile yerli Xhosa toplulukları arasında uzun süreli "Sınır Savaşları" yaşanır. Ancak daha sonra Hollanda ekonomisinin gittikçe zayıflaması ile 1800'lü yıllarda Büyük Britanya İmparatorluğu, Hindistan yoluna ek olarak bu ticari yola da sahip olmak ister. Britanya, kendi kolonyal alanlarını oluşturur. İngiltere Parlamentosu 1833 yılında köleliği kaldırır. Ancak bir çeşit karma bir topluluk olan ve dilleri de bulunan Afrikanerler, kölelik üretim düzenini devam ettirmek adına iç bölgelere geçer. Ve buralarda Transvaal ve Özgür Oranje Devletleri kurulur. 19. yüzyılın ikinci yarısında ülkede bulunan elmas ve altın ile bölgenin sömürgeciler için iştah kabartan hali daha da belirginleşir. Birden fazla ya-

pılan Boer Savaşları sonrasında 1934 yılında Britanyalı ve Boerlerin birlikteliğine vurgu yapan Ulusal Parti öncülüğünde ülke yönetimi tamamen beyazların egemenliğine girer. Irkların kesin ayrımını önceleyen ve ayırmak fiilinden türetilen "Apartheid Rejimi", beyazların mutlak egemenliğini savunur. Dünyada ırkçılık karşıtlığının da yaygınlaşması ile iyice sıkışan beyaz hükümranlılığındaki rejim, yirmi yedi yıl boyunca cezaevinde kalan Nelson Mandela'yı serbest bırakmak zorunda kalır. 1994 seçimleri ile de Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilk siyahi devlet başkanı Mandela olur. Ancak benim gözlemlediğim kadarı ile siyahilerin politik mücadelesi uzun süredir devam etmesine ve nihayetinde de seçim galibi olmalarına karşın ekonomik yapının beyazlarca şekillendirilmesi nedeni ile eşitliğin tam sağlandığını söylemek çok zor. Gerçekten de birçok ülke gezen

birisi olarak, Güney Afrika Cumhuriyeti, özellikle de Johannesburg kenti, bireysel silahlanmanın da etkisiyle can güvenliğinin en az olduğu ülkelerin başında gelmekte. Belirli hatlar dışında gezmenize imkân vermeyen, birçok otelin çevresinde ve alışveriş merkezlerinde eli silahlı özel güvenlik görevlilerinin kümelendiği, çevrenin elektrikli tellerle korumaya alındığı bir ülke burası maalesef. Şimdi de daha fazla içimizi karartmadan her şeye rağmen müthiş doğası ile başka bir dünyanın habercisi olan ülkedeki gezdiğim yerlere geleyim.

Masa Dağı ile Sarmalanmış Bir Kent: Cape Town

Cape Town'a uzun bir yolculukla varınca, ilkin 1990 yılında Nelson Mandela'nın özgürlüğüne kavuştuktan sonraki ilk konuşmasını yaptığı

binaya geliyorum. Balkon kısmında Mandela heykeli o günleri anımsatmak gayesiyle nutuk atar şekilde yerleştirilmiş ve bu kısımda özellikle turistler için fotoğraf çekim alanı hazırlanmış. Parlamento Binası, Company Gardens ile Güney Afrika'nın en yaşlı binası olarak tariflenen Ümit Kalesi'ni dolaşmaya başlıyorum. Kale; Hollanda Hindistan Şirketi tarafından 1666-1679 yıllarında, Avrupa'dan Güneydoğu Asya'ya uzanan ticaret yolu üzerinde bir ikmal ve güvenlik istasyonu olarak inşa edilmiş. Dünya üzerinde 17. yüzyıl askeri mimarisinin en iyi korunmuş yapısı olarak görülen kale, Cape Town ziyaretinde atlanmaması gereken yerlerden. Daha önceki Latin Amerika gezilerimde de şahit olduğum ilginç ama bir o kadar da acı bir durumu bu ülkede de müşahede ediyorum. Sömürgeci insanların heykelleri ne hikmetse ana

Cape Town'un ünlü Clifton sahilleri, turkuaz suları ve lüks kıyı yerleşimleriyle kentin en gözde plajlarından biri.

Cape Town'un ünlü Bo-Kaap mahallesi, rengarenk evleri ve kültürel dokusuyla kentin en canlı bölgelerinden biri.

meydanlarda yer almakta. Meksika, Peru gibi ülkelerde rast geldiğim bu duruma Cape Town'da ise Reibeck Heykeli ile denk geliyorum. Daha sonra Müslüman nüfusun yaşadığı, Padişah Abdülaziz tarafından Afrika Müslümanları arasındaki kimi ayrılıkların giderilmesi için Osmanlı coğrafyasından Liverpool'a, oradan da 1863 yılında Cape Town'a giden Ebubekir Efendi'nin de yaşadığı rengarenk "Bo-Kaap" bölgesine geçiyorum. Buradaki cami mimarileri ile evlerin renkli görünüşleri dikkatimi çekiyor. Son olarak ise günün yorgunluğunu atmak için güzel bir alışveriş durağı olan ve liman bölgesine yakın konumdaki "Water Front"a gidiyorum. Burada özellikle çok çeşitli deniz mahsullerinin olduğu sık restoranlar ile yerel müziklerini icra eden Afrikalı sokak sanatçıların danslarını izlemek mümkün.

Cape Town her yerden görüneceği üzere tıpkı bir masa görünümündeki Masa Dağı ile çevrelenmiş durumda.

Şansına sisin olmamasının da avantajı ile teleferik ile çıkılma imkânı da bulunan Masa Dağı'nın masa şeklindeki zirvesinden şehre bakıyorum. Ve uzaktan Mandela'nın uzun süre hapis kaldığı "Robben Adası" gözüme ilişiyor. Masa Dağı'ndaki uzun zaman geçirmem sonrasında yine önemli bir konum olan, hepimizin coğrafya kitaplarından anımsayacağı dünyanın en güney kısmı olan Ümit Burnu'na doğru yol alıyorum. Çokça filmin çekildiği "Bantry Bay", "Camps Bay" ve "Clifton" bölgesinden geçerek balıkçı kasabası olan "Hout Bay"a varıyorum. Buradan tekne ile açılarak Dulker Kayası'ndaki doğal ortamlarında bulunan Afrika'ya özgü "kürklü foklar"ı görüyorum. Daha sonra granit kayalar üzerinde yapılmış olan görkemli Chapmans Peak yolundan geçerek, kâşif Bartheolemeo Diaz'ın keşfettiği Ümit Burnu'na ulaşıyorum. Buradan da şiddetli bir rüzgâr eşliğinde Deniz Fenerine tırmanarak Okyanus manzarasının key-

fini çıkartıyorum. Cape Town'daki son günümde ise şehrin yakınlarında bulunan, kolonyal Hollanda mimarisinin örneklerini bulabileceğimiz Stellenbosch Kasabası'na gidiyorum. Daha çok beyazların bulunduğu bu Avrupai kasabanın, özellikle birçok aristokrat evi gezebileceğiniz, her bir eve gittiğinizde sizi yerel kıyafetleri ile bilgilendiren rehberli şehir müzesiyle, güzel kampüslü üniversitesini çok beğendiğimi belirtmem gerek. Artık Johannesburg'a gitme vakti deyip uçağa atlıyorum. Bu kentin Cape Town'dan en bariz farkı, ciddi bir güvenlik sorunu ile yüzleşmem oluyor.

Johannesburg: Güvenlik Sorunlu Ama Doğası ile Baştan Çıkartıcı

Johannesburg'da ilk olarak Nelson Mandela'nın dev heykelinin de bulunduğu, arkasında hemen yine sık bir alışveriş mekanının olduğu

Mandela Meydanı'na gidiyorum. Ardından "Sandton", ışı ışı parlayan "Mandela Köprüsü" ile Mandela'nın uzun süre yaşadığı evini ziyaret ediyorum. Gezdiğimiz tüm bu yerlerde maalesef güvenlik sorununun olması yalnız başına gezmeyi oldukça zorluyor. Artık bu kadar şehir hayatına ara verip biraz da Afrika folk kültürünü teneffüs edeyim dediğimde hep bahsedilen, tam bir etnografik bilgi hazinesi olan "Lesedi Köyü"ne yolumu düşürüyorum. Burası kent merkezine çok uzak değil. Güney Afrika'da yaşayan, içlerinde Mandela'nın da dahil olduğu çeşitli siyahi kabilelerin köy hayatını görebileceğimiz ilginç bir yer. Zulu, Xhosa, Basotho ve Pedi kabilelerinin kırsal yaşamları ile çok enstrümanlı müzik kültürlerinin çeşitli örneklerini görerek tatmin olmuş bir halde köyden ayrılıyorum. Afrika denilince kuşkusuz bir de doğal yaşamı en iyi görebileceğimiz safariler akla gelir. Bunlarda özellikle diğer

Johannesburg'un modern şehir silüeti, Güney Afrika'nın en büyük metropolünün dinamizmini ve yükselen yapısını gözler önüne seriyor.

Johannesburg'daki Apartheid Müzesi'nin giriş bölümü, Güney Afrika'nın ırkçılık tarihine dair en çarpıcı yüzleşme mekânlarından biri.

ülkelerdeki yapay ve hayvanların doğal ortamlarından koparılmış, içimizi burkan görüntüler yoktur. Tam anlamıyla hayvanların bulunduğu alanlara, korunaklı bir şekilde girmemiz mümkün. Benim girdiğim Pila-nesberg Milli Parkı'nda safari kamyonları ile canlıları ürkütmeden "Big Five" denilen hayvanları hayranlıkla izlemeye başlıyorum. Ne mi bu Big Five denilen canlı zenginliği? Aslan, Leopar, fil, bufalo, gergedan, zebra ile birlikte bir de impala, zürafa, antilop, vahşi Afrika köpekleri... Kimisi uzaktan nazlanıyor, kimisi ise hemen

araçların yanına yaklaşır şeklinde arzı endam ediyorlar. Buradan ayrılıp Sun City'e gittiğimde ise karşıma tam bir Las Vegas benzeri eğlence mekânı çıkıyor. Burada özellikle yapay dalgalar eşliğinde adeta bir okyanus suyuna girmişçesine suyun tadını çıkartmak mümkün. Kompleks alan, turistik ve fazla makyajlı, doğallıktan uzak hali ile benim çok da ilgimi çekmediğinden buradaki ziyaretimi kısa tutuyorum.

Güney Afrika'daki son günümü, sömürgecilerin iştahını kabartan "Gold Reef City Altın Madeni", "Tema Parkı" ile ırkçılığın tüm kötü yanlarını görebileceğimiz "Apartheid Müzesi"ne ayırıyorum. Altın ve elmas başta olmak üzere platin ve gümüş madenlerinin yer aldığı Altın madenini yerel rehber eşliğinde geziyorum. Altın madeninde 75 metre yer altına indikçe insanlar için tam bir gösteriş aksesuarları olan bu doğal kaynakların çıkartılması sürecinin ne denli meşakkatli olduğunu daha iyi anlıyor, dönemin maden

çıkartma gereçlerinin özelliklerini biraz da nefesim daralarak dinliyorum. Altın madeni tesisinin bulunduğu alan aynı zamanda tema parkının içine konumlandırılmış. Burada yine zengin Alman, Hollanda ve İngiliz mimarisine ait evler ile çocuklara yönelik çok sayıda oyun gereçleri ile vakit geçirmek mümkün. İnsanların bir taraftan çocukları ile eğlendiği bu yerin, tam bir acı belleği tazeleme mekânı olan Apartheid Müzesine yakın olması ve yine maden ocağında çok sayıda insanın büyük zorlu koşullarda çalışmasının getirdiği çelişki içinde etrafı seyrediyorum. Artık buraya yürüme mesafesindeki Apartheid Müzesi'ne gidiyorum. Müze, aslında bildiğimiz müzelerden farklı. Burada alacağınız bilete göre ya siyahların ya da beyazların alanından giriş yapıyorsunuz. Müzeye girdikten sonra Mandela ve arkadaşlarının Apartheid rejimine karşı amansız mücadelesi orijinal malzemeler ve çeşitli video görüntüleri eşliğinde önünüze seriliyor.

Güney Afrika'da bulunduğum bu on gün, fakir bir topluluğun henüz kendi öz kaynaklarını kullanma be-

cerisinden yoksun olmasının getirdiği çelişkileri ile şaşırttı. Öte yandan gerek doğası gerekse de güler yüzlü sevecen insanları ile "keşke daha iyi imkânlar kavuşsalar" şeklindeki temennilerimi akla getirdi. Hem çok sevdiğim hem de fakirliğin büyük sosyal sorunlara yol açtığı bu ülkeye biraz da bu buruk duygularla veda ederken Nobel ödüllü Güney Afrika'lı yazar Coetzee'nin romanlarındaki o trajik kahramanların ruh hallerini daha iyi anlıyorum. ■

Howick'teki Nelson Mandela Capture Site, çelikten oluşan etkileyici heykeliyle özgürlük mücadelesinin simgesel duraklarından biri (Üstte).

Cape Point-Ümit Burnu hattı, Batı Cape'in en etkileyici sahil yoludur (altta).

Ceza Yargılamasında Sağır ve Dilsizlere İlişkin Özel Hükümler

Genellikle doğuştan bazen de sonradan meydana gelen sağır ve dilsizlik durumunun, kişinin ruhsal ve zihinsel gelişimini olumsuz etkilediği, bu kişilerin ruhsal ve zihinsel gelişimini geç tamamladığı kabulünden hareket eden kanun koyucu, suç faili sağır ve dilsizlerin yargılanmalarına ilişkin farklı hükümler getirmiştir.

1. Sağır ve Dilsizlik Halinin Tespiti

Kanun koyucu, ceza muhakemesi kapsamında sağır ve dilsizlerin hukuki durumunu yaşı küçüklere ilişkin hükümlere atıf yaparak belirlemiş, sadece yaş aralıklarında farklılık ön-görmüştür. Yaş küçüklüğünün tespiti nüfus kaydına göre kolaylıkla tespit edilebilmekle birlikte, sağır ve dilsiz-

lik halinin tespiti bu kadar kolay olmamaktadır. Bu nedenle sağır ve dilsizlik halinin uzman hekimlerce tıbben tespit edilmesi gerekmektedir.

Soruşturma ya da yargılama sırasında sağır ve dilsiz tarafından bu konuda rapor sunulabileceği gibi ilgili adli makam tarafından da rapor aldırılabilir.

Sağır ve dilsiz olduğu gerekçe-

siyle hakkında 5237 sayılı TCK'nın 33. maddesinin tatbik edildiği sanık hakkında bu hususta rapor aldırılmadan hüküm kurulması... (Yargıtay 13. CD E: 2019/3353 K: 2019/13652 T: 02.10.2019)

Yukarıda da belirtildiği gibi sağır ve dilsizliğin alanında uzman hekim ya da hekimler tarafından tespit edilmesi gerekmekte olup, adli makamların sağır ve dilsizliğin tespiti hususunda sadece gözleme dayalı olarak karar vermesi olanaklı değildir.

Sanığın, sağır ve dilsiz olup olmadığının duraksamaya neden olmayacak şekilde tespiti için uzman hekim ya da hekimlerden rapor aldırılması ve sonucuna göre uygulama yapılması gerektiği düşünülmeden duruşma sırasındaki gözleme dayanılarak TCK'nın 33/1.maddesinin tatbiki suretiyle yazılı şekilde cezadan indirim yapılması, karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamış... (Yargıtay 6. CD E: 2018/1576 K: 2020/2858 T: 21.09.2020)

Özellikle belirtmek gerekir ki, fail hakkında sağır ve dilsizlik hükümlerinin uygulanabilmesi için failin hem sağır hem de dilsiz olması şarttır. Bu iki şartın aynı anda gerçekleşmediği durumlarda sağır ve dilsizliğe ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir.

Sanıklardan ...'ın sadece işitme engelli oluşu, 5237 sayılı Kanun'un 33. maddesinin uygulanabilmesi için sağır ve dilsiz olması gerektiği anlaşılmakla sanık ... hakkında Kanun'un 33. maddesinin uygulanmamasında bir hukuka aykırılık bulunmamıştır. (Yargıtay 6. CD (E: 2021/23546 K: 2023/9215 T: 09.03.2023)

2. Ceza Sorumluluğunun Tespiti

Yukarıda da belirttiğimiz gibi sağır ve dilsizlerin cezai sorumlulukla-

rı belirlenirken yaşı küçüklere ilişkin hükümlere atıf yapılması yoluna gidilmiş, bununla birlikte farklı yaş aralıkları öngörülmüştür.

a. 0-15 Yaş Grubu Sağır ve Dilsizler

Kanuni düzenlemede, suça konu fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizler hakkında 0-12 yaş aralığındaki çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (TCK m. 33/1). Dolayısıyla 15 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin ceza sorumlulukları bulunmamakta olup, bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması mümkündür. Bu yaş aralığındaki sağır ve dilsizler için güvenlik tedbiri uygulanması zorunlu olmayıp takdire bağlıdır.

b. 15-18 Yaş Grubu Sağır ve Dilsizler

Suçta konu fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz hakkında 12-15 yaş aralığındaki çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir (CMK m. 33/1). Dolayısıyla bu yaş aralığında bulunan sağır ve dilsizlerin, işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamamaları veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumlulukları olmayacak; tersi durumda ise ceza sorumlulukları olacaktır. Bu yaş aralığında olan sağır ve dilsizlerin öncelikle iddia olunan suçta konu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadıklarının veya o fiile ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişip gelişmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu husustaki raporların

adli tıp uzmanı ya da bu konuda uzman bilirkişiler (çocuk psikiyatri uzmanı vb.) tarafından düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu yaş aralığındaki sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadıklarının veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmediğinin anlaşılması halinde, bu kişilere ceza verilmemekle birlikte çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunması zorunludur (TCK m. 33/1, 31/2).

İşledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algıladıklarının ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin varlığının uzman görüşüyle tespiti halinde ise haklarında indirimli ceza uygulanacaktır (TCK 33/1, 31/2).

c. 18-21 Yaş Grubu Yaş Grubu Sağır ve Dilsizler

Suçta konu fiili işlediği sırada 18-21 yaş aralığında bulunan sağır ve dilsizler hakkında 15-18 yaş aralığındaki çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir (CMK m. 33/1). Kanun koyucu, kural olarak bu kişilerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algıladıklarının veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince geliştiğini kabul etmiştir.

Yüksek yargının, 15-18 yaş aralığındaki çocuklardan farklı olarak, 18-21 yaş aralığındaki sağır ve dilsizler hakkında, işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişip gelişmediğine ilişkin rapor alınması gerektiği yönünde içtihatlar oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Suç tarihi itibarıyla 18-21 yaş grubunda bulunan sağır ve dilsiz olan sanık ... hakkında ...; varsa ilgili rapor dosya içerisine konularak, yoksa

TCK'nın 32. maddesi uyarınca suç işlediği tarihte akıl hastalığı ve zayıflığı nedeni ile eylemin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğini tamamen kaldıran veya önemli ölçüde azaltacak şekilde akıl hastalığı ve ceza ehliyeti bulunup bulunmadığı konusunda rapor alınarak sonucuna göre sanık ...'in hukuki durumunun belirlenmesinde zorunluluk bulunması... (Yargıtay 2. CD E: 2019/452 K: 2019/1996 T: 06.02.2019)

Suç tarihinde 18-21 yaş grubunda olan sağır ve dilsiz sanık hakkında silahla tehdit suçunun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği hususunda rapor aldırılmadan, adam öldürmeye teşebbüs, silahla yağma ve konut dokunulmazlığını ihlal fiilleri nedeniyle, sanığın sağır ve dilsiz olması dikkate alınarak bu dalın uzmanı bulundurulmaksızın algılama yeteneğine ve bu fiille ilgili davranışları yönlendirme yeteneğine

sahip olduğu kanaatini bildirir rapor ile yetinilerek, eksik soruşturma ile karar verilmesi kanuna aykırı... (Yargıtay 4. CD E: 2009/56 K: 2010/3629 T: 17.05.2010)

Sağır ve dilsizlerin, ruhsal ve zihinsel gelişimini diğer kişilere göre daha yavaş tamamlama olasılığı gözetilerek, bu yaş aralığındaki sağır ve dilsizler hakkında şüphe halinde rapor aldırılması yerinde olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise, 18-21 yaş aralığında bulunan sağır ve dilsizlerin işledikleri fiile ilişkin algılama yeteneği ve bu fiille ilgili davranışları yönlendirme yeteneğinin bulunmadığı hallerde, TCK'nın 57. maddesi gereği akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması zorunluluğudur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 12. maddesinde, "Suça sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olması hâlinde, TCK'nın 31. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamına giren çocuklar hakkında, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri

uygulanır." şeklinde düzenlemeye yer verildiği, ancak suça sürüklenen çocuğun suç tarihi itibarıyla 15 yaşını doldurduğu ve TCK'nın 31/3. maddesi kapsamında bulunması nedeniyle, 5395 sayılı Kanun'un 12. maddesinin suça sürüklenen çocuk bakımından uygulanma olanağının bulunmadığı gözetilmeksizin, suça sürüklenen çocuk hakkında TCK'nın 32/2 ve 57. maddeleri uyarınca akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirine hükmedilmesi ile yetinilmesi gerekirken, ayrıca 5395 sayılı Kanun'un 5/1-d bendi gereği sağlık tedbiri uygulanmasına karar verilmesi...(Yargıtay 3. CD E: 2019/14463 K: 2020/4157 T: 02.03.2020)

Bu yaş aralığında bulunan sağır ve dilsizlerin ceza sorumlulukları tam olmakla birlikte haklarında indirimli ceza uygulaması yapılmak zorundadır (TCK m. 33/1, 31/3).

5237 sayılı TCK'nın 33/1. maddesi uyarınca, sanığın, 18-21 yaş grubunda sağır ve dilsiz olması nedeniyle, 15-18 yaş grubundaki çocuklara ilişkin

hükümlere tabi olması karşısında sanık hakkında TCK'nın 31/3. maddesi gereğince indirim uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi... (Yargıtay 13 . CD E: 2019/489 K: 2019/11166 T: 26.06.2019)

d. 21 Yaşından Büyükler Yaş Grubu Sağır ve Dilsizler

21 yaşından büyük olan sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluklarının tam olduğunu kabul etmiş olmakla birlikte 21 yaşından büyük sağır ve dilsizlerin ruhsal ve zihinsel gelişim yönünden geri kalmaları olasıdır. Bu nedenle, kovuşturma kapsamında işledikleri fiil hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin iyi gözlemlenmesi ve şüphe doğması halinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 32. maddesi kapsamında heyet raporu aldirılması gerekir.

Suç tarihinde 21 yaşını tamamlamış olması nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 33/1. maddesinde cezada indirim öngörülmediğinden, yasa ve madde gerekçesinde bu konumdaki kişilerin işledikleri fiil açısından algılama veya irade yeteneğinin olup

olmadığı yönünde ortaya çıkabilecek sorunla ilgili olarak akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejiminin göz önünde bulundurulması gerektiğinin belirtilmiş olması karşısında, 5237 sayılı TCK'nın 32/1-2. maddesi gereğince, üzerine atılı suçun anlam ve sonuçlarını algılama veya bu eylemle ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunup bulunmadığı ya da azalmış olup olmadığı konusunda rapor düzenlettilmesinden sonra hukuki durumunun saptanmasında zorunluluk bulunması bozmayı gerektirmiş... (Yargıtay 6. CD E: 2007/11128 K: 2011/47037 T: 05.12.2011)

3. Sağır ve Dilsizlere İlişkin Özel Kovuşturma Usulleri

a. Yaş Küçüklüğüne İlişkin Hükümlerin Uygulanması

Kanun koyucu sağır ve dilsizlerin hukuki durumunu yaşı küçüklere ilişkin hükümlere atıf yaparak belirlemiş olduğundan, yaşı küçüklere ilişkin ayrıık hükümlerden sağır ve dilsizler de yararlanacaklardır. Dolayısıyla yaşı küçüklere ilişkin sosyal incele-

me raporu alınması, hak yoksunluğu uygulanamaması, hapis cezasının ertelenmesine esas süre, seçenek yaptırımlara çevirme zorunluluğu, tekerür hükümlerinin uygulanamaması, zamanaşımı süreleri gibi ayrıık özel düzenlemelerden sağır ve dilsizlerde yararlanacaklardır.

Dosyadaki nüfus kaydında 01.01.1997 olarak belirtilen tescile göre suç tarihinde on altı yaş içerisinde bulunup sağır ve dilsiz olduğu anlaşılan suçta sürüklenen çocuk hakkında 5237 sayılı TCK'nın 33. maddesi uyarınca on iki - on beş yaş grubundaki çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği, 5237 sayılı TCK'nın 102/2. maddesinde öngörülen cezanın üst sınırı ile belirtilen durumda suçta sürüklenen çocuk açısından dikkate alındığında müsnet suçun aynı Kanunun 66/1-d, 66/2. maddelerinde belirtilen 7 yıl 6 aylık olağan dava zamanaşımına tabi bulunduğu ve hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilen suçta sürüklenen çocuğun mahkeme sorgusunun yapıldığı 08.07.2014 ile inceleme tarihi arasında bu sürenin geçtiği anlaşıldığından... (Yargıtay

9. CD E: 2021/6861 K: 2022/11643 T: 20.12.2022)

Sağır ve dilsiz, ayrıca suç tarihi itibarıyla 20 yaşında olan sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 33. maddesi yollaması ile 15-18 yaş arası küçüklere uygulanacak hükümler tatbik edilmesi gerektiği halde 5237 sayılı TCK'nın 53. maddesinde düzenlenen güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi... (Yargıtay 3. CD E: 2020/6765 K: 2020/8165 T: 30.06.2020)

Hırsızlık suçu için; ...'nun suç tarihi itibarıyla 18 yaşını ikmal edip sağır ve dilsiz olduğu cihetle..., müsnet bu suçtan hükmolunan netice 2 yıl 1 ay hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nun 51/1. maddesindeki "Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır." şeklindeki düzenlemeye göre erteleme sınırları kapsamında olduğu halde verilen mahkûmiyet kararı neticesinde erteleme kurumunun uygulanmama gerekçesinin gösterilmemesi... (Yargıtay 17 . CD (E: 2019/3946 K : 2019/5566 T: 16.04.2019)

Suç tarihinde 19 yaşında olan sağır ve dilsiz sanığın 5237 sayılı TCK'nın 33/son maddesi yollamasıyla aynı Yasanın 31/3. maddesi gereğince 15-18 yaş arasındakilerin hükümlerine tabi olduğu, dolayısıyla 5275 sayılı Yasanın 106/4. maddesi uyarınca sanık hakkında hükmolunan adli para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezasına çevrilemeyeceğinin gözetilmemesi... (Yargıtay 17 . CD E: 2015/7822 K: 2015/2020 T: 11.05.2015)

Suç tarihinde 18 yaşını tamamlamış olan sağır ve dilsiz sanık, 5237 sayılı TCK'nın 33/1. maddesine göre on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümlere tabi olduğundan, adli sicil kaydında suç tarihinden önce hapis cezası mahkûmiyeti de bulunmadığından, tayin edilen kısa süreli hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nın 50/3. maddesine göre para cezası veya tedbirlerden birine çevrilmesinin zorunlu olduğunun gözetilmemesi kanuna aykırı... (Yargıtay 17. CD E: 2019/2829 K: 2019/5188 T: 10.04.2019)

5237 sayılı TCK'nın 33. maddesi uyarınca fiili işlediği sırada 18-21 yaş aralığında olan sağır ve dilsizler hakkında aynı kanunun 31/3. maddesinde belirtilen 15-18 yaş aralığındaki çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı..., ... Ağır Ceza Mahkemesi'nin ... tarih, ... E-... K sayılı ilamına konu suçu işlediği sırada 18-21 yaş aralığında olan sağır ve dilsiz sanık hakkında bu mahkûmiyet hükmü nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 58/5. maddesi uyarınca tekerür hükümlerinin uygulanamayacağı'nın gözetilmemesi bozmayı gerektirmiş... (Yargıtay 2. CD (E: 2016/19401 K: 2016/16964 T: 14.12.2016)

Suç tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmuş olup 21 yaşını tamamlamamış olan sağır ve dilsiz sanık ... hakkında 5237 sayılı TCK'nın 33. maddesi uyarınca, aynı Kanun'un onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümlerinin uygulanması gerektiği..., sanığın işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından, mahkemece sosyal

inceleme raporu alınmadan veya alınmaması durumunda gerekçesi kararda gösterilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, (Yargıtay 2. CD E: 2020/12811 K: 2021/16003 T: 055.10.2021)

Ayrıca belirtmek gerekir ki sağır ve dilsiz kişinin 18 yaşından küçük olması halinde, aynı zamanda çocuk sıfatı da taşıdığından, suça sürüklenen çocukların yargılanmalarına ilişkin tüm kurallar (ihtisas mahkemesinde yargılanma, zorunlu kapallık vs.) bu yaş grubu sağır ve dilsizler için de geçerlidir.

b. Zorunlu Müdafii

Müdafii bulunmayan sağır ve dilsiz istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilmesi zorunlu olup (CMK m. 150/2) yargılamaya konu suçun türü ya da ceza miktarı ile yaşının bir önemi olmaksızın, sağır ve dilsiz kişinin müdafii yardımından faydalandırılması zorunludur.

Suç tarihinde sağır ve dilsiz olan sanık ...'e savunması alınırken 5271 sayılı CMK'nın 150/2. maddesi uyarınca zorunlu müdafii atanması gerektiği gözetilmeden, müdafinin yokluğunda yargılamaya devam edilip hükümlülüğe karar verilmek suretiyle savunma hakkının kısıtlanması kanuna aykırı... (Yargıtay 17. CD E: 2020/2630 K: 2020/6574 T: 29.06.2020)

c. Tercüman Yardımıyla Sorgu

Sağır ve dilsiz olan kişilerin genel olarak kendilerine özgü işaret dilini kullanmaları nedeniyle beyanlarının bu konuda uzman tercüman aracılığıyla alınması gerekmektedir.

Sağır ve dilsiz olduğu anlaşılan sanık ...'in re'sen seçilecek tarafsız bir tercüman eşliğinde savunmasının alınması gerektiği gözetilmeden, diğer sanık olan babası N...'in tercümanlık yaptığı savunması ile

yetinilerek savunma hakkının kısıtlanması kanuna aykırı... (Yargıtay 2. CD E: 2019/452 K: 2019/1996 T: 06.02.2019)

d. Basit Yargılama Usulü Yasağı

Basit yargılama usulünün sağır ve dilsizler hakkında uygulanmasını yasaklayan kanun hükmünün (CMK. m. 251/7), Anayasa Mahkemesinin 5/11/2024 Tarihli ve 2024/66 E., 2024/188 K, sayılı kararı ile "...sağır ve dilsizlik..." yönünden iptal edilmesi nedeniyle, bu usulün sağır ve

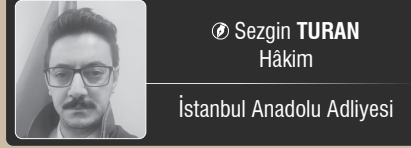
dilsizler yönünden de uygulanması mümkün hale gelmiştir.

e. Seri Muhakeme Usulü Yasağı

Seri yargılama usulünün sağır ve dilsizler hakkında uygulanmasını yasaklayan kanun hükmünün (CMK. m. 250/12), Anayasa Mahkemesinin 5/11/2024 Tarihli ve 2024/66 E., 2024/188 K, sayılı kararı ile "...sağır ve dilsizlik..." yönünden iptal edilmesi nedeniyle, bu usulün sağır ve dilsizler yönünden de uygulanması mümkün hale gelmiştir. ■

Hukuk Mahkemeleri Yargılamalarında E-Duruşma

Sevgin **TURAN**
Hâkim

İstanbul Anadolu Adliyesi

1. Genel Olarak

Dünyada teknolojik gelişmeler son 30 yılda öyle süratle ilerlemiştir ki, bu 30 yıllık teknolojik birikim geçmiş tüm zamanların teknolojik birikimini aşmıştır. Hukuk da insanla beraber gelişen dönüşen bir sistem olması nedeniyle bu teknolojik gelişmelerden nasibini almıştır. Bu kapsamda hukuk yargılamalarında e-duruşma kavramı 6100 sayılı HMK'nun 04.02.2011 tarihinde yürürlüğe girmesi ile hayatımıza girmiştir. HMK'nun Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla veya başka yer-

de-duruşma icrası başlıklı 149. maddesinde e-duruşma düzenlenmiştir. Yine bu hususta ayrıntılı düzenlemeler içeren Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik de 30.06.2021 tarihinde resmi gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹ Bilinmelidir ki, anılan yönetmelik uygulamada "e-duruşma Yönetmeliği" olarak ifade edilmektedir.

Hukuk yargılamalarında e-duruşmalar ilk olarak 2020 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Ceza yargılamalarında uygulanan SEGBİS nazara alındığında, hukuk yargılamalarında

e-duruşmaların teknolojik gelişmenin biraz gerisinde kaldığının ifade edilmesi yanlış olmayacaktır.

E-duruşma sisteminin standartları e-duruşma yönetmeliğinin 5. maddesinde düzenlenmiştir. E-duruşmada görüntü ile ses aynı anda güvenli bir şekilde nakledilir. Görüntü, ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; ses, ilgilinin duygularını anlamaya, söylediklerini anlaşılır ve net şekilde dinlemeye imkân verecek nitelikte olur. E-duruşma sırasında, bilgi, belge ve deliller UYAP üzerinden anında iletilebilir.

Özellikle avukatlar tarafından aktif olarak kullanılan bu sistem avukatlara mahkemelere gidip gelme ile kaybedilen harcanan zaman kayıplarını sona erdirmeye yönünden büyük avantaj sağlamaktadır.

2. e-Duruşma Talebi ve Değerlendirilmesi

HMK madde 149'da;

“(1) Mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine talep eden tarafın veya vekilinin, aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmalarına ve usul işlemleri yapabilmelerine karar verebilir.

(2) Mahkeme resen veya taraflardan birinin talebi üzerine; tanığın, bilirkişinin veya uzmanın aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden dinlenilmesine karar verebilir.

(3) Mahkeme, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava ve işlerde ilgililerin, aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden dinlenilmesine resen karar verebilir.

(4) Mahkeme, fiili engel veya güvenlik sebebiyle-duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına, yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi adalet komisyonunun uygun görüşünü alarak karar verebilir.

(5) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte belirlenir.” şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, hukuk yargılamalarında aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla, taraf veya vekili, tanık, bilirkişi, uzman ve diğer ilgililer e-duruşmaya katılabilir.

2.1. Talep üzerine e-Duruşma

E-duruşma yönetmeliğinin 7.

maddesine göre; Taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme, talep eden tarafın veya vekilinin, duruşmaya e-duruşma sistemi yoluyla katılmalarına ve usul işlemleri yapabilmelerine karar verebilir. Yine Taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tanığın, bilirkişinin veya uzmanın e-duruşma sistemi yoluyla dinlenilmesine karar verebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.149/1 gereğince taraf veya vekilin kanunla kendilerine tanınan bu hakkı kullanırken mahkemeye gerekçe sunmasına, neden e-duruşma talep ettiği konusunda mahkemeyi ikna etmesine gerek yoktur.²

E-duruşma talebi ile aynı dilekçede mazeret dilekçesi sunulması mümkündür. Bu durumda mahkemece her iki talebinde ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.³

E-duruşma talebinin değerlendirilmemesi adil yargılanma hakkının ihlali niteliğindedir.⁴

E-duruşma Yönetmeliği madde 8/2 gereği e-duruşma talepleri duruşma gününden en az iki iş günü önce mahkemesine gönderilmesi gerekir. Aksi halde mahkemece süre kaçırıldığı takdirde e-duruşma talebinin bu nedenle reddine karar verilebilir.

Yine mahkemece e-duruşma Yönetmeliğinin 9. maddesinde de belirtildiği üzere, talebin süresinde yapılmaması dışında, talebin hakkın kötüye kullanılması veya yargılamayı sürüncemede bırakma amacı taşıması, e-duruşma yapılmasını zorlaştıran hukuki, fiili veya teknik engellerin bulunması gerekçeleriyle de e-duruşma talebinin reddine karar verebilir.

Mahkemece, gerekçesiz kanuna uygun olmayan red kararları verilerek yargılamaya devam edilmesi,

savunma hakkının ihlal edilmesine sebebiyet verebilir.⁵

Anılan yönetmeliğin 9. maddesine göre e-duruşma talebi hakkında hâkim, duruşma gününden en az bir iş günü önce kabul veya ret hususunda karar verir. Bu karar kesindir. Bu nedenle bu karar aleyhine kanun yoluna başvurulamaz.

2.2. Resen e-Duruşma

Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik'in 10. maddesine göre; Mahkeme tanığın, bilirkişinin veya uzmanın e-duruşma sistemi yoluyla dinlenilmesine resen karar verebilir. Mahkeme tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava ve işlerde ilgililerin, e-duruşma sistemi yoluyla dinlenilmesine resen karar verebilir.

İsticvap olunacak veya yemin edecek taraf, mahkemenin bulunduğu il dışında oturuyor ve mahkemeye bizzat gelemiyor ise öncelikle e-duruşma sistemi yoluyla isticvap olunur veya yemin ettirilir. Mahkemece, e-duruşma sistemi yoluyla dinlenilmesine karar verilen kişiye gönderilecek meşruhatlı davetiyeye ayrıca e-duruşmaya ne şekilde katılacağı da yazılır.⁶

Bu kapsamda, isticvap olunacak veya yemin edecek taraf, mahkemenin bulunduğu ilde bulunuyorsa davetiyeye ile çağrılır, taraf mahkemenin bulunduğu il dışında oturuyor ise hemen istinabe yoluna gidilmez, bu durumda ilk olarak SEGBİS yolu denenir mümkün olmaması halinde istinabe/talimat yoluna gidilir.

3. e-Duruşmanın İcrası

Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik'in 13.

maddesine göre, e-duruşma mahkeme huzurunda yapılan duruşma ile aynı hukuki sonuçları doğurur. Birden fazla vekil ile takip edilen dosyalarda e-duruşmaya, ancak talepte bulunan ve talebi kabul edilen vekiller katılabilir. E-duruşma sistemi yoluyla beyanda bulunan tarafın, vekilin ve diğer ilgililerin sözlü açıklamaları HMK'nın 154. maddesinde belirtilen usul ve esaslara göre zabıt kâtabi aracılığıyla tutanağa yazdırılır.

3.1. Ön İnceleme ve e-Duruşma

Kanunda yahut da bu husustaki yönetmelikte ön inceleme-duruşmasının, e-duruşma şeklinde yapılamayacağına dair herhangi bir düzenleme mevcut değildir.

Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik'in 13/5 madde ve fıkrasında ilgililerin imzası alınması gereken hallerde izlenecek yol düzenlenmiştir. Ön inceleme zaptının duruşmaya katılanlarca imzalanması gerekmekte olması nedeniyle anılan yönetmelik hükümleri ön inceleme-duruşmalarında cari olacaktır.⁷

O halde, anılan yönetmelik uyarınca mahkemece e-duruşmanın yapıldığı adliyeye, e-duruşma tutanağı elektronik ortamda gönderir. e-duruşmaya tahsis edilen yerde görevlendirilen yazı işleri müdürü veya zabıt kâtabi elektronik ortamda gelen duruşma tutanağının ilgili kıs-

mına beyanda bulunanın imzasını alır ve evrakı tarayarak sistem üzerinden mahkemesine geri gönderir. Ayrıca el yazısıyla imzalanmış tutanak aslı da dosyasına, masrafı talep edenin yatırmış olduğu avanstan karşılanarak posta yoluyla gönderilir, bunun dışında e-duruşma sistemi yoluyla beyanda bulunan tarafın, vekilin veya ilgililerin imzası, UYAP'a entegre olmuş güvenli elektronik imza ile alınabilir.

3.2. Davaya Son Veren Taraf İşlemleri ve e-Duruşma

Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik'in 13/4 madde ve fıkrasında, e-duruşma Sistemi yoluyla duruşmaya katı-

e-duruşma nasıl yapılıyor?

1 - E-duruşma TALEBİ GÖNDERİLİYOR

Avukatlar, UYAP Avukat Portalı'ndan duruşma sorgula menüsü aracılığı ile gerekçesini de yazarak e-duruşma talebi gönderebiliyor.

2 - DURUŞMA VIDEO KONFERANS İLE YAPILABİLİYOR

Hakimin UYAP üzerinden talebi kabul etmesi halinde-duruşma video konferans ile yapılabilir.

3 - SİSTEM AKTİF HALE GETİRİLİYOR

E-duruşma, mahkemenin sistemi aktif hale getirmesi ile başlıyor gönderebiliyor.

4 - E-İMZA İLE KİMLİK DOĞRULAMASI YAPILYOR

Avukatlar elektronik imza yöntemiyle kimlik doğrulaması yaptıktan sonra e-duruşmaya katılabilir.

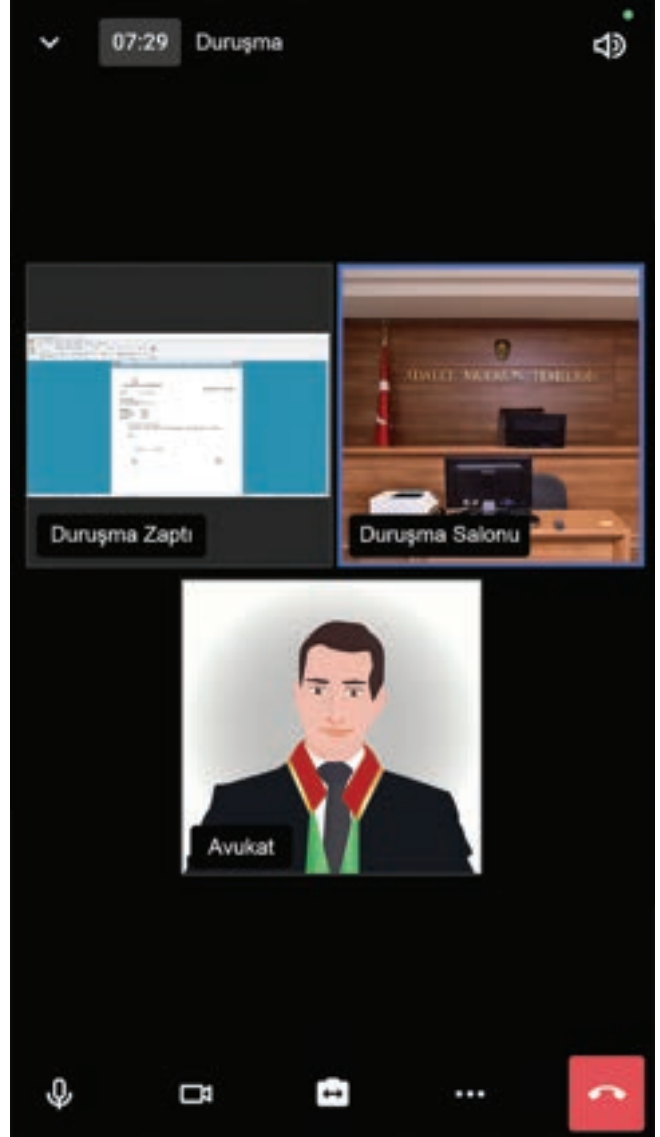
5 - UYAP SİSTEMİ ÜZERİNDEN TEYİT YAPILYOR

Avukatların bilgileri ve fotoğrafı mahkeme hâkimince UYAP sistemi üzerinden teyit edilmesinin ardından duruşma başlıyor.

lan taraf veya vekilince davaya son veren feragat, kabul ve sulhe ilişkin beyanda bulunulması hâlinde, mahkemece yeni bir duruşma günü tayin edilir ve tayin edilen günde feragat, kabul ve sulhe ilişkin bu işlem mahkeme huzurunda yenilenecek, duruşma tutanağı beyanda bulunan taraftan imza edilirse geçerli hâle gelir, şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Bu düzenlemenin e-duruşmanın ruhuna aykırı olduğu söylenebilir, zira e-duruşmada yapılan feragat, sulh ve kabul beyanlarının sonradan tekrar bir fiziki duruşma yapılması yargılamanın uzamasına sebebiyet verecek ve yine e-duruşmadaki beyanların fiziki duruşmada huzurda tekrar edilmemesi, ilgisince imza-

lanmaması hususları e-duruşma sisteminin amacına aykırı olacaktır.

3.3. e-Duruşma Sırasında Bağlantı Kaynaklı Sorunlar Durumunda e-Duruşma

E-duruşma yönetmeliği 8. ve 9. maddesinde, bu hususta düzenleme yapılmıştır. e-duruşma esnasında ses ve görüntü naklinin aynı anda sağlanamaması veya yaşanan kesintinin beyanların anlaşılmasını güçleştirmediği durumda e-duruşma yeniden açılır. Söz konusu aksaklığın devam etmesi hâlinde gerekçesi belirtilerek e-duruşma sonlandırılır ve bu husus tutanağa geçirilir. Taraf veya vekilin kusuru olmaksızın teknik sebepler-

den dolayı e-duruşmanın yapılması hâlinde, ilgili taraf veya vekil yönünden dosya HMK madde 150/1 gereği işleminden kaldırılamaz.

E-duruşma sırasındaki teknik sorunun kaynağı taraf veya vekilin kusuru ise, durum değişir bu durumda HMK'nın 150. maddesi hükmü uygulanması gerekir. Bu durumda HMK madde 150 gereğince taraf veya vekili duruşmaya katılmamış sayılacak ve buna ilişkin davanın açılmamış sayılması gibi sonuçlara katlanmak zorunda kalacaktır.⁸

Yargıtay, e-duruşmaya teknik aksaklık nedeniyle katılmamakta kusursuz olduğunu ispatlama yükünün e-duruşmaya katılmayan tarafın

üzerinde olduğu görüşündedir.⁹ Taraf duruşmaya e-duruşma sisteminin kaynaklı arıza nedeniyle katılmadığını ileri sürmüş ise-duruşma saatinde taraftan kaynaklanmayan nedenle sistemsel arıza yaşandığına dair soyut iddia dışında başkaca somut delil sunulması gerekir.

3.4 e-Duruşma Düzeni

E-duruşma düzeni, mahkeme huzurunda yapılan duruşma düzeniyle aynı usul ve esaslara tabidir.

E-duruşma sırasında fotoğraf çekilemez ve hiçbir şekilde ses ve görüntü kaydı yapılamaz. Ancak, yargılamanın zorunlu kıldığı hâllerde, mahkemece kayıt yapılabilir.

Kayıt ve yayın yasağına aykırı davranan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 286. maddesi hükümleri uygulanır.

4. Sonuç

E-duruşmaların çağın ve tekno-

lojik gelişmelerinin bir sonucu olduğu ve davaya katılan tarafların özellikle avukatların çalışma hayatlarını kolaylaştırdığı, bu nedenle olumlu bir düzenleme olduğu ifade edilmektedir.

Dünyanın gidişatı incelendiğinde, teknolojinin hayatımızın her

alanına nüfuz ettiği de nazara alındığında, kim bilir belki atide bizlerin hayatları yetmese de, gelecek nesillerin avukatların ofislerinde, hakimlerin işyerlerinde, fiziki evrak dahi olmaksızın e-duruşmalar icrası esas, fiziki duruşmalar yapması istisna olacaktır. ■

KAYNAKÇA

- UYAP, Bölge Adliye Mahkemesi Kararları,
- UYAP, Yargıtay Kararları,
- www.resmigazete.gov.tr,
- edurusmabilgi.adalet.gov.tr,
- Aziz Serkan Arslan , Ses ve Görüntü Nakli Yolu İle-duruşma Ve Uygulamasının Değerlendirilmesi (2023), Adalet Dergisi, Sayı 71, 2023, 739 - 767

DİPNOTLAR

- 1 www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/ 20210630.pdf
- 2 Aziz Serkan Arslan, s.750
- 3 “Mahkemece davacının e- duruşma talebinin Hukuk Muhakemelerinde ses ve görüntü nakledilmesi yolu ile-duruşma icrası hakkında yönetmeliğin 8/2 maddesi gereğince süresinde olmaması nedeni ile reddedilmesi yerinde ise de davacı vekilinin mazeret dilekçesinde, şehir dışında Ankara ilinde bulunduğunu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ve kolluktaki işlemlere katılacağını beyan ettiği gözetildiğinde, mazeretin makul ve kabul edilebilir nitelikte olduğu...”İstanbul BAM 30.HD 2024/777 E, 2024/821 K.
- 4 “Ülkemizin de tarafı olduğu ve Anayasa'nın 90. maddesi gereği iç hukukun bir parçası olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6., 1982 Anayasası'nın 36. maddesinde adil yargılanma hakkına yer verilmiştir. 6100 sayılı HMK'nın 27. maddesinde ise adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olarak hukuki dinlenilme hakkı düzenlenmiş, bu hakkın, yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini, kararların somut,

açık olarak gerekçelendirilmesini içerdiği öngörülmüştür. Bu minvalde yargılama safahatında vekille temsil edilmeyen davalının, HMK 149-(1) maddesi uyarınca aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulunduğu yerden duruşmaya katılma talebinin değerlendirilmemesi de isabetli bulunmamıştır.” Erzurum BAM 1.HD 2022/1853 E, 2024/602 K.

5 “Somut olayda; davalı vekili Av. N., 16/01/2023 tarihinde UYAP üzerinden gönderdiği dilekçesi ile başka yer adliyelerindeki duruşmaları nedeniyle 17/01/2023 tarihli duruşma için e-duruşma talebinde bulunduğunu, olası teknik aksaklıklar durumunda tüm gün mazeretli sayılmasını, yokluğunda davanın reddine karar verilmesini istediğini bildirmiş, mahkemece e-duruşma talebi, süresinde yapılmadığı gerekçesiyle aynı gün reddedilmiştir. Davalı vekilinin e-duruşma talebi, duruşma gününden en az iki iş günü önce yapılmadığından süre yönünden talebin reddine karar verilmesinde usûl ve yasaya aykırılık yoktur. Basit yargılama usûlüne tabi davada, yargılamaya devamla tanıklar dinlenmek suretiyle karar verilmiş olması, savunma hakkının kısıtlanması olarak kabul edilemez.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 23. Hukuk Dairesi, Dosya No: 2023/520, Karar No: 2023/938, K.T: 23/05/2023.

6 “Mahkemenin bulunduğu il dışında oturan davalının bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla (SEGBİS) yemin ettirilmesi gerekirken ya da bunun hiç bir şekilde mümkün olmaması halinde bu durum sebepleri ile-duruşma tutanağına geçilerek talimat yoluyla yemin ettirilmesi gerekirken, doğrudan talimat yazılarak yemin ettirilmesi doğru olmadığı gibi, davalıya yeminin anlam ve önemini hatırlatılmadığı, davalıya yeminli beyanından sonra

dosyanın çözümü için gerekli soruların sorulmadığı ve yeminli beyanından da uyumsuzluğu çözmenin mümkün olmadığı...” Konya BAM 5.HD 2023/1475 E, 2024/501 K

7 “Mahkemece öncelikle davacı vekilinin e-duruşma talebinin reddine karar verilmesinin ön inceleme-duruşmasının e-duruşma yoluyla yapılamayacağı belirtilmiş ise de, Hukuk Muhakemelerinde Ses Ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmeliğin 9/2 maddesinde böyle bir gerekçenin bulunmadığı, ön inceleme-duruşmasının e-duruşma yoluyla yapılmasına bir engel olmadığı anlaşılmakla, e-duruşma talebinin reddine karar verilmesinin hatalı olduğu anlaşılmıştır.” Adana BAM 3.HD 2024/492 E, 2024/647 K

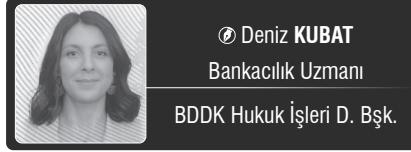
8 Aziz Serkan Arslan, s.755

9 Bölge Adliye Mahkemesince, davacının 23.06.2022 tarihli celseye mazeretsiz katılmayarak davayı ikinci kez takipsiz bırakması nedeniyle İlk Derece Mahkemesince 6100 sayılı Kanun'un 150 nci maddesinin altıncı fıkrası uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinde isabetsizlik bulunmadığı, davacı vekili duruşmaya e-duruşma sisteminden kaynaklı arıza nedeniyle katılmadığını ileri sürmüş ise de-duruşma saatinde davacıdan kaynaklanmayan sistemsel arıza yaşandığına dair davacının soyut iddiası dışında hiçbir delil bulunmadığı, bu itibarla usul ve kanuna uygun bulunan karara karşı davacı vekilinin ileri sürdüğü istinaf itirazlarının yerinde görülmediği gerekçesiyle davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin kararını Yargıtay onamıştır. Yargıtay 9.HD 2022/17747 E, 2023/1672 K.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU

Kuruluşu, Finans Sektöründeki Yeri, Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri

Deniz KUBAT

Bankacılık Uzmanı

BDDK Hukuk İşleri D. Bşk.

I- Kuruluşu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (Kurum), finansal piyasalardaki denetim ve gözetim sisteminin etkinliğinin artırılması ve bağımsız karar mekanizmalarına kavuşturulması yönündeki politikalar uyarınca, mülga 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir otorite olarak kurulmuş,

2000 yılı Eylül ayı itibarıyla faaliyetlerine başlamış ve 01.11.2005 tarihli ve 25983 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5411 Bankacılık Kanunu (Bankacılık Kanunu) ile de bağımsızlık, etkinlik ve kapasite açısından güçlendirilmiştir.

II- Finans Sektöründeki Yeri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, finansal sektörün

toplam aktif büyüklüğünün yaklaşık %80'ini oluşturan banka ve banka dışı mali kuruluşlara yönelik gözetim, denetim, düzenleme ve uygulama faaliyetlerini yürütmek suretiyle finansal güven ve istikrarın sürdürülmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması ve finansal sektörün kapsayıcı ve sürdürülebilir gelişiminin sağlanması açısından ülke ekonomisi için kritik bir rol oynamaktadır. 2025 yıl sonu

itibarıyla Kurumun düzenleme ve denetim alanında 68'i banka, 20'si finansal kiralama şirketi, 48'i faktoring şirketi, 24'ü finansman şirketi, 28'i varlık yönetim şirketi ve 9'u tasarruf finansman şirketi olmak üzere toplam 197 finansal kuruluş yer almaktadır.

68 banka ve 129 banka dışı mali kuruluşun yanı sıra 33 bağımsız denetim kuruluşu, 1 derecelendirme kuruluşu, 152 değerlendirme kuruluşu, 37 yabancı banka temsilciliği, 3 kuruluş birliği ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu kapsamında faaliyet izni verilen 8 kuruluş da dikkate alındığında 2025 yıl sonu itibarıyla Kurumun yetki alanında toplam 431 adet kuruluş yer almaktadır.

III- Teşkilat Yapısı

Kurumun mevcut teşkilat yapısı temel olarak, Bankacılık Kanunu ve bu Kanuna istinaden Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Kurum, Başkan ve üyelerden müteşkil Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (Kurul) ile Başkanlık Teşkilatından oluşmaktadır. Kurulun Başkanı, Kurumun da Başkanıdır.

Kurul; Bankacılık Kanunu ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, malî sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için Bankacılık Kanunuyla verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere oluşturulmuş bulunan Kurumun karar organıdır. Kurul, haftada en az bir defa olmak üzere, gerekli hallerde, en az beş üyenin ha-

zır bulunması ile toplanmakta ve Kanunda belirtilen özel nisap gerektiren haller dışında en az dört üyenin aynı yöndeki oyuyla karar almaktadır.

Başkanlık Teşkilatı, Başkan ve beş Başkan Yardımcısı ile hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Kurumun hizmet birimleri, sayıları 20'yi geçmemek üzere daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlanmış ana hizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Hukuk, basın ve halkla ilişkiler, yönetim ve finans gibi alanlarda sayıları 15'i geçmemek üzere başkanlık müşaviri görevlendirilebilmektedir.

IV- Kurumun Faaliyetleri

Bankacılık Kanununun 93 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında Kurumun, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, Kurulca tesis edilecek düzenleyici işlemler veya alınacak özel nitelikli kararlar ile kullanılacağı ve Kurul kararıyla bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır.

Düzenleme fonksiyonu çerçevesinde; ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda ve AB mevzuatı ile uluslararası bankacılık kurallarına ve uygulamalarına uyumun sağlanması amacıyla bankacılık mevzuatında değişiklik yapılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Mevzuat çalışmaları kapsamında, Kurum tarafından oluşturulan düzenleme tasarıları Kurum dışı tarafların görüşüne açılmakta ve Kurumun internet sayfasında kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. Alınan görüş ve öneriler çerçevesinde gözden geçirilen tasarılar, Bankacılık

Kanununun 93 üncü maddesinin beşinci fıkrası uyarınca sektör stratejisi ve politikaları ile ilişkisinin kurulması bakımından ilişkili Bakanlığın, kalkınma planı ve yıllık programla ilişkisinin kurulması açısından da Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının görüş ve önerilerine sunulmaktadır. Söz konusu görüş ve önerilerin değerlendirilmesini müteakiben nihai tasarılar Kurulda sunulmakta, Kurul tarafından kabul edilen Yönetmelik ve Tebliğler Resmî Gazete'de yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanlığına gönderilmektedir.

- Denetim faaliyetleri, Bankacılık Kanununun ve diğer kanunların Kuruma verdiği yetkilerin meslek personeli tarafından kullanılması suretiyle bankalar ve Kurumun görev ve yetki alanında yer alan diğer kuruluşlarda mali bünye, mevzuat, risk, ihbar ve şikâyetler, yurt içi ve yurt dışı şubeler, risk ölçümüne ve yönetimine ilişkin model ve teknikler, mali suçlar, bilgi sistemleri ve diğer konularda gerçekleştirilen yerinde denetim faaliyetlerinin tamamını kapsamaktadır. Denetim sürecine ilişkin faaliyetler ile ilgili kanunlarla Kuruma verilen görevler Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Yapılacak Denetime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında; denetim rehberleri ve iyi uygulama rehberlerinin temel alınması suretiyle Kurul, Başkanlık Makamı, Başkan Yardımcılığı, Daire Başkanlıkları ve bunlara bağlı olarak görev yapan grup başkanları ile denetim ekiplerinde görevlendirilen meslek personeli aracılığı ile yürütülmektedir.

• Gözetim faaliyetleri; bankacılık sektörünün finansal durumunun ve risklerinin izlenmesi, bankaların yasal sınırlar başta olmak üzere ilgili mevzuata uyumlarının, mali bünyelerindeki ve performanslarındaki değişimin takip edilmesi, makroekonomik gelişmeler ve uygulanan politikalar çerçevesinde analizi ve ilgili raporların hazırlanması süreçlerini içermektedir. Gözetim faaliyetleri sadece bankacılık sektörü ile sınırlı olmayıp Kurumun gözetim ve denetimi altında lisanslı olarak faaliyette bulunan banka dışı mali kuruluşları da kapsayacak şekilde icra edilmektedir. Gözetim faaliyetlerinde, Kurumun gözetim ve denetim alanına giren kuruluşlardan farklı sıklıklarda periyodik

olarak alınan veriler, diğer kamu kurumlarından temin edilen veriler, denetim raporları ve diğer Kurum içi-dışı bilgi kaynakları kullanılarak, ilgili kuruluşlar risk odaklı bir yaklaşımla günlük, haftalık, aylık ve üç aylık veriler üzerinden yakından takip edilmekte, mevzuatta yer alan sınırlara uyumları izlenmektedir.

• Ekonomik gelişmelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi faaliyetleri kapsamında; ulusal ve uluslararası ekonomik ve finansal gelişmeler ile döviz kuru hareketleri, faiz oranları, sermaye akımları ve enflasyon dinamikleri başta olmak üzere büyüme, enflasyon, istihdam, kamu maliyesi ve ödemeler dengesi gibi temel bloklar kapsamında makroekonomik gelişmeler düzenli olarak takip edil-

mekte, ekonomik riskler ve fırsatlar analiz edilerek ülke ekonomisi ve bankacılık sektörü üzerindeki olası etkiler değerlendirilmektedir. Ayrıca, Türkiye ekonomisine ilişkin olarak uluslararası kuruluşların yayımladığı raporlar, yetkili otoritelerin yaptığı açıklamalar ve yatırımcı beklentileri de yakından izlenmektedir.

• Kuruluş ve faaliyet izinleri ve yetkilendirme işlemleri kapsamında; Kurumun görev alanına giren banka ve banka dışı mali kuruluşların yanı sıra bağımsız denetim, değerlendirme ve derecelendirme kuruluşlarınca, Bankacılık Kanunu ve ilgili mevzuatta izne tabi tutulan konularda Kuruma yapılan başvurular incelenerek değerlendirilmekte ve sonuçlandırılmaktadır. Bu çerçevede;

- Bankalara kuruluş, faaliyet, hisse devri, birleşme, devir, şube ve temsilcilik açma izinleri; banka dışı mali kuruluşlar olan finansal kiralama, faktoring, finansman ve tasarruf finansman şirketlerine ise temsilcilik açma izni dışında anılan diğer izinler verilmekte,
- Bankalar ile finansal kiralama, faktoring, finansman ve tasarruf finansman şirketlerinin sermaye artırım taleplerine ilişkin işlemler tekemmül ettirilmekte,
- Ana sözleşme değişiklikleri mevzuat çerçevesinde değerlendirilmekte,
- Bankalara değerlendirme, derecelendirme ve bağımsız denetim hizmeti verecek kuruluşların yetkilendirilmesi işlemleri ile

varlık yönetim şirketi kuruluş ve faaliyet izin başvuruları sonuçlandırılmakta,

- Yukarıda sayılan kuruluşlarda görev alacak kişilerin mevzuatta belirtilen şartları taşıyıp taşımadıkları değerlendirilmekte,
- Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu kapsamında yer alan kuruluşların yetkilendirme işlemleri yürütülmektedir.
- Kurum tarafından yapılmış olan suç duyuruları neticesinde açılan ceza davaları ile bir kısım hukuk davaları da Kurumca takip edilmektedir. Yine yönetim ve denetimi ile temettü hariç ortaklık hakları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalara ilişkin olarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde yapılan

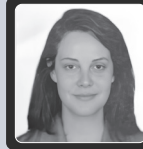
başvurulara ilişkin hukuki süreçler Adalet Bakanlığı tarafından takip edilmekle birlikte, talep edilen bilgi, belge ve değerlendirmeler kapsamında söz konusu süreçlere Kurum tarafından da katkı sağlanmaktadır.

- Finansal istikrarın önemli bir unsuru olarak kabul edilen finansal tüketicilerin haklarının korunması ve bilinçlendirilmesi amacıyla şikâyet ve başvuru takip, denetim ve uygulama süreçleri Kurum tarafından özenle yürütülmektedir. Ayrıca, Kurum tarafından, kamuoyunun aydınlatılması amacıyla, bankacılık sektörüne yönelik olarak, Günlük Bülten, Haftalık Bülten, Aylık Bülten ve üçer aylık bazda; "İllere Göre Seçilmiş Bankacılık Verileri" internet sitesi aracılığıyla paylaşılmaktadır. ■

İş Kazasından Kaynaklı Tazminat

© Buket BAŞARIK
Avukat

İstanbul Barosu

I. Genel Bakış

Hukukta sıkça tekrarlanır: Telifisi güç ve imkânsız zararlar... Bu sözün en çok anlam bulduğu yer, belki de iş kazalarıdır; zira bir anlık ihmâl, bir ömür sürecektir kayıplara dönüşebilir. Hukuk ise tam bu noktada devreye girer; kaybedilen zamanı, emeği ve sağlığı rakamlarla ifade etmeye çalışır.

İş kazaları hem iş hukuku hem de sosyal güvenlik hukuku açısından ciddi hukuki ve mali sonuçları beraberinde getirir. Böyle bir durumda kazazede işçinin maddi ve manevi zararlarının giderilmesi gündeme

gelir. Tazminat hesabı ise yalnızca bir matematiksel işlem değil, kusur ve maluliyet oranları, kazanç kaybı, aktüeryal esaslar ve Yargıtay içtihatları dikkate alınarak yapılan çok yönlü bir hukuki değerlendirmedir.

Kanun koyucu, iş kazasının sınırlarını farklı mevzuatlarda tanımlamıştır. Mülga 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 11. maddesi, halen yürürlükteki 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. maddesi ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. maddesi, iş kazasının tanımını ve kapsamını ortaya koyar.

Bu tanımlar birlikte değerlendirildiğinde iş kazası, "işçinin işverenin otoritesi altında bulunduğu bir anda, işle bağlantılı olarak meydana gelen ve bedensel veya ruhsal zarara yol açan olay" olarak kabul edilmektedir.

II. İş Kazası Tespiti

İş kazasından doğan tazminat taleplerinde, öncelikli olarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun iş kazası tespiti gerekir. Kurum tarafından bu yönde bir tespit yapılmadan açılan iş kazalarından kaynaklı tazminat dosyalarında mahkeme, olayın iş kazası olup olmadığı konusunu

bekletici mesele yapar. Bu tespit tamamlanmadan, işverenin hukuki sorumluluğuna veya tazminat hesabına geçilemez.

III. Tazminat Türleri:

Maddi Ve Manevi Zarar

İş kazası hem bedensel hem de ekonomik sonuçları itibarıyla işçinin yaşamında derin izler bırakır. Bu nedenle hukukumuzda, iş kazası sonucu ortaya çıkan zararlar iki ana başlık altında değerlendirilir: Maddi tazminat ve manevi tazminat. Her iki tazminat türü de farklı amaçlara hizmet eder ancak birlikte değerlendirildiklerinde tazminatın somutlaşmasını sağlarlar.

A. Maddi Tazminat

Maddi tazminat, işçinin kaza sonucunda uğradığı ekonomik kaybı karşılamaya yöneliktir. Amaç, kazadan önceki ekonomik durumun mümkün olduğunca yeniden tesis edilmesidir.

Maddi tazminat hesabında, işçinin yaşı, kazanç düzeyi, maluliyet oranı ve beklenen yaşam süresi dikkate alınır. Bu unsurlar TRH 2010 yaşam tablosu ve aktüeryal yöntem aracılığıyla somut bir değere dönüştürülür. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre, bu hesaplamada asıl amaç gerçek zararın tespitidir.

Bu kapsamda, iş kazalarına ilişkin maddi zarar kalemleri genellikle üç başlıkta toplanır:

1. Geçici İş Göremezlik Zararı

İşçinin kaza nedeniyle belirli bir süre çalışmaması sonucu uğradığı gelir kaybını ifade eder. Bu zarar, iyileşme dönemiyle sınırlı olup geçici niteliktedir.

2. Sürekli İş Göremezlik (Maluliyet) Zararı

İşçinin bedensel veya ruhsal bütünlüğünde kalıcı bir azalma meydana geldiğinde söz konusu olur. Maluliyet oranı Sosyal Güvenlik Kurumu, gerektiğinde Adli Tıp Kurumu tarafından belirlenir ve bu oran tazminat hesabının temel unsurunu oluşturur. İşçi artık eski kapasitesiyle çalışamayacağı için, kazadan sonra gelecekteki kazanç potansiyelinde meydana gelen azalma tazmin edilir.

3. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı (Ölüm Halinde)

İş kazası ölümlü sonuçlanmışsa, işçinin sağlığında destek olduğu yakınlarının (örneğin eşi, çocukları, anne-babası) bu destekten yoksun kalmaları nedeniyle uğradıkları ekonomik zarar hesaplanır. Bu tazminat doğrudan ölen işçi için değil, destek görenlere yöneliktir ve ayrı bir tazminat hesabına tabidir.

B. Manevi Tazminat

Manevi tazminat, iş kazasının işçinin ruhsal dünyasında yarattığı acı, elem ve ıstırabın giderilmesine yöneliktir. Hukuken bu zarar ölçülebilir bir ekonomik kayıp değildir ancak adaletin duygusal boyutunun karşılığı olarak, maddi bir edim ile telafi edilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesi uyarınca, bedensel bütünlüğü zedelenecek veya yaşamını yitiren kişinin yakınları lehine manevi tazminata hükmedilebilir.

Bu tazminatı belirlerken şu ölçütler birlikte değerlendirilir:

- Kazanın ağırlığı ve ortaya çıkan zararın niteliği,
- Tarafların ekonomik ve sosyal durumları,

- İşverenin kusur oranı,
- İşçinin maluliyet derecesi,
- Olayın işçinin yaşamına etkisi.

Manevi tazminat ne işvereni cezalandırma ne de işçiyi zenginleştirme amacı taşır. Amaç, yaşanan travmanın yarattığı manevi dengesizliği makul bir karşılıkla dengelemektir.

IV. Kaçınılmazlık İlkesi

İş kazalarına ilişkin dosyalarda kaçınılmazlık ilkesinin uygulanabilmesi için, işçi ve işveren tarafından tüm önlemler eksiksiz alınmış olmasına rağmen, işin doğasından kaynaklanan veya mücbir nitelikte bir olayın meydana gelmiş olması gerekir. Başka bir deyişle, "her türlü tedbir alınsa dahi kazanın önlenemeyeceği" yönünde bir değerlendirme mevcutsa, olay kaçınılmazlık kapsamında kabul edilir.

Bu husus, işverenin sorumluluğunun belirlenmesi bakımından büyük önem taşır. Ne var ki, sosyal adalet ilkesinin gereği olarak Yargıtay, uygulamada çoğu kez kaçınılmazlığı kabul etse dahi, işverene belli ölçüde kusur izafe etmektedir.

V. Tazminat Hesabı

A. Maluliyetin Tespiti

Maluliyet oranı, tazminat hesabında son derece önem arz etmektedir. Bu hususta, Yargıtay'ın aşağıdaki kararı yol gösterici niteliktedir:

"İş kazalarında maluliyetin doğru tespiti önem arz etmektedir. Bu yönüyle davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Yasa'nın 95. maddesidir. Kurul olarak Yüksek Sağlık Kurulunca verilen karar Sosyal Güvenlik Kurumunu bağlayıcı nitelikte ise de diğer ilgililer yönünden bir bağlayıcılığı

olmadığından Yüksek Sağlık Kurulu Kararına itiraz edilmesi halinde inceleme Adli Tıp Kurumu aracılığıyla yaptırılmalıdır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 28.06.1976 günlü, 1976/6-4 sayılı Kararı da bu yöndedir. Adli Tıp 3. İhtisas Kurulundan alınacak rapor ile Yüksek Sağlık Kurulu Kararı arasında sürekli iş göremezlik oranına yönelik görüş ayrılığı bulunduğu takdirde çelişkinin giderilmesi için dosyanın Adli Tıp 2. Üst Kuruluna gönderilerek çıkacak sonuca göre karar verilmesi gerekir. Adli Tıp 3. İhtisas Kurulu ile Adli Tıp 2. Üst Kurulundan alınacak raporlarla tespiti gerekirken, Yüksek Sağlık Kurulundan alınan rapora itibarla eksik inceleme ile karar verilmesi doğru olmamıştır. (Yargıtay 21. HD, 23.09.2019, 2019/219 E, 2019/535 K)

B. Bakiye Ömrün Belirlenmesi

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2020 yılı Aralık ayı itibarıyla tazminat hesaplamalarında bakiye ömrün belirlenmesinde TRH 2010 Yaşam Tablosu'nun esas alınmasının uygun olacağına hükmetmiştir.

C. Aylık Kazancın Belirlenmesi

1. Bilinen Aktif Dönem Maaşı

Bilinen aktif dönem, kaza tarihi veya işçi kazadan sonra tedavi görmesinde kaynaklı hastanede geçirdiği dönem ya da kendisine geçici iş göremezlik raporu verilmişse bu raporun bitişi ile başlar gelirin belirlenebileceği son güne kadar devam eder.

İşçinin tazminata esas aylık kazancı belirlenirken, bilinen aktif dönemdeki gerçek kazancı esas alınarak tazminat miktarı hesaplan-

malıdır. Bu nedenle, kaza tarihinden sonraki tüm maaş bordrolarının işçi vekili tarafından dosyaya sunulması, tazminatın doğru şekilde belirlenmesi açısından büyük önem taşır.

Nitekim Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 06.06.2022 tarihli, 2021/13909 E. ve 2022/8220 K. sayılı kararında da bilinen aktif dönem tazminat hesabında tüm maaş bordrolarının dosyaya sunulması gerektiği açıkça vurgulanmıştır.

Gelir ispatlanamıyorsa, hesaplama net asgari ücret üzerinden yapılır. Ancak her dosya özelinde farklı durumlar söz konusu olabilir. Örneğin işçinin maden işçisi veya mevsimlik işçi olması, toplu iş sözleşmesine tabi bulunması veya gerçek maaşının eksik ya da hiç bildirilmesi gibi hususlar, tazminat hesabını doğrudan etkiler. Ayrıca işçinin fiilen elde ettiği gelir bildirilen ücretten yüksekse, bu durumda emsal ücret araştırması yapılması gerekir.

2. Bilinmeyen Aktif Dönem

Bilinmeyen aktif dönem, gelirin belirlenemediği günden başlayıp 60 yaş hitamına kadar devam eden süreyi kapsar.

3. Pasif Dönem

60 yaş hitamı ile başlar, TRH 2010 Yaşam Tablosuna göre bakiye ömrün sonuna kadar devam eder.

Yapılan bu dönem hesapları neticesinde tavan zarar tespit edilir.

D. Kusur

İş kazalarında tazminatın belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri kusur oranıdır. Uygulamada mahkemeler, kusurun tespiti için alanında uzman kişilerden oluşan bir bilirkişi kurulu görevlendirir ve

kusurun taraflar arasındaki dağılımını bu kurulun hazırlayacağı rapor doğrultusunda belirler.

Tazminat miktarı belirlendikten sonra, işçinin veya işverenin kazanın meydana gelmesindeki kusur oranı dikkate alınarak, bu miktardan oransal bir indirim yapılır. Başka bir deyişle, tazminatın nihai tutarı, tarafların kusur durumuna göre hakkeniyetli biçimde azaltılır.

Örneğin işçinin kendi dikkatsizliği veya iş güvenliği kurallarına aykırı davranışı kazanın oluşumunda etkili olmuşsa, mahkemece belirlenen toplam tazminat tutarından işçinin kusur oranına denk gelen miktar düşülür. Bu yöntemle, tazminat yalnızca karşı tarafın (çoğunlukla işve-

renin) kusuru oranında hüküm altına alınmış olur.

E. Ödemenin Denetlenmesi

İşveren tarafından tazminat miktarı kesin olarak belirlenmeden önce işçiye yapılan herhangi bir ödeme bulunuyorsa, bu ödemenin niteliği ve zararı hangi oranda karşıladığı dikkate alınmalıdır. Mahkeme, yapılan ödemenin peşin tazminat, yardım veya avans mahiyetinde olup olmadığını değerlendirir ve ödeme tarihindeki gerçek zarar karşısındaki değeri üzerinden bir oran belirler.

Bu kapsamda, işverenin önceden yaptığı ödeme, zararın kısmen giderilmesi anlamına geldiğinden, bilirkişi raporu veya mahkeme takdirleriyle

belirlenen tazminat tutarından uygun oranda mahsup (indirim) yapılır. Ancak bu indirimin yapılabilmesi için ödemenin iş kazasıyla bağlantılı olarak yapıldığının ve zarar karşılığı niteliği taşıdığı somut delillerle ortaya konulması gerekir.

Her ne kadar burada işverence yapılan ödemelerin tazminatta indirim olarak değerlendirilmesinden bahsedilmiş olsa da, tazminat hesabında dikkate alınabilecek başka indirim sebepleri de mevcuttur. Bu indirim nedenleri, dosyanın niteliğine ve olayın özelliklerine göre değişkenlik gösterir.

Örneğin destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanırken, müteveffanın hayatta kalan eşine yapı-

lacak tazminat ödemesinde AYİM tablosu esas alınır. Bu tabloda eşin yaşı, cinsiyeti, çocuk sayısı, evlilik süresi ve yeniden evlenme olasılığı gibi bireysel faktörler tazminat miktarını doğrudan etkiler.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, iş kazalarına ilişkin tazminat taleplerinde doğru tespit ve hesaplamalar kadar, hukuki sürecin dikkatle yönetilmesi de adil bir sonuca ulaşmanın en temel koşuludur. Bununla birlikte, bu yazıda genel hatlarıyla iş kazasından kaynaklanan tazminat esaslarına değinilmiş olup, her somut olayda tazminatın belirlenmesinde etkili olabilecek farklı hukuki ve fiili unsurların da bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır. ■

Türk Hukukunda Çocuk Adalet Sistemi ve Erzurum Çocuk Adalet Merkezi Üzerinden İncelenmesi

Fatmanur KUTAR

Hâkim

Kırıkhan Adliyesi

Uluslararası Hukuk ve Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı ve çocuğa bakışa ilişkin tarih incelendiğinde; Roma döneminde çocuğa eşya niteliğinde bakıldığı ve babanın

hakimiyet hakkı tanındığını ve çocuğun hak ehliyeti bulunmadığını görüyoruz. Aile babası(pater familias) suçlu bulunduğu çocuğunu dövmek, hapsedmek ve öldürmek yetkisine sahipti. Rönesans ile birlikte 16. Yüzyıla kadar "çocuk" kategorisinde de-

ğerlendirilmek üzere altı yaş sınırı belirlenmiş ve bu yaşın altındakiler çocuk olarak değerlendirilmiştir. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise sanayiye doğru değişen ve gelişen ekonomik sistem, orta sınıfın gelişmesi ve aile yapısındaki değişimler ile çocuğun

yetişkinlerden tamamen ayrı bir sınıf olarak değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Sınıfsal ayrımla birlikte çocuk haklarından bahseden ilk bildiri 1924 yılında Cenevre'de "Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi" olarak yayımlanmıştır. 1939 yılında 2. Dünya savaşının patlak vermesi ve savaşın 1945 yılına kadar devam etmesi nedeniyle etkisini gösteremeyen bildirinin yerini ise 1959 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'ne bırakmıştır. Bu bildirinin de hukuki dayanağı bulunmadığı için etkisi görülmemiştir. Son olarak 1990 yılında yürürlüğe giren ve günümüzde etkili bir şekilde Türk yargısına esas teşkil edecek şekilde intibak eden Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturulmuştur. Mevcut sözleşme dünya genelinde yaygın olarak kullanılan en geniş sözleşme olmuştur. Bu sözleşmenin ardından ise Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar/Pekin Kuralları(1985), Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri/ Riyad İlkeleri(1990), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Kuralları/Havana Kuralları(1990), Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi(1996) şeklinde çocuk hakları sözleşmesini temel alan kurallar ve ilkeler yayımlanmıştır.

Türk Hukuku ve Çocuk Kavramı

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6. Maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre Çocuk, "*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*" çocuktur şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinin 1. Fıkrasının (a) bendine göre "daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını

doldurmamış kişi" çocuk sayılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'na göre erginlik, yasanın öngördüğü erginlik yaşına erişmiş ya da yasanın öngördüğü başka bir yolla ergin duruma gelmiş olmaktır. Erginlik kural olarak on sekiz yaşının doldurulmuş olması ile gerçekleşir. (Türk Medeni Kanunu madde 11) Erken erginlik, kişinin yasanın öngördüğü koşulları sağlaması halinde on sekiz yaşını doldurmadan önce ergin sayıldığı haller olmakla birlikte ve Türk Medeni Kanunu'na göre 11/2 ve 12. Maddeleri ile düzenlenmiş iki hali söz konusudur. Yargısal erginliğe karar verilebilmesi için göz önünde tutulması gereken temel ilke, küçüğün yararlarıdır. Çocuk Haklarına dair sözleşmenin birinci maddesi, 18 yaşında önce reşit olanları çocuk kavramının dışında bırakırken çocuk koruma kanunu'na göre "daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişi" çocuk sayılmaktadır ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile ceza hukuku anlamında çocuk kavramı hiçbir diğer faktörden etkilenmemektedir. Bununla birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu ile yer alan şüpheli ve sanık kavramının yerini Çocuk Koruma Kanunu ile "**suça sürüklenen çocuk**" kavramı yer almıştır. Öğretide bu kavram; hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan kişinin işlediği suç sabit olmadan "*suça sürüklenen çocuk*" kavramının kullanılmak suretiyle suçlu gösterilmesinin suçsuzluk karinesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir.

Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğu, yalnızca hukuki bir mesele değil, aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve ekonomik boyutları olan çok yönlü bir olgudur.

Bir çocuğun suç işlemesi, bireysel bir davranış olmasının ötesinde, içinde bulunduğu çevrenin, aile yapısının ve sosyal koşulların bir yansımasıdır. Türkiye'de çocuk suçluluğu, özellikle kentleşme, yoksulluk, aile içi şiddet ve eğitim yetersizliği gibi nedenlerle artış göstermektedir.

Çocukların suç işlemeye yönelmesinde birçok içsel ve dışsal faktör etkilidir. Bu faktörler genellikle üç ana başlıkta toplanabilir.

a) Aile ve Sosyal Çevre Etkenleri

Aile içi şiddet, ilgisizlik, parçalanmış aile yapısı ve ebeveyn ihmali, çocukların suça yönelmesinde en belirgin nedenler arasındadır. Sosyal çevredeki olumsuz rol modelleri, akran baskısı ve mahalle kültürü de suça sürüklenmeyi kolaylaştırabilir.

b) Ekonomik Etkenler

Yoksulluk, işsizlik, barınma ve eğitim yetersizliği gibi faktörler, çocukların suç ekonomisiyle temasını artırmaktadır. Özellikle kentleşmenin yoğun olduğu bölgelerde "hayatta kalma stratejisi" olarak suç davranışı ortaya çıkarabilmektedir.

c) Eğitim ve Kurumsal Yetersizlikler

Okul terkleri, başarısızlık, eğitim sisteminde dışlanma ve rehberlik desteği eksikliği, çocuk suçluluğunu artıran önemli faktörlerdendir. Eğitim, suça karşı en etkili koruyucu mekanizma olmasına rağmen, bu alanın zayıflığı çocukları risk altına sokmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuk kavramı ile, çocuğun suç işleme iradesinden çok, suça sürüklenmesinde etkili olan sosyal, ekonomik, eğitim ve kurumsal yetersizlikler hususlarının vurgulanması amaçlanmıştır.

Çocuk adalet sistemi, suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı bulunan çocukların, yaş ve gelişim düzeylerine uygun biçimde adalet sürecine dahil edilmesini amaçlayan özel bir yargılama mekanizmasıdır. Türkiye’de bu sistemin temel dayanağını 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu oluşturmaktadır. Bu kanun, çocukların cezalandırılmasından ziyade onların yeniden topluma kazandırılmasını ve rehabilitasyonunu esas alır.

Çocuk Adalet Merkezi'nin Kuruluş Amacı ve İşlevleri

Adli birimlerin yanı sıra diğer paydaş kurum ve kuruluşların temsilcileri de söz konusu merkezde yer aldığından çocuk koruma sisteminin daha etkin ve bütüncül şekilde işlemesi sağlanarak çocuğun üstün yararının korunması, Hukuki durumu nedeniyle güvenlik birimlerine gelen/getirilen mağdur, tanık ya da

suça sürüklenen çocukların tüm adli işlemlerinin Çocuk Adalet Merkezi bünyesinde gerçekleştirilmesi için gerekli yasal ve yapısal düzenlemeler yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme dikkate alınarak hazırlanan Çocuk Koruma Kanunu’nda suça sürüklenen çocuk “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” olarak tanımlanmaktadır. Ceza yasaları açısından suç olarak tanımlanan fiiller yetişkinler ve çocuklar için aynı olmakla birlikte yaş küçüklüğü nedeniyle çocuklara ceza indirim uygulanmaktadır. Türkiye’de çocukların ceza sorumluluğu 12 yaşından itibaren başlamakla birlikte 15 yaşından küçük işitme engelli çocukların da ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. 12-15 yaş arasında suça sürüklendiği

iddia edilen çocuklar hakkında ceza davası açılıp açılmayacağına ise ceza sorumluluğunun araştırılması sonrasında karar verilmesi gerekmektedir. Suça sürüklenen çocuklar adli sistemin giriş kapısı olan kolluktan başlayarak soruşturma, kovuşturma ve ceza infaz aşamalarında pek çok farklı meslek elemanı ile karşılaşmaktadır. Çocuk Adalet Sistemi’nde yer alan meslek elemanlarının temel sorumluluğu özel durumları nedeniyle çocukların gelişim dönemlerine uygun davranmak, her durumda yararlarını gözetmek, korunmalarını sağlamak ve adalet mekanizmasının yıpratıcı süreçlerinden en az zararla çıkmalarına yardımcı olmaktır. Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası standartlar gereği Çocuk Adalet Sistemi’nde çocuğun iyilik hali her zaman ön planda olmalı ve suç eylemine verilecek tepki hem suçun hem de suça sürüklenen çocuğun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olmalıdır.

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili uygulamalarda Türk hukukunda onarıcı adalet yaklaşımı kullanılmaktadır. Onarıcı adalet yaklaşımında suçta sürüklenen çocukların üretken ve uyumlu bireyler olarak rehabilite olmaları ve toplumla bütünleşmeleri esas alınmaktadır. Ayrıca çocukları suçta sürükleyen çevresel, ekonomik ve psikososyal etmenler anlaşılma-ya çalışılmakta; cezalandırma yerine çocuğun psikososyal ihtiyaçlarına uygun rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmasına öncelik verilmektedir.

Çocuk suçluluğunun önlenmesi diğer bir tabir ile çocuk suçluluğuyla mücadelede cezalandırıcı değil, önleyici ve koruyucu politikaların uygulanabilirliği Çocuk Adalet Merkezleri ile sağlanmaktadır. Bu kapsamda ailelere yönelik sosyal destek programları, çocuklar için eğitim ve beceri geliştirme projeleri, okul sosyal hizmetlerinin güçlendirilmesi, yerel

yönetimlerin çocuk politikalarını geliştirmesi amacıyla tüm kurumların işbirliği aynı çatı altında toplanarak sağlanmaktadır. Bu önlemler çocuğun suçta sürüklenme riskini azaltmanın yanı sıra, toplumsal dayanışmayı da güçlendireceğinden faydalarının uzun vadede daha net bir şekilde görüleceği açıktır.

Erzurum Çocuk Adalet Merkezi

Türk hukukunda adalet sistemi "onarıcı adalet" anlayışı ile şekillenmiştir. Bu anlayış, çocuğun cezalandırılmasının ziyade, suç davranışının nedenlerinin ortadan kaldırılması ve çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını hedefler. Bu bağlamda eğitim programları, danışmanlık hizmetleri ve denetimli serbestlik önlemleri ile öne çıkar bu amaçlarla kurulan Erzurum Çocuk Adalet Merkezi, sistemin ilk örneğidir ve 20 Kasım 2021 tarihinde hizmete açılmıştır.

Çocuk Adalet Merkezi uygulaması ile Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığı Çocuk Bürosu ve Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin bir arada yapılandırılması suretiyle çocuklara yönelik tüm adli işlemlerin bu merkezde çocuk dostu usuller uygulanarak yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.

Çocuk Adalet Merkezlerinde çocuk polisi, adli tıp uzmanı, aile ve sosyal hizmetler görevlisi, hukuk kliniği ve psikososyal destek kliniği uzmanları ile çocuklara bütüncül bir hizmet sunulması hedeflenmektedir. Multidisipliner bir ekiple değerlendirilen çocuğun içinde bulunduğu gelişim özellikleri dikkate alınarak, haklarını koruyan bir yaklaşım sergilenmesine özen gösterilmektedir.

Çocuk Adalet Merkezleri ile adli sistemin çocuklar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve On Birinci Kalkınma Pla-

n'nda (2019-2023) çocuklarla ilgili belirtilen iyileştirme çalışmalarının somut adımlarla hayata geçirilmesi planlanmıştır.

Çocuk Adalet Merkezi uygulaması ile şu hususların yerine getirilmesi amaçlanmaktadır:

- Çocuklara yönelik adli işlemlerin yetişkinlerden ayrı olarak çocuk dostu ortamda yürütülmesi
- Çocuklara yönelik adli işlemlerin çocuk dostu usuller uygulanarak gerçekleştirilmesi
- Adli süreç boyunca adli destek görevlisinden etkin şekilde yararlanabilme imkanının sağlanması

- Çocukların adli sürecin zorlayıcı ve yıpratıcı etkisinden korunması

Suçta sürüklenen çocukların sisteme dahili ile soruşturma aşaması çocuk suçları savcısı tarafından; kovuşturma aşaması ise uzmanlaşmış çocuk suçları mahkemelerinde çocuk suçları hakimleri tarafından yapılmaktadır, yine aynı kurum içerisinde bulunan psikolog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından sosyal inceleme raporu alınmaktadır, çocuklar hakkında verilen güvenlik tedbirleri kurumların işbirliğinin sağlanması sebebiyle doğru ve yerinde olmaktadır.

dır. Kısaca, sistemin tüm parçalarının işbirliği hem süreci hızlandırmakta hem de doğru entegrasyonu kurmaya alan hazırlamaktadır. Bu durum da neticede çocuk suçluluğunun önlenmesine zemin hazırlamaktadır. Çünkü uygulamada ve suç profilak-sisi ile sabit olduğu şekli ile sıklıkla suça sürüklenen çocukların, suç profillerinin devam ettiği, mükerrer suç işledikleri görülmektedir. Erzurum Çocuk Adalet Merkezi'nin, suça sürüklenen çocuklara yönelik bütüncül destek hizmeti sunması; suç profilinin yok edilmesini, önlenmesini veya hiç olmazsa azaltılmasını sağlamaktadır. Bu husus merkezlerde sosyal çalışmacıların, psikologların, kolluk personelinin, sosyal yardım/destek sağlayan kurumların ve hukukçuların birlikte çalışması ile sürecin doğru bir şekilde hızlandırılması ve çocuğun topluma entegrasyonunu kolaylaştırması ile sağlanmaktadır.

Erzurum Çocuk Adalet Merkezi ile ilgili 1. Yıl Değerlendirme Çalışması adıyla bir rapor yayımlanmış olup, bu raporda Erzurum Çocuk Adalet Merkezi'nde yapısal değişiklikler ve uygulamanın çocuk yargılamasında etkileri değerlendirilmektedir. Raporunda, duruşma salonunun çocuk dostu şekilde yeniden yapılandırıldığı, hukuki ve sosyal destek birimlerinin entegrasyonu gibi uygulamalar bulunmaktadır. Erzurum Çocuk Adalet Merkezi'nde fiziki ve mekansal düzenlemeleri çocuk dostu olarak tasarlandığı, adliye süreçlerine çocukların daha az travmatize olarak katılabilmesi için duruşma salonlarının çocuk dostu olarak yeniden yapılandırılması uygulamalarından bahsedilmektedir. Farklı kurumlar arasında (adliye, sosyal hizmetler, polis birimi, psikososyal destek birimi...) koordinasyon sağlanması

yönünde önemli adımlar atılmıştır. Çocuğun üstün yararı ilkesinin süreçlerde daha görünür hale gelmesi, suça sürüklenen çocuklara yönelik "ilgi ve becerileri doğrultusunda yönlendirme" tedbirlerin gündeme gelmesi dikkat çekicidir. Mezkur çalıştayda iyileştirilmesi gereken alanlar için de önerilerde bulunmaktadır. Vaka yönetimi sürecinde mükerrer suç işleme oranının düşürülmesi için daha sistematik izleme gerekliliği vurgulanmış, çocuğun okula/işe devamı, aileyle iş birliği, sosyal çevreyle entegrasyonu gibi uzun vadelerde daha güçlü veri toplama ve takibin yapılması önerilmiştir. Sürecin etkinliğini artırmak amacıyla vaka yöneticilerinin altı ay gibi kısa periyotlarda tekrar değerlendirme toplantısı yapması önerilmiştir. Çocuğun/ailenin güçlendirilmesi temel bir hedef olarak belirlenmiş, bu bağlamda sosyal destek programlarının, eğitim-yönlendirme faaliyetlerinin yaygınlaştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak bu çalıştay ile Erzurum Çocuk Adalet Merkezi'nin ilk yılını geriye dönük bakışla değerlendirme imkanı sunmuştur. Uygulamanın başlangıcında belirlenen hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğini ve nerelerde gerçekleştiğini ve nerelerde geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Çalıştay, çocuk adalet sisteminde sürekliliğin, izleme-değerlendirme mekanizmalarının önemini ortaya koymuş ve "uzun vadeli göstergeler" üzerinden sistemin başarısının ölçülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak Erzurum Çocuk Adalet Merkezi'nin kuruluşu sonrasında Eskişehir (2024, Kasım) ve Bursa (2024, Ocak)'da kurulması ile anlaşılacağı üzere sistemin başarısının anlaşılması ile sayılarının arttığı görülmektedir. ■

Kaynakça

- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Resmi Gazete, 15/07/2005, sayı 25876
Türk Ceza Kanunu, 5237 Sayılı Kanun, Resmi Gazete 12/10/2004, sayı 25611
Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989
DÖNMEZER, 2020, Kriminoloji. İstanbul, Beta Yayınları
KIZMAZ, 2019, "Türkiye'de Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Analizi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 145-167
ÜÇER, Roma Hukuku, İstanbul 2018, s. 184
ÇELEBİCAN, Roma Hukuku, Ankara 2014, s. 155
DİNÇ, Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013) s. 23

- UZUN, Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Bir Araştırma, 58
SAĞLAM-ARAL, Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk Hakları ve Çocuk Kavramları s.51
RUHİ, Çocuk Hukuku, s.19
OĞUZMAN, M. Kemal/Seliçi, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku 15. Bası, İstanbul 2016, s.66
DURAL, Mustafa/Öğüz, Tufan, Türk Özel Hukuku, Cilt 2, Kişiler Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2017, s.56, 57.
AKBULUT, s.571; Ayrıca suça sürüklenen çocukları suça iten etkenler, çözüm önerileri hakkında bkz. SEMERCİ, Bengi, "Suça Sürüklenen Çocuklar", ZEKI KARATAŞ, Çocuk Adalet Merkezlerinin İşlevleri, Şubat 2024, SETA Perspektif, sayı 389
Erzurum Çocuk Adalet Merkezi, 1. Yıl Değerlendirme Çalıştay

ŞAM SEYAHATNAMESİ

Beyrut'tan başlayan yolculuk, sınırı geçer geçmez kadim surları, renkli sokakları ve asırlık camileriyle bambaşka bir dünyaya açılıyor. Mozaikleriyle büyüleyen Emevi Camii, baharat kokulu çarşılar ve tarih kokan mahalleler ise Şam'ı Ortadoğu'nun en özel duraklarından biri haline getiriyor.

📍 Muhammed İkbal ÇAKMAK • Cumhuriyet Savcısı • Siirt Adliyesi

Şam Seyahatnamesi'nin kalbi: Tarihi Şam şehri ve merkezindeki mozaikleriyle ünlü kadim Emevi Camii havadan panoramik bir bakışla. (Foto: AA)

Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta kaldığımız otelden ayrılarak bir gün önce anlaştığımız ve otelinin kapısında bizi bekleyen taksiciye selam vererek güne başlıyoruz. Yolculuk özgür Suriye'nin başkenti Şam'a. Taksi şoförümüz Ahmed, Beyrutlu ve sık sık Şam'a yolcu taşıdığından bahsediyor bize. Beyrut'tan çıkmamız çok sürmüyor.

Güzergahımız Bekaa Vadisi üzerinden Lübnan-Suriye sınırının yer aldığı Masnaa şehrine doğru. Yol gidiş ve geliş şeklinde bölünmüş yol ile sağlanıyor. Yer yer çift yönlü olarak aktığı da oluyor. Yollar virajlı, trafik yoğun ancak herkes sakince ilerliyor. Yol üzerinde bulunan Chtoura isimli şehre geldiğimizde şoförümüz aç olup olmadığımızı soruyor. Sabah kahvaltı yapmadan çıktığımız için hemen teklifini kabul ediyoruz ve yol kenarında bulunan Chtourama center isimli lokantaya oturuyoruz.

Kahvaltı sonrası tekrar yola çıkıyoruz. Yaklaşık yarım saatlik yolculuk sonrası Lübnan'ın Masnaa şehrinde bulunan sınır kapısına varıyoruz. Sınır, tahmin ettiğimden çok daha sakin. Herkes çok rahat, etrafta derin bir sessizlik hakim. Böyle olunca en ufak bir gerginlik dahi hissetmiyoruz. Araçtan inerek pasaport kontrolü için bina içerisindeki Lübnan pasaport polislerinin yanına gidiyoruz. Lübnan polisi Türk pasaportunu gördüğüne pek şaşırımsa benzemiyor. O yüzden olsa gerek yüzüme dahi bakmadan pasaporta mührü vuruyor. Oldukça kısa süren pasaport kontrolü sonrası bina dan ayrılıp dışarıda bizi bekleyen aracımıza geçiyoruz.

Sınırdaki bekleyen üniformalı Lübnan polislerine doğru ilerliyoruz. Yanlarına geldiğimizde Ahmed pasaportlarımızı polislere uzatıyor. Kısa bir kontrol sonrası aracın bagajını kontrol edip geçiş iznini veriyorlar ve Suriye sınır kapısına doğru yola koyuluyoruz. Burada da sınırdan geçmeden önce pasaport kontrolü yapılan binaya giriyoruz. Lübnan tara-

findan çok daha yeni ve bakımlı bir yapı bizi karşılıyor. Yapının devrim sonrası büyük bir tadilata girdiği halen devam eden yoğun çalışmadan da açıkça anlaşılıyor. Pasaport sırasında önümde Hollandalı orta yaşlı bir gezgin sıra beklerken yanındaki rehber Suriye'nin 124. ülkesi olacağından bahsediyor. Bakalım bize de nasip olur mu. Sıra bize geldiğinde görevli pasaportumuzu görünce şaşırarak burada ne işiniz var dercesine bir bakış atıyor. Ancak bir süre sonra gülümsemeye başlıyor ve havayı yumuşatıyor. Nerede kaç gün kalacağımızı sormayı ihmal etmiyor. Ardından pasaportlarımıza mührü vurarak bizi uğurluyor. Tekrar yola çıkıyoruz.

Şoförümüz Ahmed sürekli Lübnan-Şam arasında yolcu taşıdığı için sınırda görev yapan görevliler ile arası gayet iyi. Yanlarından geçerken yahut evrak teslimi sırasında da bu iyi ilişkisi sayesinde hızlı ve sorunsuzca geçiş yapıyoruz. Araçla geçiş yapması için gerekli belgeleri sivil

memurlara teslim ederek Suriye sınır kapısından da geçerek Suriye topraklarına giriş yapıyoruz. Heyecanlıyız. İstikamet Şam. Sınır kapısı ile Şam arası 35 kilometre, yani mesafe bir hayli yakın. Böyle olunca kısa süre içerisinde kadim Şam şehrine giriş yapmaya başlıyoruz. Şehre giden yol üzerindeki tabelaları gördükçe heyecanımız bir kat daha artıyor. 15 yıldır devam eden iç savaş sırasında neredeyse bütün Suriye şehirlerinin isimlerini öğrendiğimiz için tabelalarda yazan isimlere aşinayız. Mütebessim bir edayla şehre giriyoruz.

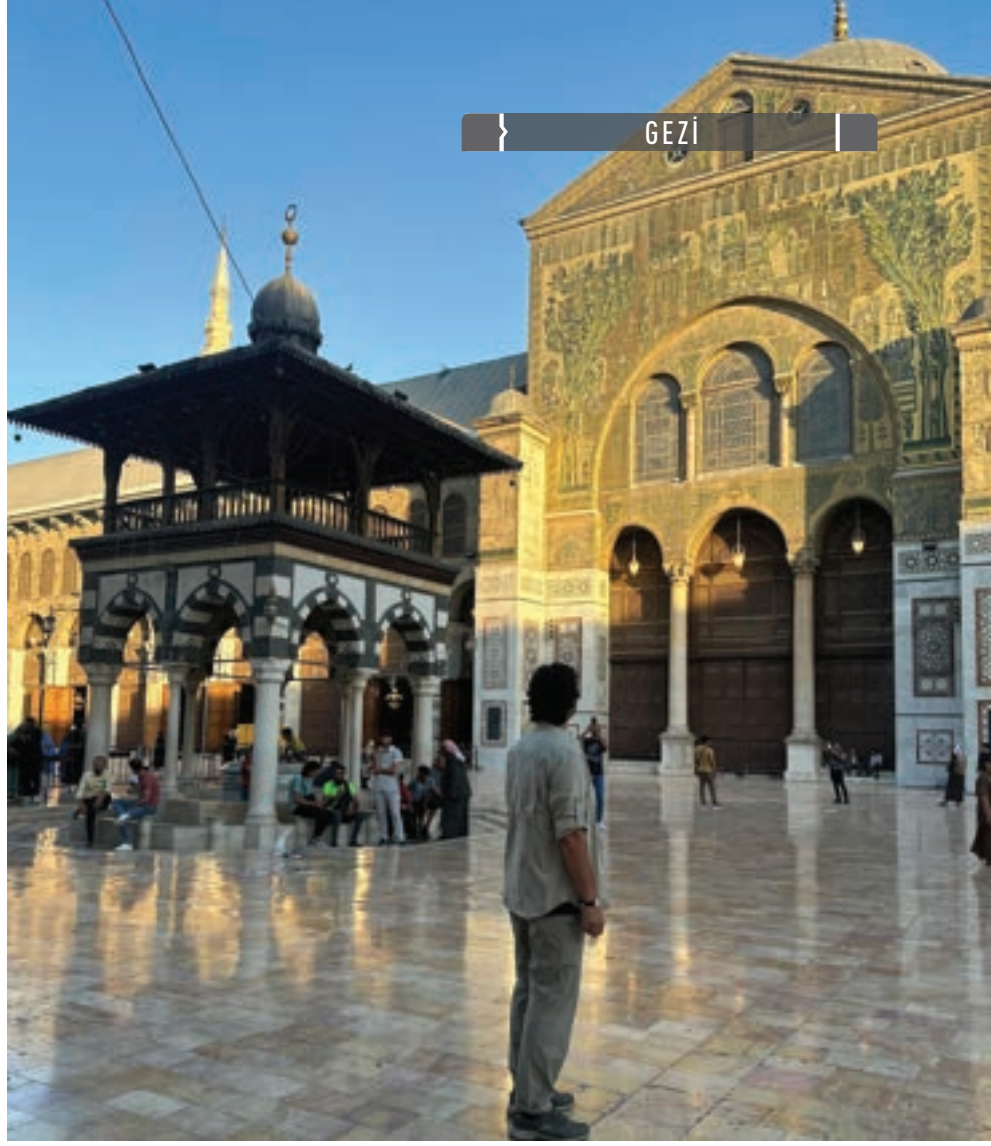
Şehre girer girmez Ahmed bizim için para bozduruyor. Devrim sonrası Suriye devleti yeni baştan kurulduğu için üzerlerinde Hafız ve Beşar Esed'lerin bulunduğu eski para birimini kullanmaya devam ediyorlar. Para birimi inanılmaz derecede değer kaybetmiş. 300 dolar bozdurmamıza rağmen para desteleri ancak çantada taşıyabileceğimiz kadar fazla. Otelimiz şehrin eski surları içe-

Lübnan'dan Suriye'ye geçişte Şam yolunun başlangıcı.

risinde yer alıyor. Otelin bulunduğu "Bab Touma" mahallesi adını kadim Şam'ın yedi kapısından birinden olan "Thomas'ın Kapısı"ndan alıyor. Şam'ın yedi kapısını ilk inşa edenler Romalılar olmuş ve bu kapı Hz. İsa'nın Oniki havarisinden biri olan Havari Thomas'ın anısına bu isimle anılmış. Eyyûbiler tarafından 13. yüzyılda yeniden inşa edilen bölgede eski tarihlerden bu yana Hristiyan halk huzur içerisinde yaşamış. Nitekim iç savaş sırasında da bölge hiç zarar görmemiş.

Otele girdiğimiz andan itibaren hayranlığımızı gizleyemiyoruz. Eski Şam tarzı muhteşem bir taş konak bizi karşılıyor. Otelin ortasında bulunan ve üzerindeki çeşmeden ahenkli şekilde yavaş yavaş suyun içerisine aktığı havuza ise kelimenin tam anlamıyla aşık oluyorum. Eşyalarımızı odamıza yerleştirdikten sonra hızlıca eski Şam sokaklarına doğru yürümeye başlıyoruz. Şam'da ikinci vakti yaklaşırken, şehrin kalbindeki Emevi Camii'ne doğru heyecanlı ve sabırsız adımlarla ilerlemeye devam ediyoruz. Camii kapısından içeriye adım atar atmaz zamanın yavaşladığını hissediyorum. Hemen camiinin avlusuna doğru ilerliyorum. Yüzyıllarda üzerinde atılan adımlarına ve tarihin her türlü dönemine aşına zemin, sessiz bir vakar içinde. Yıllardır gelmenin hayalini kurduğum avlunun ortasında duruyorum. Gözlerim, minarenin gölgesinde sararan taş duvarlarda geziniyor. Avlunun etrafındaki cepheleri ve Kubbetü'l Hazne'yi kaplayan sarı-yeşil mozaiklerin ince desenlerini seyre dalıyorum. İleride daha ilk bakışta "Ben bir Memlük eseriyim. diye haykıran şadırvanın etrafında sohbet dalmış insanların yüzündeki mutluluk bana da sirayet ediyor. Rüzgar, hafifçe saçlarıma dokunurken, içimi tarifsiz bir huzur ve mutluluk sarıyor.

Ben sessiz bir hayranlıkla avluda etrafı seyrededurayım ve size caminin tarihinden biraz bahsedeyim. Bazı kaynaklara göre göre 9 bin yıllık bir geçmişe sahip Şam şehrinde, şehre hükmeden tüm medeniyetlerin sembolik ibadet alanı şehrin tam merkezi olan bu bölgede yer almış. Farklı zaman dilimlerinde nöbeti birbirinden devralan farklı inanç mensupları, mabetlerini de hep bir öncekinin yerine inşa edip var olan mekanı kendi inançları minvalinde dönüştürmüş. İşte Emevi Camii de, binlerce yıllık tarihi ve kültürel mirası geçmişten bugüne maharetli bir şekilde aktaran sembol bir mekan. M.Ö 1000'li yıllarda Şam merkezli Aramî Krallığı, bugün Emevi Camii'nin bulunduğu alana, "fırtına ve yağmur tanrısı Hadad" adına bir tapınak inşa etmiş. Romalılar M.Ö 64 yılında Şam'ı ele geçirdiklerinde, varolan tapınağın kutsiyetini kendi fırtına tan-

Binlerce yıllık tarihin izlerini taşıyan Emevi Camii'nin görkemli avlusu.

Emevi Camii'nin avlusundan bir görünüm; mozaikleri, sütunları ve huzurlu atmosferiyle Şam'ın en etkileyici mekânlarından biri.

Emevi Camii'nin avlusunda zamanın durduğu bu kadim şehir, insanı tarihle yüz yüze getiren eşsiz bir huzur sunuyor.

rıları olan Jüpiter'e aktarmışlar ve söz konusu alanı ibadet maksadıyla kullanmaya devam etmişler. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından önceki son hükümdar olan İmparator I. Teodosius, 391 yılında tapınağı kiliseye çevirtmiş, akabinde Vaftizci Yahya adını alan kilise Hristiyanların ibadet mekanı olarak varlığını sürdürmüştü. 635 yılında Müslüman fâtipler Şam'ı fethettiklerinde, kilisenin doğu kanadını namaz için kendilerine tahsis edip batı kanadının eski sahiplerince kullanılmasına müsaade etmişler.

661 yılında Emevilerin başkenti olan Şam'ın nüfusu da hızla artmaya başlamış. Emevi hükümdarı Abdülmelik b. Mervan'ın 705 yılındaki ölümü üzerine tahta geçen Velîd, hem Müslümanlara büyük bir mescid kazandırmak hem de kendi dönemine mimari bir damga vurmak maksadıyla söz konusu alana Emevi Camii'nin inşa edilmesinde karar kılmış. Şam'ın doğusuna yapılacak üç büyük kilise karşılığında Hristiyanların ibadet ettiği alana el koymuş ve ardından

camii'nin inşa sürecine başlanmış. 715 yılında Camii tamamlanmadan önce hayatını kaybeden Velîd, caminin açılışını göremese de kardeşi Süleyman b. Abdülmelik ağabeyinin vazifesini yerine getirerek caminin açılışını yapmış. İslam tarihi boyunca önemli bir yere sahip olan Emevi Camii, 750 yılında devletin yıkılması ve Abbasiler tarafından kurulan yeni İmparatorluğun başkentinin Bağdat'a taşınmasına rağmen önemini yitirmemiş.

Cami avlusunda üç önemli eser bulunmaktadır. İlki şadırvanın arkasında konumlanan sütunlu bir kubbe. Osmanlı döneminde camideki saatler burada toplandığından, ismi "Saat Kubbesi" olarak söylenegelmiş. Diğeri ise uzun devşirme sütunları, yeşil-sarı mozaikleri ile duru bir güzelliği üzerinde taşıyan "Kubbetu'l Hazne". Şehrin hazineleri ve kıymetli el yazmaları burada saklandığından kendisine hazine kubbesi anlamını taşıyan bu isim verilmiş. Avluya muhteşem bir güzellik kattığı tartışmasız bir gerçek. Bir diğeri ise Memlük

mimari tarzında inşa edilen ve estetik yapısıyla öne çıkan şadırvan.

Kalabalık Ezan

İslam kültür ve medeniyetinde Camiler merkezi ve önemli bir yer teşkil ederken, insanları namaza çağırma aracı olan ezanın da dönem ve bölgelere göre farklı uygulamalar ile tatbik edildiği görülmüş. Emevi camiiinde de farklı bir uygulamaya gidildiği görülüyor. Emevi Camii'nde vakti zamanında 25'ten fazla müezzinin bulunduğu söylenmekte. Namaz vakti geldiğinde her üç minareye de nöbetleşe çıkan müezzinler ezanı toplu halde okurlar, bazen 10 müezzinin aynı anda ezan okuduğu olmuştur. Teknolojinin getirdiği imkanlar, hoparlör ve mikrofonların kullanılmasıyla elbette bu sayı da düşmüştür. Nitekim biz emin olmamakla birlikte 3 yahut 4 kişinin birlikte ezan okumasına şahitlik ederek tarihi bir tanıklık yaşamış olduk.

Kıymetli Bir Misafir

Ebû Hamid el Gazalî Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin şöhretli bir müderrisi iken, 1095-1106 yılları arasında 11 yıllık bir inziva dönemine girmiş, Bağdat'tan uzakta geçirdiği bu sürenin yaklaşık iki yılını Emevi Camii'nin batı tarafında bulunan bir hücrede misafir kalarak geçirmiştir.

Camii'nin Kapıları

Dört ana kapısı bulunan caminin bugün halihazırda kullanıma açık olan iki kapısı bulunmakta. Doğu ve güney yöndeki kapılar kapalı. Hamidiye Çarşısı'na açılan batı kapısı, ki biz buradan gidiş yaptık) ile Selahaddin Eyyûbî türbesine açılan kuzey kapısı kullanıma açık durumdadır.

Şark'ın en sevgili Sultanı: Selahaddîn

Gelin minaresinin altında bulunan kuzey kapısından çıkıyoruz. Hemen sol tarafımızda, dilimli kubbesiyle oldukça mütevazî bir türbe karşılıyor bizi. Tarih sahnesindeki büyüklüğü ve dillere destan hikâyeleri karşısında, oldukça mütevazî bir türbe görüyoruz: Selahaddîn Eyyûbî Türbesi.

Haçlılarla olan mücadelesi akıllara kazınan ve Kudüs'ü fethederek adını unutulmaz şekilde tarihe altın harflerle yazdıran büyük islam kahramanı Selahaddîn Eyyûbî'nin türbesine gelip ziyaret edip kendisine dua edebilmek çok büyük bahtiyarlıktı.

İlk Türk Hava Şehitlerimiz

Salahaddîn Eyyûbî Türbesi'nin yanbaşıında Türk havacılık tarihinin ilk şehitlerine ait mezarlıktayız. 20.

*Şam'daki
Selahaddin Eyyûbî
Türbesi'nin iç bölümü.*

yüzyılın başında, dünya havacılığındaki gelişmelere paralel olarak Osmanlı Devleti de havacılık ile ilgili faaliyetlere başlamış, bu çerçevede 1914 yılında 2 bin 515 kilometrelik İstanbul-Kahire uçuşunu gerçekleştirmek için yapılan hazırlıkların ardından İstanbul'dan havalanan Pilot Yüzbaşı Fethi ve Rasit Üsteğmen Sadık yönetimindeki ilk uçak, 24 Şubat'ta Şam'a ulaşmıştır. Ancak, Yüzbaşı Fethi ve Üsteğmen Sadık, 27 Şubat 1914'te uçuşun Şam-Kudüs güzergahında, uçaklarının arıza yapıp Teberiyeye Gölü civarında düşmesi sonucu şehit olmuşlardır. İstanbul'dan havalanan, Pilot Teğmen Nuri ve Rasit Yüzbaşı İsmail Hakkı yönetimindeki ikinci uçak ise 9 Mart 1914'te Yafa'ya ulaşmış ancak bu uçak da uçuşunun son etabında 11 Mart 1914'te arıza sonucu denize düşmüş ve Teğmen Nuri şehit olmuştur. Bu iki kazada şehit

olan üç Türk subayı Şam'a getirilerek, Selahaddin Eyyübî Türbesi yanındaki bu ebedi istirahatgahlarına defnedilmişlerdir. Türk havacıları bu kazalar sonucunda yılmamış, Salim ve Kemal Beyler yönetiminde İstanbul'dan kalkan üçüncü uçak İstanbul-Kahire uçuşunu gerçekleştirmiş ve 9 Mayıs 1914'te Kahire'ye varmıştır. Şehitlerimizin ruhları şâd olsun, Allah rahmet eylesin.

Buradaki ziyaretimizi de tamamladıktan sonra Selahaddin Eyyübî türbesinin kuzeybatı çaprazında bulunan Zâhiriyye Medresesi'ne doğru yoka koyuluyoruz. Zâhiriyye Medresesi, İslam tarihinin en büyük komutanlarından biri olan Baybars ve oğlu Saîd Nâsiruddîn Muhammed Bereke'nin kabirlerine ev sahipliği yapıyor. Heyecanla bugün kütüphaneye olarak kullanılan yapının kapısına ulaşıyor ve büyük bir heyecanla içeriye giriyoruz.

Selahaddin Eyyübî Türbesi yanında bulunan, 1914 İstanbul-Kahire uçuşunda şehit olan Türk havacılarının kabirleri.

Kölelikten Sultanlığı Uzanan Muhteşem Bir Hayat Hikâyesi: Baybars

Tam künyesiyle **el-Melikü'z-Zâhir Rüknüddîn Baybars el-Bundukdârî**, 1223 yılında Kıpçak ülkesinde doğdu. Esir olarak önce Sivas'a, daha sonra Halep'e ve Dımaşk'a götürüldü. Orada bir kuyumcuya satıldıktan sonra Hama'da mahpus bulunan Emîr Alâeddin Aytekin el-Bundukdârî tarafından satın alındı ve onunla birlikte Kahire'ye gitti. Bu şehirde el-Melikü's-Sâlih'in teşkil ettiği Bahriyye Memlûkleri'ne katıldı. Kısa zamanda kendini göstererek Bahriyye Memlûkleri'nin önde gelen liderleri arasına girdi. Sâlih'in oğlu Turan Şah zamanında, Dimyat'ı ele geçirerek Mansûre'ye kadar ilerleyen Fransa Kralı IX. Louis'nin yenilgiye uğrayıp esir düşmesinde önemli rol oynadı. Aynı zamanda Memlûk gruplarına karşı olumsuz bir tutum içinde bulunan Turan Şah'a karşı suikast düzenleyenlerin elebaşlarından biri oldu. Ondan sonra tahta çıkan Aybek'in Bahriyye Memlûkleri'nin önde gelen reislerinden Aktay'ı öldürtmesi üzerine arkadaşlarıyla birlikte Dımaşk ve Kerek Eyyübî meliklerinin yanına sığındı. Aybek'in yerine Mısır tahtına Kutuz geçince tekrar Kahire'ye döndü ve onun hizmetine girdi. Bu sırada Suriye'ye giren Moğollar'a karşı Kutuz'un sevkettiği orduda öncü kuvvetlerin kumandanlığını yaptı. 1260 yılında Aynicâlût'ta Moğollar'ın hezimete uğramasında önemli rol oynadı. Burada gösterdiği başarılar sebebiyle Kutuz'dan Halep nâibliğine tayinini istediye de bu isteği kabul edilmedi. Gerek bu isteğini kabul etmemesi gerekse Bahriyye Memlûkleri'nin reisi Aktay'ın öldürülmesi işine karışması dolayısıyla Kutuz'a karşı kin besleyen Baybars onun ortadan kaldırılması için bir suikast planı ha-

zırladı. Sonunda avlanmak üzere karargâhtan uzaklaşan Kutuz'u arkadaşlarının yardımıyla öldürdü. Bunun üzerine Sâlihiye'de saltanat otağında toplanan Bahriyye Memlûkleri'nin ileri gelenleri Baybars'ı sultan ilân ettiler. Baybars Kahire'ye girip Kal'atülcebel'e çıkarak el-Melikü'z-Zâhir unvanı ile tahta geçti.

Baybars'ın tahta çıkışı ile Memlûk tarihinde yeni bir dönem başladı. On yedi yıl kadar süren saltanatı sırasında Mısır ve Suriye'deki Memlûk Devleti'nin gerçek mânada kurucusu oldu. İçeride ise ayaklanmaları bastırarak emniyet ve asayişi sağladı. Ayrıca Mısır ve Suriye'de kendisinden sonra da uzun müddet devam edecek olan idarî düzenlemelerde bulundu. Moğollara karşı büyük bir mücadeleye girişti, onlar karşısında gösterdiği başarıları Haçlılar karşısında da gösterdi. Daha başa geçer geçmez Haçlılar'a hücumla başladı. Devlet idaresine getirdiği yenilikler ve kurduğu müesseselerle Memlûk Devleti'nin gerçek kurucusu sayılan

Sultan Baybars'ın türbe yapısından bir görünüm.

“

**Baybars,
kölelikten
sultanlığa
yükselerek İslam
tarihinin seyrini
değiştiren
hükümdar oldu.**

”

Özgür Suriye'nin yeni bayrağıyla süslenmiş dükkanlar ve Jüpiter Tapınağı kalıntıları.

Baybars, haleflerinin gelecekte takip edebilecekleri siyasetin ana hatlarını çizmiş, halk hikâyelerine konu teşkil edecek kadar büyük şöhret kazanmıştır. Samimi bir müslüman olan Baybars aynı zamanda Cengiz yasasını ve töresini de uygular. Düzenli ve çalışkan bir devlet adamı olarak ülkenin idaresini sıkı kontrolü altında tutar, adalet, hak ve hukuka büyük önem verir.

“Hâdimü'l-Haremeyn” sıfatını kullanan ve önceleri taşıdığı “Rükneddin” unvanını, hıristiyan ve müşrik Moğollar'a karşı kazandığı zaferler dolayısıyla “Seyfeddin” şeklinde değiştiren Baybars'ın, ayrıca Suriye'nin çeşitli yerlerine Türkmenler'i yerleştirdiği, Türk Memlûkleri çoğalttığı, Türk-Moğol geleneklerine değer verdiği, Berke Han'ın kızı ile evlendiği ve veliaht olarak ilân ettiği oğluna Türk adı verdiği göre millî şura sahip olduğu anlaşılmaktadır. Baybars bir asker ve kumandan olarak Ortaçağ İslâm-Türk tarihinin büyük simalarındandır.

Türbeyi ziyaret ettikten sonra kütüphane kısmına da göz gezdirdikten sonra bu güzel mekandan ayrılıyor ve Hamidiye Çarşısına doğru adımıyoruz. Tekrar Emevi Camii önünden geçerek Jüpiter Tapınağı'nın asırlık sütunlarına ait kalıntıların altından kalabalığın ilerlemekte olduğu tarihi çarşıya doğru giriş yapıyoruz.

Hamidiye Çarşısı

Şam'ın kalbinde bulunan Hamidiye Çarşısı'nın gölgeli koridoruna adım atar atmaz, çarşının üzerini kapatan çinko tentelerin güneşi kesmesi ile loş ama sıcak bir atmosfere merhaba diyoruz. İlk adımımız ile birlikte değişen tek şey sadece ışık değil. Envai çeşitte ürün satmaya çalışan satıcılar, kumaş, kıyafet ve hediye eşya satan dükkanların arasında ilerlemeye çalışıyoruz. Hamidiye Çarşısı'nın yapımına, Sultan Birinci Abdülhamid'in saltanatı sırasında 1780 yılında başlanmış. Şehir halkının büyük ilgisi ile karşılaşan pazar Sultan İkinci Abdülhamid döneminde (1842-1918) genişletilmiş ve bugünkü görünümüne kavuşmuş. Çarşının ismi ise her iki sultandan kalan ortak hatıra olarak bugün yaşamaya devam ediyor. Çarşının çinko tentesi üzerinde bulunan deliklerden süzülen ışık huzmeleri dikkatlerden kaçmıyor. Bunların birçoğu Fransızların 1925 ve 1945 yıllarındaki saldırılarının izleri olarak kalmış.

500 Yıllık Tarihi Bir Kahvehane: Nevferâ

Hamidiye Çarşısından çıkarak önce Emevi Camii'ne doğru, ardından caminin kible duvarı boyunca otelimizin bulunduğu tarafa doğru yürüyoruz. İsa Minaresinin köşesinden dönerek Şam'ın en ünlü kahvehanesi Nevferâ'ya varıyoruz. Nevferâ, aynı

zamanda kahvehanenin bulunduğu caddenin de adı. Bu cadde Emevi Camii'nin hemen yanında yer alıyor. Genç, yaşlı herkesin rağbet ettiği bu mekan, yanibaşındaki cadde gibi gece geç saatlere kadar hareketli ve tıklım tıklım. Bir köşede kahvesini yudumlayanlar, diğer köşede yalnız ve kederli şekilde nargilesini içen ihtiyarlar, koyu bir muhabbete dalmış gençler. Bütün renkleriyle ve sokağın nabzını tutan konumuyla, beş asırlık bir tarihe adım atacağınız Nevferâ'ya hoşgeldiniz.

Anlatıya göre kahvehanenin Yavuz Sultan Selim döneminde hizmet vermeye başladığına inanılıyor. Emevi Camii'nin hemen yanibaşındaki yer alması, eski Şam'ın kalbinde sokağın nabzını tutan merkezi konumu ile pek çok olaya da şahitlik etmiş bir mekandan bahsediyoruz. Yüzyıllar boyunca Nevferâ, sanatçılar, alimler, siyasetçiler ve halk için vazgeçilmez bir buluşma noktası haline gelmiş. Bu yönüyle Nevferâ'yı, Kahire'de bulunan meşhur **Fişavî Kahvehanesi'**ne benzetmek mümkündür.

Nevferâ'da, asırlar öncesine dayanan köklü tarihi ile Şam'ın meşhur hikâyecilerine ev sahipliği yapmasıyla da öne çıkmaktadır. Onu Şam'da bulunan diğer kahvehanelerden farklı kılan bir gelenek bugün halen sürdürülmektedir: **“Hikâye Anlatıcılığı”**

“Hakavâtî” (hikâye anlatan, kısacası anlamına gelir) adı verilen bir anlatıcı, kahvehanenin baş köşesinde kendisi için hazırlanan taht misali yüksekçe bir koltuğa oturarak etrafında toplanan kalabalığa geçmiş zamandan kışalar ve masallar anlatır. Bu koltuğun yanında bir değnek ve yan tarafında ayaklı servis tablası olur. Hikâyeci tüm maharetiyle hikâyesini anlatırken dinleyicinin ilgi ve alakasının azaldığını hissederse elindeki değnekle servis tablasına vurup

sesini de bir anda yükselterek ilginin tekrar kendisinde toplanmasını sağlar. Bazen de dinleyicilere laf atarak onları da masalın içine çeker. Anlatılan hikâye kadar anlatan şahsın tavırları ve anlatış biçimi de önem arz eder. Nitekim bugün Arapça bilmeyen bizler dahi, hikâyeyi anlamadığımız halde Hakavâtî'nin sergilediği maharetli tiyatroyu ilgiyle takip ediyoruz. Bugün halen yaşatılan köklü bir geleneğe şahitlik etmenin mutluluğunu yaşayarak kahvelerimizi yudumluyoruz.

Kahvehaneden ayrılarak labirenti andıran Şam sokaklarını aşarak otelimize varıyoruz. Otelimizin havuzlu avlusunda bulunan sandalyelere kendimizi bırakıyoruz. Üzerinde bulunan fıskiyeden yavaşça damlayan su tanelerinin ahenkli sesiyle bizim tüm yorgunluğumuzu alan havuz başında sakin ve huzurlu dakikalar eşliğinde gece geç saatlere kadar oturup sohbet ettikten sonra istirahat etmek üzere odamıza çekiliyoruz. ■

Şam'ın kadim şehir merkezindeki Al Nawfara Caddesi'nden bir görünüm; tarihi kahvehaneleri ve canlı sokak atmosferiyle ünlü bu bölge, Emevi Camii'nin hemen yanı başında yer alıyor.

Vicdani Kanaatin Sınırları: Hâkimin Takdir Yetkisi Ne Zaman Keyfiliğe Dönüşür?*

© Rukiye SARIKAYA

Hâkim

İstanbul Anadolu Adliyesi

1. Giriş

Yargılama ve karar verme sürecinde hüküm, hakimin olayı aklen değerlendirmesinin yanında içsel bir yolculuktan da geçmektedir. Akli süreç, hakimin dosyadaki delilleri okuyup anlamasını, gerekli olan beyanları dinlemesini ve somut olaya uygun olarak hukuki nitelermeyi yapmasını olarak ifade eder. Ancak hakimin delillerin değer-

lendirirken dosyada mevcut delillerle matematiksel olarak hesap yapması mümkün değildir. Ceza yargılamasını yapan hakimin her somut olayda dosyada mevcut delilleri değerlendirmesi gereklidir. Delilleri değerlendirirken delillerin hükme esas alınıp alınamayacağını belirleyip ona göre karar vermesi gereklidir. Delillerin değerlendirilmesi noktasında hakimin hukuk bilgisi, meslek tecrübesi, yaşam tarzı, karakteri, dünya görüşü

vb. farklılıklar aynı olaya ilişkin farklı hükümlere götürebilmektedir. İlk derece mahkemesinin verdiği kararın üst derece mahkemelerince farklı şekilde değerlendirilerek bozulması sıklıkla görülen bir durumdur.

Günümüzde sosyal medya kullanımının sıklığı ve iletişim ağlarının çokluğu nedeniyle ceza yargılamasına konu olayların, yargılamasına ilişkin hemen her aşamanın eleştiri konusu yapılabildiği görülmekte-

* Rukiye Sarıkaya'nın "İSLAM CEZA HUKUKU İLE TÜRK CEZA MUHAKEMESİ'NDE VİCDANİ KANAAT" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiş makaledir. Konuyla ilgili detaylı bilgi edinmek için ilgili teze başvurulabilir.

dir. Örneğin kaybolan çocuğun ölü bulunması sonucunda sanıkların yargılamasının yapıldığı bir ceza dosyasının sosyal medyada belli kişilerce takip edildiği bir olayı ele alalım. Böyle bir dosyada eksikliğin bulunduğu ara celsede müzekkere cevabının beklenmesine dair verilen ara kararın dahi eleştiri konusu yapıldığı görülmektedir. Yine sosyal medyada veya tartışma programlarında hukuk bilgisi bulunmayan kişiler tarafından ceza mahkemelerinde verilen kararların sıklıkla eleştiri konusu yapıldığı bir vakıadır. Benzer olarak mahkemeye gelen tarafların veya izleyicilerin mahkemede hüküm açıklandığında mahkeme hakimini veya heyeti adaletsiz veya vicdansız olmakla itham ettiği adliyelerde hemen her gün görülen bir durumdur. Bir başka açıdan ise medyaya mal olmuş olaylarla ilgili verilen kararların siyasi olarak verildiği, mahkemelerin tarafsız olmadığı, iktidar veya muhalefetin baskısı ile karar verildiği vb iddialarla sıklıkla karşılaşılabilir. Bu gibi sebeplerle bir hakim veya mahkemenin hukuk sınırları içinde takdir yetkisini kullanarak mı hareket ettiği yoksa keyfi karar mı verdiği merak edilen bir konudur. Açıklanan nedenle konuyla yakın ilgisi bulunması sebebiyle çalışma kapsamında hakimin takdir yetkisi ve vicdani kanaat müessesinin sınırları çizilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada vicdani kanaat ve takdir yetkisi ceza yargılaması bağlamında ele alınıp hukuk yargılaması ve idari yargılamaya ilişkin boyutu incelenmeyecektir.

2. Vicdani Kanaat Kavramı Ve Hukuki Dayanakları

Vicdan kelimesi Arapça kökenlidir. İyiyi kötüden ayırt edebilme ye-

teneği olarak ifade edilir. Bir insanın iyi şey yapınca sevinmesi, kötü bir şey yaptığından üzülmesi vicdanının varlığına işaret etmektedir.¹

Türk Dil Kurumu'na göre vicdan, *"kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan duygu"* olarak tanımlanmıştır.²

Taşkın'a göre vicdan, *"ruhun en mümtaz özelliği ve en ileri bilgi kaynağıdır."*³

En basit şekliyle suç normlara aykırı hareket, ceza ise buna karşılık bedel olarak tanımlanabilir.⁴ Tarihi süreç boyunca belli başlı eylemler suç sayılmış ve cezalandırılması gerektiği düşünülmüştür. Adaletin tesisi için suçluların cezalandırılması toplumun en temel gereksinimlerin biri olarak değerlendirilmiştir. Suçların cezasız kalması gerek suçun mağduru olan kişi de, gerekse toplum vicdanında yara oluşturmaktadır. Hem suçun mağduru olan kişi veya kişilerin hem de toplumun adaletin bulunmadığını düşünmelerine sebep olmaktadır. Vicdani olan herkesin işlenen suçun karşılığını bulduğunu görmek yönünde beklentisi bulunmaktadır.

Vicdani kanaat kavramı subjektiftir. Ancak bütünüyle soyut ve sınırsız bir kavram olduğunu söylemek mümkün değildir. Ceza yargılamamızın temelini oluşturan serbest delil sisteminin gereğidir. Bu özelliği sebebiyle yargılamamız için vazgeçilmez unsur niteliğindedir.

1982 Anayasası'nda ise m.24/1'de herkese vicdan ve kanaat hürriyeti tanınmıştır.⁵ Tanınan bu hakkın sınırlandırılması için herhangi bir sınır getirilmemiştir.⁶ Ancak vicdani kanaat, Anayasa'daki vicdan hürriyetinden daha dar anlamdadır. Yargılama ma-

kamının sınırsız vicdan özgürlüğünün bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Yargılama makamı Anayasa, kanunlar ve dosyadaki hukuka uygun delillerle bağlıdır. Anayasa ve olaya uygun hukuk kuralları çerçevesinde hakimin delilleri serbestçe değerlendirmesi gerekir. Vicdani kanaat değişkenlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Yargılama makamında bulunan kişi veya kişilerin tecrübesi, şahsi özellikleri, dosyadaki deliller vb. değişkenler kararı etkileyebilir.

Ceza yargılamasında kanaat, hakim içerisine doğan basit bir his veya sezgi⁷ değildir. Yargılama makamının dosyada bulunan her bir delili hukuk, akıl ve mantık süzgecinden geçirerek sonuca varması nihayetinde vardığı sonuç kanaati ifade eder.

Feyzioğlu'na göre vicdani kanaat, yargılamayı yapmakla görevli hakimin, yaptığı yargılama faaliyeti sonucunda aklını rehber edinerek, hukuk kuralları çerçevesinden çıkmaksızın, vardığı kanaattir.

1982 Anayasası'nın 138. maddesi⁸ ve CMK'nın 217. maddesi⁹ vicdani kanaatin yasal dayanaklarıdır. Anılan maddeler yargılama makamı için pusula niteliğindedir. Yargılama makamı soruşturmada toplanan deliller ile varsa kovuşturma aşamasında toplanan delilleri değerlendirir. Re'sen araştırma ilkesi sebebiyle yargılama makamının gerekli gördüğü delilleri toplaması mümkündür. Ancak bütünüyle savcı rolüne geçip delil toplaması vicdani kanaate tesir edebilir. Yargılama makamının tarafsızlığını kaybetme tehlikesine sebep olabilir. Yargılama makamının vicdani kanaatine esas olacak delillerin duruşmada tartışılmış olması yasal zorunluluktur. Yargılama makamı duruşmada tartışılmış delilleri olayın gerçekleşme şekline, dosyadaki mevcut duruma

göre değerlendirir. Bu değerlendirilmede hakim akıl ve mantık kuralları çerçevesinde hareket etmesi, hukuk kurallarına bağlı kalması, hayat tecrübelerine göre herkesçe bilinen şeylere aykırı hareket etmemesi beklenmektedir. Suçun sabit olup olmadığının değerlendirilmesini hakim, serbest delil sisteminin gereği olarak tarafsız ve bağımsız olarak değerlendirir. Suçun sabit görülüp sanığın cezalandırılmasına karar verilmesi durumunda cezanın belirlenmesi ve kişiselleştirilmesinde de vicdani kanaat devreye girmektedir.

Yargılama makamı TCK m.61'de belirlenen kriterlere göre temel cezayı belirler. Yargılama makamının bu belirlemeyi yaparken kriterleri sanık bazında somutlaştırması gereklidir.¹⁰ Sanığın cezalandırılmasına karar verilen suç adli para cezasını veya hapis cezasını öngörmüş ise sanığın durumuna uygun ceza seçilir. Ceza kanunda alt ve üst sınırları belirlenerek düzenlenmişse, alt sınırdan hüküm kurulması esastır. Alt sınırdan uzaklaşılacaksa gerekçesinin güçlü bir şekilde gerekçeli kararda açıklanması gerekmektedir. Aksi durumlarda eksik veya fazla ceza tayininin¹¹ sıklıkla bozma sebebi yapıldığı görülmektedir. Bunun yanında TCK m.62'de¹² yargılama makamına takdir indirimi yetkisi verilmiştir. Takdiri indirimi sebepleri sınırlı olarak sayılmıştır. Yargılama makamının kanunda sayılan nedenleri somut olayda değerlendirip TCK m.62 uyarına indirim yapıp yapmayacağına karar vermesi, kararının nedenini de gerekçeli kararda göstermesi gereklidir.

3. Hakim Takdir Yetkisi ve Serbest Delil Sistemi

Ceza yargılamamızda serbest delil sistemi uygulanmaktadır. Türk

Ceza Kanunu kapsamındaki suçlar ve başka kanunlarda suç olarak düzenlenmiş pek çok farklı eylem bulunmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, yapay zeka kullanımının artması, iletişim ağlarının çokluğu ve kolaylığı da suç çeşidini artırmaktadır. Suç çeşidinin çokluğu dikkate alındığında her bir suçun ispatı için hangi delilin ispat için kullanılacağı tek tek sayılması mümkün değildir. Serbest delil sistemine göre yargılama makamı hukuka uygun olması kaydıyla her türlü delili ispat için değerlendirebilir. Deliller arasında hiyerarşi bulunmamaktadır.¹³

Bir delilin, ceza yargılaması anlamında delil olması için akla uygun, somut ve olayı temsil eder nitelikte olması şarttır. Delillerin sayısı veya çeşidi konusunda sınırlama bulunmamaktadır. Yargılama makamı duruşmada tartışılmış delilleri vicdani kanaatine göre serbestçe değerlendirdikten sonra hükmü açıklar. Yargılama makamı her dosyada dosya kapsamındaki delillerle karar vermekle yükümlüdür. Bu delillerin hangisi neden hükme esas alındığını ayrıntılı olarak açıklamak zorundadır.

4. Keyfilik Riski

Yargılama makamının vicdani kanaatinin ilk sınırı Anayasa ve kanunlardır. Yargılama makamının kanun maddesine açık olarak aykırı olmasına rağmen olayda vicdani kanaatine göre karar vermesi mümkün değildir. Diğer bir sınır ise kararın duruşmada tartışılmış delillere dayanmasıdır. Bunlar dışında yargılama makamının akla mantığa uygun, somut, olayı temsil eden ve hukuka uygun olan delilleri serbestçe değerlendirmesi esastır.

Yargılamayı yapan hakim tarafsız olması, duyguları veya önyargıları ile hareket etmemesi, hakkaniyete

uygun adil kararlar vermesi en büyük vazifesidir. Hakim kararlarını verirken yargı etiğine uygun kararlar vermelidir. Belirtilen sınırların aşılması karar verilmesi durumunda hukuka aykırı karar verilmiş olacağı tartışmasızdır.

Vicdani kanaat kavramının somut bir sınırının çizilememesi durumunda keyfilik riskini barındırmaktadır. Verilen kararların yeterli gerekçesinin bulunmaması veya gerekçesiz olması, kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkinin bulunması keyfi karar verildiği izlenimini oluşturmaktadır. Böyle bir karar tek mahkemede verilmiş olsa dahi bütün yargı teşkilatına ve devlet otoritesine saygının azalmasına sebep olabilmektedir.

Kararı veren hakim keyfi karar verip vermediğinin denetlenebilmesinin yolu gerekçeli karar ile mümkündür. Yargılama makamının her kararı gerekçeli olmak zorundadır.¹⁴

Hükmün gerekçesiz olması CMK. 289/1-g'ye göre kesin hukuka aykırılık hallerinden biri olarak kabul edilmiştir¹⁵ Hükmün gerekçesinde bulunması gereken unsurlar ise CMK m.230'da¹⁶ belirtilmiştir. Hakim gerekçeli kararında delilleri nasıl değerlendirdiğini ve vicdani kanaatini hangi delile ne şekilde dayandırdığını açıklamak zorundadır. Verilen kararın gerekçesiz olması veya kısa karar ile gerekçeli kararın çelişkili olması hukuka aykırılık hallerinden olup kesin suretle kararın bozulmasını gerektirmektedir.

Hakimin gerekçelendirme yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi durumunda üst derece mahkemelerince bozma kararı verilmektedir.¹⁷ Ayrıca gerekçeli kararlardaki usule aykırılıklar ve kararların yasal süresi içerisinde yazılmaması durumunda HSK tarafından disiplin soruşturmasına konu edildiği görülmektedir. ■

KAYNAKÇA

Adana Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi, 2022/2532 Esas, 2025/1171 Karar sayılı kararı

Birtek, Fatih. *Delil ve İspat*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.

Demir, Osman. "Vicdan". İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 43:100-102, İstanbul: TDV Yayınları, 2013

Fezyoğlu, Metin. *Vicdani Kanaat*. İstanbul: İslık Yayınları, 2015.

Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku'na Giriş*. Ekin Yayınları, 2021.

Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi 2022/1155 Esas, 2022/2814 Karar sayılı kararı

Taşkın, Ahmet. *Vicdani Hukuk*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim Tarihi 21/07/2024), <https://sozluk.gov.tr/>

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 18/06/2013 tarih ve 2012/15-1351; 2013/328 E. K. sayılı kararı

DİPNOTLAR

- Osman Demir, "Vicdan", İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43:100-102
- "Türk Dil Kurumu Sözlükleri", (Erişim Tarihi 21.07.2024), <https://sozluk.gov.tr/>
- Ahmet Taşkın, *Vicdani Hukuk* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 207.
- Taşkın, *Vicdani Hukuk*, 208.
- Anayasa m. 24/1 "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir."
- Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku'na Giriş* (Bursa: Ekin Yayınları, 2021), 71.
- Fatih Birtek, *Delil ve İspat* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 3.
- Anayasa m. 138/1, "Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler."
- CMK m. 217/1, "Hakim kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hakim vicdani kanaatleriyle serbestçe takdir edilir."
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 18/06/2013 tarih ve 2012/15-1351; 2013/328 E. K. sayılı kararında da görüleceği üzere, "Kanun koyucu, cezanın kişiselleştirilmesinin sağlanması bakımından hâkime somut olayın özellikleri ve işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı bir

şekilde gerekçesini de göstererek iki sınır arasında temel cezayı belirleme yetki ve görevini yüklemiştir. Ancak, hâkimin temel cezayı belirlerken dayandığı gerekçe, bu düzenlemelere uygun olarak; suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, güt-tüğü amaç ve saik ile dosya içeriğine yansıyan bilgi ve belgelerin isabetli biçimde değerlendirildiğini gösterir biçimde yasal ve yeterli olmalıdır.", UYAP, Erişim Tarihi: 04/06/2025

- "Sanık hakkında atılı kişisel verileri hukuka aykırı olarak yaymak suçu açısından, TCK'nın 61/1. maddesindeki ölçütler ve aynı Kanun'un 3/1. maddesinde düzenlenen "fiilin ağırlığı ile orantılı ceza verilmesi ilkesi" çerçevesinde alt ve üst sınırlar arasında temel ceza belirlenirken, suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kastı ve işlenen suçun ağırlığıyla orantılı olacak biçimde ve somut olay açıkça irdelenerek temel cezanın saptanması gerektiği, sanığın müstekiye ait fotoğrafı kendisine ait facebook sosyal medya hesabından paylaşmasından ibaret eylem açısından dosya kapsamında alt sınırdan ayrılmayı gerektirir bir neden bulunmadığı gözetilmeden, somut olaya özgülenmiş, denetime elverişli gerekçe gösterilmeden, orantısız biçimde alt sınırdan uzaklaşılarak ceza uygulaması yapılması suretiyle fazla ceza tayini," Adana Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi, 2022/2532 Esas, 2025/1171 Karar sayılı ilam, UYAP, Erişim Tarihi: 04/06/2025
- TCK m.62 "Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir. Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yarılama sürecindeki pişmanlığını gösteren davranışları veya cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri göz önünde bulundurulabilir. Ancak failin duruşmadaki mahkemeyi etkilemeye yönelik şekli tutum ve davranışları, takdiri indirim nedeni olarak dikkate alınmaz. Takdiri indirim nedenleri kararda gerekçeleriyle gösterilir."

13 Birtek, *Delil ve İspat*, 409.

14 Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 34 "(1) Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır. Gerekçenin yazımında 230 uncu madde göz önünde bulundurulur. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir. (2) Kararlarda, başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir."

15 Hukuka kesin aykırılık hâlleri Madde 289/1 "Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır... g) Hükümün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi..."

16 Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 230 - (1) Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir: a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler. b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi. c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi. d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar."

17 "Ceza için alt sınır ve üst sınır belirlenmişse, hakim somut olayda pek çok nedeni, takdir hakkını kullanırken dikkate alacaktır. Cezanın iki sınır arasında tayin ve takdiri mahkememin yetkisi içinde ise de hakim bu tercihini gerekçelendirmekle yükümlüdür. Kararda, verilen ceza miktarının hangi sebeplere dayandığı gösterilmemiştir. İlgili gerekçelendirme yükümlülüğüne aykırı davranıldığından verilen karar hukuka aykırıdır." Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi 2022/1155 Esas, 2022/2814 Karar sayılı ilamın ilgili kısmından alınmıştır.

Hukukun Evrensel İşlevi: ORTAK ADALET

© Sümeyye ACAR
1. Dönem Hâkim Yardımcısı
Erzurum Adliyesi

Giriş

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 1'de açıklandığı üzere “Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.” Yeryüzünün her bir kara parçasında farklı iklimler, coğrafi yapılar ve ırklar mevcutken ve her bir tabiatın yaşam koşulları farklıyken hukuk tüm koşullarda varlığını sürdürür. En ilkel olarak kabul edilen kabilelerde bile yaşayan bir hukuk vardır ve hukukun yazılı veya yazılı olmamasının bir önemi bulunmamakta, insanın bulunduğu her

yerde kanunlar işlemekte ve haklar var olmaktadır. İnsanlığın bir bütün olarak görevi, eşit şekilde dünyaya gelen herkese eşit şekilde muamele etmektir. Başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere, hangi ırka mensup olursa olsun tüm insanların temel hukuk ilkeleri olarak nitelendirilen genel kurallarla korunması gerektiğini vurgulayan ve devletleri bu kurallarla bağlı kılan uluslararası belgeler mevcuttur. Devletlerin sorumlu kılındığı insan onuruna yaraşır genel ilkeler hiç şüphesiz herhangi bir toplulukta dahi varlığını sürdürür ki insanın olduğu her yerde bu haklar da var olmaktadır. Bu genel ilkelerin ne ölçüde uygulandığı ve

her bir ferden bu güvencelerden yararlanıp yararlanmadığı devletlerin iç hukuklarında bu ilkelere ne kadar yer verdiğiyle ölçülür. Her bir toplum ve coğrafyanın farkları göz önüne alındığında ortak bir hukuk sisteminin varlığı ütopyadan öteye gidemese de adaletin her koşulda uygulanabilirliğini mümkün kılarak “ortak bir adalet”in tesisi iyi niyetli temennilerin ötesine geçmeye muktedirdir.

Hukuk Olgusu

Hukuk yaşayan, sürekli değişen ve gelişen bir kavram olarak yer ve zamana bağlı olmaksızın insanlığın kendisini idrak ettiği andan itibaren

vardır. Dolayısıyla, her şeyden önce hukuk, insan topluluklarında beliren bir kavramdır.¹ Hukuk, kamu gücünün tesisinde ve uygulanmasında, kısaca hayata geçmesinde uygulanması gereken kurallar bütünüdür. Şu halde, hem hukukun tesisinde hem de uygulanmasında esas aktör olan devletin uyması gereken hukuk, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan, bireylere kendilerini ve işlerini kendi iradeleri doğrultusunda geliştirmelerine eşit imkân ve fırsat sağlayan hukuktur. Bu bağlamda hukuk, bireysel ve kurumsal düzeyde insan ilişkilerinin hemen her alanını şekillendiren, çerçeveleyen ve hatta inşa eden bir araç olarak değerlendirilir. Bu biçimlendirici işlev, hukukun normatif bir sistem olmasından kaynaklanır.

Hukukun işlevlerini evrensel boyuta oturtabilmek için öncelikle hukuk olgusunun temelini açıklamak gerekir. Hukuk olgusunu açıklayan görüşlere bakıldığında ilk olarak doğal hukukla çatışması ile dikkat çeken hukuki pozitivizm karşımıza çıkmaktadır. Emir teorisi veya saf teori olarak bilinen hukuki pozitivizm hukuku, kendi kendine yeten, kendi

kendini açıklayan bir sistem olarak tanımlar. Hukuk, kendi anlam alanına sahiptir ve bir hukuk sistemi, kendi geçerlilik gerekçelerini, kendi rasyonalitesini içerir. Bu teorinin kurucusu Thomas Hobbes'tır ve başlıca temsilcileri John Austin ve Hans Kelsen'dir. Gerçekçi veya pragmatik bir bakış açısı benimseyen görüşe bakıldığında ise bu görüş hukuku toplumun değerlerini belirli biçimlere dönüştüren, belirli bir alt sosyal sistem olarak açıklar. Hukuk, değerleri işleyen bir sistemdir ve bu, toplumun ekonomik sistemi veya eğitim sistemi gibi bir sisteme benzeyen bir sistemdir. Görüş Anglo-Amerikan görüşünün genel ortalamasını yansıtmakla beraber Amerikan ve İskandinav türleri olan Hukuki Gerçekçilik biçimini alır. Bu görüşün kurucusu Aristoteles'tir ve başlıca temsilcileri arasında Machiavelli, Locke, Rousseau ve Bentham sayılabilir. Bu görüş ayrıca modern Amerikan liberal-demokratik teorisini de içerir (Fuller, Rawls, Nozick ve Dworkin). Üçüncü bir görüş alanını daha da genişleterek belirli bir toplumun tamamını kapsar ve hukuk ve toplumu birbiriyle eşitler.

Toplumu bir bütün olarak açıklamadan hukuk açıklanamaz. Hukuk sadece kapalı bir anlam sistemi değildir ve sadece alt bir sosyal sistem değildir. Hukuk, toplumun ekonomik yapısı da dahil olmak üzere toplum yapısının ayrılmaz bir parçasıdır ve sadece halkın iradesini değil, toplumun tüm ahlakını, ruhunu, geçmişini, Geist'ini(ruhunu) de ifade eder. Bu yaklaşımın kurucusu Montesquieu'dur, ancak kaçınılmaz olarak Aristoteles'in geniş zihni de bu yaklaşımı etkilemiştir. Bu yaklaşımın önde gelen dehası Karl Marx'tır. Edmund Burke, Hegel, Alman Tarihsel Okulu ve Max Weber gibi çok çeşitli kişiler de bu yaklaşıma dahildir. Hukuku açıklayan bir diğer görüş olarak doğal hukuk geleneğine bakıldığında, belirli bir toplumun sınırlarını aşarak, tüm toplumları aşan bir düzene uzanır. Hukuk, aklın toplumsal olarak gerçekleşmesidir ve insan varlığının ham gerçeklerini, insanın gelişmesi idealine uyumlu hale getirmek için akli kullanan, insanların doğal olarak kendi kendilerini düzenlemeleridir. Bu görüş Roma'nın hukuku idealize etmesinin önemli bir parçasıdır ve

uluslararası hukuk tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Kurucuları, Platon ve Aristoteles'in ruhlarından ilham alan Stoacılar ve Cicero'dur. Öncüler ise Aquinas, Grotius, Wolff ve kendine özgü tarzıyla Hegel'dir. Son görüşte ise hukuk toplumu aşarak nihayetinde Tanrı ile buluşur ve hukuk, evrensel düzene katılır. Batı felsefe geleneğinde, idealizmin kurucusu Platon'dur. Ancak, dünya dinlerinin birçoğu da dahil olmak üzere sayısız din için hukuk, ancak tüm varoluşun ve tüm varoluş düzeninin açıklanması bağlamında açıklanabilir.²

Genel Hukuk İlkeleri

Hukuk yalnızca devletin yetkili organının çıkardığı kurallardan ibaret değildir, bunların yanı sıra yasak koyucu tarafından belirlenmeyen üstün ve evrensel hukuk ilkeleri de hukukun temel bileşeni olarak kabul edilir. Temel hukuk ilkelerinin kaynağı eskiden dini hukuk, doğal hukuk veya gelenek olarak gösterilirdi. Günümüzde ise bu ilkelerin hukuki akıl yürütmeye ortaya çıkarıldığı görüşü yaygınlık kazanmıştır. Söz konusu temel ilkeler hem şekli hem de maddi hukuk devleti anlayışını destekler niteliktedir. Çünkü bu ilkeler bir yandan hukuk sistemine

içsel bütünlük ve tutarlılık kazandırırken, diğer yandan hukukun ortak yarara yönelik, iyiden, doğrudan ve haklıdan yana bir özü olduğunu ifade eder. Bu yönüyle, hukukun temel ilkeleri, hukuk sistemine eklenecek her yeni kural için ölçü norm işlevi görür: Hukukun içsel bütünlüğüne, tutarlılığına ve amacına (ortak yarar) aykırı düşen kural hukuk sisteminin bir parçası olamaz.³ Kurallar egemen iktidarı sınırlar. J. J. Rousseau, Toplum Sözleşmesi'nde mutlak, bölünmez, devredilmez, temsil edilmez ve yanılmaz niteliklere sahip genel iradenin ortaya çıkabilmesi için pek çok ön koşul sıralar. Herkesin insan olarak sahip olabileceği özel istemi, yurttaş olarak sahip olduğu genel isteme aykırı ya da karşıt olamaz diyerek genel iradenin oluşumuna ve sınırlarına dikkat çeker.⁴ Geçmişte kralların kutsallığını ilân eden, onları dokunulmaz varlıklar olarak nitelendiren düşünürler, Hobbes'tan daha ileri giderek, yurttaşların her koşulda istisnasız itaatlerini öngörmüş olsalar bile, kralların tanrısal yasalarla bağlı olduğunu söylemekten geri kalmamışlardır. Bütün bu görüşler dikkate alındığında, en mutlak haliyle anlaşıldığı dönemlerde bile egemenlik teorisinin devlet iktidarına bazı sınırlar çizdiği görülüyor. Common Law an-

layışında ise kralların buyrukları veya parlamentonun çıkardığı kanunlar değil, mahkeme içtihatları önemlidir ve bu içtihatların temel hedefi yurttaşların özgürlüklerini güvence altına almaktır. Dicey'nin belirttiği gibi, İngiliz hukukunda temel kurallar, bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak için mahkemelerde yaptıkları mücadelelerin bir sonucu olarak tedricen ortaya çıkmıştır.⁵ Ne şekilde oluşursa oluşsun hukuk kuralları daha sınırlı bir uygulama alanı ifade ederken, hukuk ilkeleri daha genel ve kabul görülebilirlik açısından daha nesnel kabul edilir. Dworkin'in hukukun bir parçası olarak gördüğü hukuk ilkeleri ile hukuk kuralları arasındaki farklar şöyle açıklar: İlk olarak kurallar yasa koyucunun iradesinin ürünü iken, ilkeleri yasa koyucu koymamıştır; onlar akıl yürütmeye keşfedilirler. Kurallar ya hep ya hiç tarzında uygulanır ve bir hukuki sonuç doğurur. İlkeler her zaman bir hukuki sonuç doğurmayabilir; sadece, davanın şu ya da bu şekilde çözümüne katkı sağlar. Yürürlükteki hukuk kurallarını yorumlamak, çoğu kez, hukuk ilkelerine başvurmayı gerektirir. Hukuk ilkeleri de, çoğu durumda, ahlaki bir muhakeme ile bulunur. Böylece, hukuk ile ahlak arasında güçlü bir bağ oluşur.⁶ Böylece hukuk sistemleri genel nitelikte, referans olarak genel ilkelere ihtiyaç duyarlar, bu ilkeler; uygar uluslarca benimsenmiş, toplum hayatı içinde ortak adâleti sağlamayı amaçlayan, her alanda somut ilişkileri bütüncül bir yaklaşımla düzenleyerek birçok özel norma temel oluşturan ve soyut, genel, evrensel, sürekli, üstün, yazılı veya yazılı olmayan hukuk kurallardır.⁷ Max Weber'in deyimiyile "büyük hukuk sistemleri birbirinden farklı özellikler taşımakta, hukukun kaynağı tek bir iradeye dayanmaktadır."⁸

Hukukun genel ilkeleri, hukukun gelişmesinde birinci derece faktör-

lerdendir. Şöyle ki hukukun genel ilkeleri, somut ilkeleri bütüncül bir yaklaşımla düzenleyen ve diğer hukuk normları karşısında üstün ve soyut bir özelliğe sahiptir ve en önemlisi evrenselidir. Amacı toplumsal bir konsensüsün ürünü olan “ortak adalet”i sağlamaktır. Bergel’in deyimiyile hukukun genel ilkeleri, toplumun veya yasaların ruhunun gizli kalan özlemleridir.⁹

Genel ilkeler süreklilik arz eder. Zira bir normun, diğer normlara soyut olarak temel teşkil etmesi ve üstün değerleri gerçekleştirmeyi amaçlamış bulunması, onun sürekli olmasını da gerektirir. Nitekim hukukun bizzat kendisi yaşayan bir kavram olması nedeniyle sürekli dir. Ayrıca, genel ilkelerin “genel” ve “sürekli” olması, onun “öncül” olması sonucunu da doğurmaktadır.¹⁰

Hukukun genel ilkelerinin oluşumu bir kısım düşünürler tarafından Tabi Hukuk’a dayandırılırken; diğer bir kısmı ise Pozitif Hukuk’a dayandırmaktadırlar.¹¹ Pozitivist bakış kaynağı olarak toplumu gösterir, Diğer bir anlatımla, Pozitivist anlayışa göre hukukun genel ilkelerinin uyması gereken yegâne norm, anayasanın yazılı hükümleridir.¹² Bu anlayışa göre, hukukun genel ilkeleri ve diğer yasaların uygunluk kriteri sadece pozitif hukuka (anayasanın yazılı hükümleri ve mahkeme içtihatları) göre yapılabilecektir. Oysa “anayasanın üstünlüğü ilkesi”, yalnızca anayasalardaki formel yazılı kanun maddelerinin üstünlüğü olarak sınırlandırılmaz.¹³

Tabi hukuk anlayışına göre ise hukukun amacı adaleti sağlamaktır. Bunun için de yürürlükteki normların “âdil” olması gerekir. Pozitivistlerin ileri sürdükleri “kanuniliğe uyulmasının yeterli olduğu” tezi ise adâleti sağlayıcı nitelikte değildir. Zira Pozitivistlerin elinde mevcut normların âdilliğini ölçecek başka bir norm veya “değer” ya da “ölçü” bu-

lanmamaktadır. Bu nedenle, mevcut normların (pozitif hukuk) âdil olup olmadıklarını da araştırmak gerekir ki, bunun için de bir “üst norm-ilke” (referans norm) kategorisi gerekmektedir. Kaldı ki, pozitif hukuktaki boşlukların pratikte (yargısal düzeyde) doldurulabilmesi için de “üst norm-ilke”lere ihtiyaç vardır. Bugün genel kabul, tabii hukuk anlayışından yana görünmektedir. Örneğin, bugün Avrupa’daki pek çok Anayasa Mahkemesi (Almanya, Fransa, İtalya, İsviçre gibi) ve bazı uluslararası mahkemeler (Avrupa Birliği Adâlet Divanı-ABAD, Avrupa İnsan Hakları Divanı-AİHD gibi) bu anlayışa göre kararlar vererek “yazılı olmayan özgürlükler” diye bu kategorinin oluşmasını sağlamışlardır.¹⁴

Özellikle pozitif hukuk uygulamasında hukuk sistemlerinin, “üst norm (referans norm)”adı altında bir takım “genel ilkelere” başvurma zarureti söz konusu olmuş durumdadır ve bunların ortak özelliği ise daha çok yargıçlar tarafından keşfedilmeleridir. Dolayısıyla bugün hukuk sistemlerinin göz ardı edemeyeceği yazılı olan veya olmayan ilkelerin bulunduğu yadsınamaz olmuştur. Bu bağlamda mahkemeler, hukuk normlarını en üst düzeyde yorumlamak ve hukuksal boşlukları doldurmak suretiyle bağlayıcı nitelikte yeni kurallar koyma gibi görev ve yetkilere sahiptir. Zira, J. Rivero’nun ifadesiyle; “toplumun siyaset felsefesini oluşturan hukukun genel prensiplerini, her türlü yazılı kuraldan bağımsız bir ‘prensip bloku’ olarak öngören, onlara bu yönde bir varlık katan, onları yaratan, onları kurumsallaştıran ve koruyan hep yargıçtır. Çünkü, yargıç pozitif hukuktur.”¹⁵

Hukuk ve Uluslararası Hukuk Ayrımı

Uluslararası hukukta davranış, in-

san davranışını değil, devletler adına hareket eden hükümetlerin davranışını ifade eder. Bazen iyimser bir şekilde adlandırılan uluslararası sistem, ulusal kamu alanlarının az çok sistematik etkileşiminden oluştuğu kabul edilmektedir. Ulusal sosyal sistemlerin diğer tüm yönleri ise yalnızca dolaylı, sanal, marjinal ve rastgele bir şekilde dahil olmaktadır. Uluslararası hukuk kapsamındaki hukuki ilişkiler ağı, ulusal olmayan, devlet dışı insan faaliyetlerinin geniş alanlarına, özellikle de endüstriyel, ticari ve davranışları çelişkili ve koordinasyonsuz hukuk sistemleri altında ortaya çıkan hukuki ilişkilerle düzenlenen finansal kuruluşları ifade eder. Bu, uluslararası kapitalizmin, her yerde tüm insanların yaşamlarını derinden etkilemesine rağmen, herhangi bir evrensel sosyal veya hukuki sistemin ürünü veya konusu olmadığı, ulusal kapitalist sosyal ve hukuki sistemlerin bir tür toplu ürünü olduğu anlamına gelir. Uluslararası hukukun, uluslararası bir sosyal üst yapının ürünü olarak değil, hükümetlerin alt yapısal davranışlarından, yani sözde antlaşmalar ve uluslararası teamül hukuku biçiminde ortaya çıktığı kabul edilir. Uluslararası teamül hukuku teorisi, devletlerin hukuka uygun davranışlarının kendisinin hukuku oluşturduğu yönündedir. Uluslararası hukuk, hukukun öznelerinin aynı zamanda hukukun yapıcıları olduğu yatay hukuk olarak düşünülür. Tüm insanlığın ortak çıkarları gibi bir kavram yok gibi görünür, sadece devletlerin hükümetleri tarafından tanımlanan ve “diploması” olarak bilinen bir süreç aracılığıyla “dış” politika yürüten, çelişen çıkarların yorucu ve rastgele bir birleşimi olduğu kabul edilir. Bu, diploması ve başarısızlıkları tüm dünyadaki milyonlarca insanın hayatını derinden, hatta ölümcül bir şekilde etkileyebilmesine rağmen, normal demokratik süreçler de dahil olmak

üzere hiçbir küresel sosyal sürece entegre olmadığı anlamına gelir ki genel bir sosyal süreç içeren küresel bir üst yapı, yani küresel bir kamusal alan, tüm insanlığın ortak bir kamusal zihni, fikir ve ideallerin sosyal bir birleşiminin mevcut olmadığını gösterir. Bu da, tüm insanlığın ortak çıkarını belirlemek ve yasalar yoluyla gerçekleştirilmesi amaçlanan olası insanlık geleceğini seçmek için verilen bir mücadele olan uluslararası siyaset diye bir şeyin olmadığını ispatlar. Tüm insanlığın sosyal birliği mümkün görünmemekle birlikte belirli bir devletin sınırları dışında veya başka bir devletin sınırları içinde meydana gelen olaylar, yabancı veya yabancı olarak kabul edilir; ancak, keyfi olarak belirlenen bir tolerans düzeyinin üzerinde devlet içindeki yaşamı etkilediklerinde veya tehdit ettiklerinde ya da maddi avantaj sağladıklarında ilgi ve endişe konusu olurlar. Dayanılmaz eşiğin altında ve maddi avantaj sağlamadıkları durumlarda, yabancı olaylar başka bir gezegende meydana gelmiş gibi kabul edilebilir. Bu, sosyal yaşamın doğası ve amacı ile hukukun doğası ve amacı hakkındaki asırlık felsefi tartışmaların, insanlığın bir bütün olarak durumu ve potansiyeli için geçerli olmadığı anlamına gelir. Pozitivist, liberal, sosyalist veya idealist çizgilerle çerçevelenmiş olsa da , sosyal ve hukuk felsefesi ulusal sınırlardaki yerini korur.¹⁶

Uluslararası Toplum Kavramı ve Uluslararası Hukuk Kapsamında Hukukun Genel İlkeleri

“Uluslararası toplum” kavramı, politikacılar, diplomatlar, gazeteciler ve akademisyenler tarafından sıklıkla kullanılan bir ifadedir. Ancak bu kavramın kullanım biçimi, çoğu zaman onu kullananların pratik amaçlarını aşarak, genel bilinçte soyut fakat etkili bir “kavramsal varlık” haline

gelmesine neden olmaktadır. Böylece “uluslararası toplum”, yalnızca bir söylem unsuru olmaktan çıkarak, çeşitli alanlarda kendine özgü dinamikleri ve sonuçlarıyla gerçek bir yapı olarak algılanmaktadır.¹⁷ Bu kavramın çağdaş anlamda şekillenmesinde birçok temel unsur etkili olmuştur. Bunlardan ilki, evrensel yargı ve evrensel hesap verebilirlik fikirleridir. Devletlerin ve temsilcilerinin eylemlerinden dolayı sorumlu tutulabileceği düşüncesi, uluslararası toplumun ahlaki ve hukuki çerçevesini belirleyen önemli bir ilkedir. İkinci olarak, uluslararası güvenlik anlayışı dikkat çekmektedir. Her ne kadar kavram, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Şartı gibi kutsal sayılabilecek kaynaklardan doğmuş olsa da, 1989 sonrasında bu anlayışın ikili veya savunmacı bir nitelik kazandığı görülmektedir. Soğuk Savaş'ın güç dengesi, uluslararası kamu düzenini koruma düşüncesini yeniden tanımlamış; bunun sonucunda toplumsal düzenin karşılıklı bağımlılığı kavramı daha belirgin hale gelmiştir. Üçüncü olarak, ekolojik düşünce, uluslararası toplumun şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların fiziksel yaşam alanlarının her yönüyle birbirine bağlı olduğu fikri, artık yalnızca çevresel değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasal bir mesele haline gelmiştir. Bu durum, “devletlerin” yanı sıra sanayi ve ticaret kurumlarının çıkarlarıyla da diyalektik bir gerilim yaratmaktadır. Dördüncü unsur olarak, küresel ekonomi kavramı ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ekonomik faaliyetlerin birbiriyle sıkı biçimde bağlantılı olduğu düşüncesi, bir ulusal toplumun zenginliğinin, diğer toplumların hükümet, idare ve hukuk sistemlerinin kalitesine bağlı olabileceği sonucunu doğurmuştur. Beşinci olarak, evrensel değerler tartışması, uluslararası toplumun ahlaki yönünü oluşturmaktadır. İnsanlığın kültürel çeşitliliği göz

önüne alındığında, tüm insanlık için geçerli ortak değerlerin varlığı tartışmalı bir konudur. Ancak etik, hukuki, dini, siyasi ve estetik alanlarda yapılan kültürlerarası yargılar, özellikle antlaşmalar, yargı kararları, bildirimler ve uluslararası belgeler yoluyla ifade edildiğinde, bu değerlerin giderek evrenselleştiği söylenebilir. Altıncı olarak, uluslararası mevzuatın kapsamı hızla genişlemektedir. Uluslararası düzeyde üretilen normatif metinlerin sayısı artmış; bu metinlerin uygulanması, yorumlanması ve yürürlüğe konması için yeni toplumsal sistemler oluşmuştur. Bu kurallar artık yalnızca devletlerin birbirleriyle ilişkilerini değil, aynı zamanda devletlerin kendi iç sosyal sistemlerindeki davranışları da düzenlemektedir. Yedinci unsur, kamu sorumluluğu ilkesidir. Ceza hukukunun bazı ilkelerinin hükümetlerin ve temsilcilerinin davranışlarına uygulanması, kişisel sorumluluk kavramını uluslararası düzleme taşımıştır. Böylelikle devlet sorumluluğu anlayışı, klasik uluslararası hukuk sınırlarını aşmış ve “hukukun üstünlüğü” ilkesinin ulusal sistemlerdeki yansımalarına benzer bir evrensel hesap verebilirlik fikrini doğurmuştur. Sekizinci olarak, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) uluslararası toplumun aktif aktörleri haline gelmiştir. Hiçbir hükümete bağlı olmayan bu örgütler, belirli toplumsal çıkarları temsil ederken, aynı zamanda tüm insanlığın ortak çıkarlarını savunma çabası içindedir. Bu durum, özel çıkar gruplarıyla sürekli bir gerilim ve müzakere sürecini beraberinde getirmektedir. Dokuzuncu unsur, farklı bilinç kalıplarıdır. Bölgeselcilik, çoğulculuk, ulus ötesi etnik veya dini kimlikler, ulusal bilincin geleneksel sınırlarını zorlayarak yeni bilinç biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Son olarak, küresel bilinç, uluslararası toplumun en kapsayıcı düzeyini temsil eder. Bilim, mühendislik, üniversiteler, yük-

sek kültür, popüler kültür, küresel bilgisayar ağları ve kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılan bu bilinç biçimi, yerel ve bölgesel farkındalıkların karşısında güçlü bir “karşı bilinç” oluşturmaktadır.¹⁸

Hiç şüphesiz uluslararası toplum anlayışının uygulanabilirliği iç hukuklarda hukukun üstünlüğünün sağlanması ile mümkündür. Bingham’a göre hukukun üstünlüğü, devletin yalnızca iç hukukuna değil, aynı zamanda uluslararası yükümlülüklerine de riayet etmesini gerektirir. Dolayısıyla, devletlerin iç hukuklarında öngörülen yükümlülükleri yerine getirmeleriyle sorumlulukları sona ermemekte; bunun yanı sıra, uluslararası veya küresel düzeyde üstlendikleri taahhütleri de ifa etmeleri beklenmektedir.¹⁹ Ancak bugün, tüm dünyada geçerli tek bir “ortak hukuk bilimi” henüz varlık kazanmış değildir. Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması, devletleri ve hukukçuları evrensel düzeyde geçerliliği olan bir hukuk sisteminin inşası arayışına yöneltmiştir. Bu doğrultuda, 1900 yılında Paris’te düzenlenen Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk Kongresi’nde “tüm dünyada geçerli birleştirilmiş bir hukuk sistemi” ve “ortak bir adalet düşüncesi”nin mümkün olabileceği yönünde görüşler ortaya konmuştur.²⁰

Hukukun küreselleşmesi kavramı, farklı coğrafyalarda ve kültürel zeminlerde farklı biçimlerde ortaya çıkan hukuk anlayışlarının aynılaşması anlamına gelir. Bu durum, hukukun birleştirilmesini —diğer bir ifadeyle bütünleştirilmesini— genel hukuk politikasının bir hedefi hâline getirmektedir.²¹ Bu bağlamda, karşımıza hukuk devleti kavramı çıkar ki Joseph Raz’a göre hukuk devleti ilkesi, hukukun içeriğinden bağımsız, biçimsel bir kavramdır. Raz’a göre, insan haklarını ihlal eden veya adletsiz sonuçlar doğuran bir hukuk

sistemi dahi, önceden belirlenmiş ve ilan edilmiş kurallara göre işliyor, hukuk devleti ilkesine uygun kabul edilebilir. Dolayısıyla, bu ilke hukukun “iyi” olmasını garanti etmez; aksi hâlde, “hukuk devleti” yerine “iyi hukuk devleti” kavramı tercih edilirdi.²²

Lon L. Fuller ise hukuk devletinin gerçekleşebilmesi için yasaların sekiz temel niteliğe sahip olması gerektiğini savunur: “*genellik, ilan, geriye yürümezlik, açıklık, çelişmezlik, imkânsızın istenmemesi, süreklilik ve tutarlı uygulama*”. Fuller’e göre bu ilkeler, hukukun hem öngörülebilir hem de adil bir sistem olarak işlev görmesinin temel koşullarıdır.²³ Raz içerdiği uygulamalar dikkate alınmaksızın herhangi bir kuralın olduğu yerde hukuk devletinin tesis edildiğini savunurken, Fuller tüm hukuk sistemlerinde genel geçer temel ilkeler olması gerektiğini savunur ve bu ilkeleri açıklar.

Hukuk devleti ilkesinin yalnızca şekli kriterlerle tanımlanması yönündeki yaklaşımlar tarihsel olarak sürekli arz etmemiştir. Friedrich A. Hayek dahi bu ilkeyi kişisel ve siyasal haklarla ilişkilendirmiştir. Dolayısıyla, ilkenin yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda **özel** (maddi) yönleri de bulunmaktadır. Duguit, Hauriou ve Carré de Malberg gibi Fransız hu-

kukçular da hukuk devleti ilkesini temel haklarla bağlantılı biçimde ele almışlardır. Bakır Çağlar’ın ifadesiyle, hukuk devleti kavramı başlangıcından itibaren “fert hakları ekseninde kurulmuş” ve özellikle **İkinci Dünya Savaşı** sonrası **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**’nin kabulüyle birlikte temel hak ve özgürlüklerle iç içe geçmiştir.

Uluslararası düzeyde ise, Uluslararası Hukukun Genel İlkeleri, ilk kez 1907 II. La Haye Konferansı’nda açık biçimde dile getirilmiş ve Uluslararası Daimî Adalet Divanı (USAD) Statüsü’nün 38. maddesinde yer alarak kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Genel ilkeler, iç hukukla benzer içerik taşımakla birlikte, nitelik, uygulama ve hiyerarşi bakımından farklılık gösterir.²⁴ Özellikle, uluslararası yargı organlarının yetkisi devletlerin rızasına bağlı olduğundan, ulusal mahkemelere kıyasla daha sınırlıdır. Bunun sonucu olarak, uluslararası hukukta yargıcın genel ilkeleri keşfetme ve uygulama serbestisi daha dardır.

Uluslararası toplumdaki hukukun işlevlerinin herhangi bir insan toplumundaki hukukun işlevleriyle aynı olduğunu; dolayısıyla uluslararası hukukun özel bir şey olarak görülmemesi gerektiğini iddia eden görüşler mevcuttur. Uluslararası düzey-

deki hukuk aktörleri normatif olarak hukukun yerel bağlamdakiyle aynı etkiye sahip olmasını hedefleseler bile uluslararası hukukun bu işlevleri yerine getirme biçimi farklıdır.²⁵

Bununla birlikte, “uygar uluslar” ifadesinin tarihsel bağlamı da önemlidir. Bu kavram, dönemin Batı merkezli hukuk anlayışını yansıtmaktadır. Günümüzde ise hukukun gerçek anlamda küreselleşmesi, tüm bağımsız ve medeni toplumların hukuklarının dikkate alınmasıyla mümkün olacaktır.²⁶

Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yargıçları giderek artan biçimde hukukun genel ilkelerini keşfetme ve geliştirme inisiyatifi kullanmaktadır.²⁷ Mahkeme, toplum vicdanını ve kamu yararını temel olarak genel ilkeleri adaletin ölçütü hâline getirmekte; bu yönüyle uluslararası hukukun gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Benzer biçimde, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) da 1969 tarihli Stauder kararıyla “Topluluk Hukukunun Genel İlkeleri”nin varlığını ve insan haklarının bu ilkelerin bir parçası olduğunu kabul etmiştir. Daha sonra “ölçülülük” gibi ilkeleri de bu kapsamda yorumlamıştır. AB hukuk düzeninde hukukun genel ilkelerinin, birlik antlaşmalarının dahi üzerinde, anayasaüstü normlar

olarak kabul edilmesi, bu ilkelerin küresel hukuk düzenindeki etkisini daha da belirgin kılmıştır. Böylece, Avrupa hukuk alanı, hukukun küreselleşmesi sürecinde hukukun genel ilkelerini birleştirici ve yönlendirici bir normatif zemin hâline getirmiştir.

Sonuç

Hukuk, insanlığın tarih boyunca oluşturduğu toplumsal düzen araçlarından biri olarak, yalnızca devletin sınırları içinde değil, tüm insanlığın ortak vicdanında da yer bulan bir kavramdır. Hukukun evrensel ve uluslararası işlevi, her çağda değişen siyasal, ekonomik ve kültürel dinamiklere rağmen, adaletin ortak paydasını koruma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda hukuk, salt kurallar bütününden ibaret olmayıp, kişiler arası ve devletler arası ilişkilerde insan onurunu ve temel hakları güvence altına alan normatif bir sistemdir.

Uluslararası hukuk ise devletlerarası **çıkarcı dengesini** sağlama işlevinin yanı sıra insanlığın ortak menfaatini esas alan bir yapılanmaya doğru ilerlemektedir. Buna göre hukuk düzenlerinin yalnızca ulusal sınırlar içinde değil, küresel ölçekte de adalet üretme yükümlülüğünü doğurmuştur. Özellikle İnsan Hakları

Evrensel Bildirgesi ve benzeri uluslararası belgeler, hukukun küresel **çapta** ortak ilkeler çerçevesinde yeniden tanımlanmasını sağlamış, artık hukuk devletlerin iradesiyle sınırlı bir **düzen aracı değil**, evrensel değerlerin sağlayıcısı konumuna gelmiştir. Hukukun genel ilkeleri, bu dönüşüm sürecinde “ortak adalet”in temellerini oluşturmaktadır. Pozitif hukukun sınırlarını aşarak tabii hukuk anlayışıyla birleşen bu ilkeler, hem ulusal hem de uluslararası düzlemde adaletin evrensel niteliğini oluşturmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı gibi kurumların kararlarında görüldüğü üzere, yargı organları artık hukukun yalnızca uygulanışını değil, gelişimini de yönlendiren bir konumdadır.

Sonuç olarak, hukukun uluslararası işlevlerinden biri “ortak adalet”in sağlanması, genel bir takım ilkelerin uygulanabilirliği ve devletlerce tanınırlığı ile mümkündür. Uygulanan hukukun normları dikkate alınmadan “herhangi bir hukuk”un uygulanmasını hukuk devleti nitelendirilmesi için yeterli bulan görüşler mevcut olsa da, hukukun yalnızca devletlerin inisiyatifine bırakılmayacağı, evrensel değerlerin insanın bulunduğu her yerde mevcut olduğu ve yaşatılması gerektiği tarih boyunca yaşanan insan hakları ihlallerinde acı bir şekilde tecrübe edilmiştir. Hukukun hem devletler hem bireyler nezdinde bağlayıcı gücü, yalnızca normatif otoritesinden değil, evrensel vicdanın temsilcisi olmasından kaynaklanır. Hukukun üstünlüğü, insan hakları, eşitlik ve özgürlük ilkeleriyle birleştiğinde, uluslararası toplumun temel taşı olan “adalet” kavramı gerçek anlamına ulaşır. Bu nedenle hukukun evrensel işlevi, yalnızca düzeni sağlamak değil, insanlığın ortak vicdanında yer alan adalet idealini sürdürülebilir kılmaktır. ■

KAYNAKÇA

- Allott, Philip. *Uluslararası Toplumda Hukukun Gerçek İşlevi*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Bingham, Thomas. *The Rule of Law*. London: Penguin, 2002.
- Bozkurt, Enver, Akif Kütükçü, ve Yasin Poyraz. *Devletler Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Bull, Hedley. *Anarşik Toplum: Dünya Siyasetinde Düzen Üzerine Bir İnceleme*. Londra: Palgrave Macmillan, 1977.
- Burchardt, Dana. "The Functions of Law and Their Challenges: The Differentiated Functionality of International Law." Cambridge University, 2018.
- Çağlar, Bakır. *Anayasa Bilimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1989.
- Çağlar, Bakır. "Hukukta ve Yargıda Nasyonalizm-Üniversalizm Dilemması ve Türkiye Gerçeği." *Yeni Türkiye* 2, no. 10 (Temmuz-Ağustos 1996): 373 vd.
- Çelik, E. F. *Milletlerarası Hukuk I*. 5. baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Coleman, Jules L., ve Brian Leiter. "Legal Positivism." In *A Companion to Philosophy of Law and Legal Theory*, edited by Dennis Patterson, 229. Oxford: Blackwell Publishing, 2010.
- Dacey, Albert V. "Hukuk Devleti: Doğası ve Genel Uygulamalar." In *Hukuk Devleti: Hukuki Bir İlke, Siyasi Bir İdeal*, edited by A. R. Çoban, B. Canatan, and A. Küçük, 32-33. Ankara: Adres Yayınları, 2008.
- Fuller, Lon L. *Hukukun Ahlakı*. Çev. E. Arıkan. İstanbul: Tekin Yayınevi, 2016. Orijinal basım 1964.
- Gündüz, Ahmet. *Milletlerarası Hukuk*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2000.
- Hayek, Friedrich A. *The Constitution of Liberty*. Chicago: University of Chicago Press, 1960.
- Hâtemi, Kudret. *Medeni Hukuk*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2010.
- Kabaoğlu, İbrahim. *Hukukun Genel İlkeleri*. Ankara: Adres Yayınları, 2008.
- Kabaoğlu, İbrahim. *Kolektif Özgürlükler*. Ankara: Adres Yayınları, 2005.
- Oğuz, Arzu. *Karşılaştırmalı Hukuk (Ders Notları)*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2001.
- Raz, Joseph. "Hukuk Devleti ve Erdemi." Çev. B. Canatan. In *Hukuk Devleti: Hukuki Bir İlke, Siyasi Bir İdeal*, edited by A. R. Çoban, B. Canatan, and A. Küçük, 150. Ankara: Adres Yayınları, 2008.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Toplum Sözleşmesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Tamanaha, Brian Z. *Law as a Means to an End*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Tunç, Hasan. *Anayasa Hukukuna Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999.
- Tunç, Hasan. *Anayasa Yargısı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Wengler, Wilhelm. *Völkerrecht: Ein Lehrbuch*. Berlin: De Gruyter, 1964.
- 11 Bakır Çağlar, *Anayasa Bilimi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1989), s. 136-137
- 12 Bakır Çağlar, *Anayasa Bilimi*, s. 47 vd.
- 13 Hasan Tunç, *Anayasa Hukukuna Giriş* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999), s. 92; aynı yazar, *Anayasa Yargısı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999), s. 23.
- 14 Bakır Çağlar, *Anayasa Bilimi*, s. 137 vd.
- 15 C. Erkut, aktaran: *Yeni Türkiye* 2, no. 10 (1996): s. 373.
- 16 Philip Allott, *Uluslararası Toplumda Hukukun Gerçek İşlevi* (Cambridge: Cambridge University, 1998)
- 16 Hedley Bull, *Anarşik Toplum: Dünya Siyasetinde Düzen Üzerine Bir İnceleme* (Londra: Palgrave Macmillan, 1977), s. 13-20.
- 17 Philip Allott, *Uluslararası Toplumda Hukukun Gerçek İşlevi* (Cambridge: Cambridge University, 1998)
- 18 Thomas Bingham, *The Rule of Law* (London: Penguin, 2002), s. 110-129
- 19 Arzu Oğuz, *Karşılaştırmalı Hukuk (Ders Notları)* (Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2001), s. 12
- 20 Arzu Oğuz, *Karşılaştırmalı Hukuk*, s. 8-12.
- 21 Joseph Raz, "Hukuk Devleti ve Erdemi," çev. B. Canatan, içinde *Hukuk Devleti: Hukuki Bir İlke, Siyasi Bir İdeal*, der. A. R. Çoban, B. Canatan ve A. Küçük (Ankara: Adres Yayınları, 2008), s. 150
- 22 Lon L. Fuller, *Hukukun Ahlakı*, çev. E. Arıkan (İstanbul: Tekin Yayınları, 2016), s. 62-112
- 23 Enver Bozkurt, Akif Kütükçü ve Yasin Poyraz, *Devletler Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2003), s. 88
- 24 Dana Burchardt, "The Functions of Law and Their Challenges: The Differentiated Functionality of International Law," *Cambridge University Journal of International Law* (2018)
- 25 A. Gündüz, *Milletlerarası Hukuk-I* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2000), s. 135-145
- 26 Bakır Çağlar, "Hukukta ve Yargıda Nasyonalizm-Üniversalizm Dilemması ve Türkiye Gerçeği," *Yeni Türkiye*, Yıl 2, Sayı 10 (Temmuz-Ağustos 1996), s. 373 vd.

DİPNOTLAR

- 1 K. Hâtemi, *Medeni Hukuk* (İstanbul: Beta Yayınları, 2001), s. 5.
- 2 Philip Allott, *Uluslararası Toplumda Hukukun Gerçek İşlevi* (Cambridge: Cambridge University, 1998)
- 3 Brian Z. Tamanaha, *Law as a Means to an End* (Oxford: Oxford University Press, 2006), s. 215-226.
- 4 Jean-Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), s. 17
- 5 Albert V. Dacey, "Hukuk Devleti: Doğası ve Genel Uygulamalar," içinde *Hukuk Devleti: Hukuki Bir İlke, Siyasi Bir İdeal*, haz. A. R. Çoban, B. Canatan ve A. Küçük (Ankara: Adres Yayınları, 2008), s. 32-33.
- 6 Jules L. Coleman ve Brian Leiter, "Legal Positivism," içinde *A Companion to Philosophy of Law and Legal Theory*, ed. D. Patterson (Oxford: Blackwell Publishing, 2010), s. 229
- 7 W. Wengler, *Allgemeine Völkerrechtslehre* (Berlin: Springer, 1964), s. 62.
- 8 Enver Bozkurt, *Devletler Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2003), s. 14.
- 9 İbrahim Kaboğlu, "Hukukun Genel İlkeleri," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, no. 2 (2008): 292.
- 10 İbrahim Kaboğlu, *Kolektif Özgürlükler*, s. 172.

2025-2026 ADLİ YIL AÇILIŞ TÖRENİ

Adliyemiz fuaye alanında düzenlenen açılış törenine, İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Zafer Koç, Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Ahmet Kaya, Adalet Komisyonu Üyeleri, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri, hâkimler, Cumhuriyet savcıları, baro mensupları, kurum müdürleri ve adliye personeli katılım sağladı.

GÖREV

Sayılı kararname ile Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Fatih DÖNMEZ, İstanbul Anadolu Adalet Sarayında göreve başlamıştır. Başsavcımızı adliye girişinde Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Ahmet KAYA ve Adalet Komisyonu Üyesi Memun KILIÇ ile birlikte Başsavcı Vekillerimiz ve Hakim-Savcılarımız karşılamışlardır.

ZİYARET

14 Ekim 2025 - İstanbul Valisi Davut Gül'ün ziyareti.

ZİYARET

15 Ekim 2025 - İstanbul İl Emniyet Müdürü Selami Yıldız'ın ziyareti.

23 Ekim 2025 - İstanbul İl Jandarma Komutanı Korgeneral Yusuf Kenan Topçu'nun ziyareti.

10 KASIM

10 Kasım 2025 - 10 Kasım Atatürk'ü Anma Etkinliği.

ZİYARET

24 Kasım 2025 - Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ın babası Hakki Kiraz'ın ziyareti

Her Yerde Prestijiniz Var

2x
Katlanan
Bankkart
Lira

Ücretsiz
Fast Track

Ekstra
Bankkart
Lira

Prestij
Lezzet Rotası

Ücretsiz
Lounge

bankkart
Prestij

bankkart
Prestij^{plus}

Ziraat Bankası
Bir bankadan daha fazlası

3 ARALIK DÜNYA ENGELLİLER GÜNÜ

Cumhuriyet Başsavcılığımız ve Pendik Belediyesi iş birliğiyle, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında geleneksel hale gelen ve

büyük bir anlam taşıyan futbol maçı bu yıl da coşkuyla gerçekleştirildi. Bu sene 5'incisi düzenlenen organizasyonda, Pendik Belediyesi Ampu-

te Futbol Takımı ile İstanbul Anadolu Adliyesi'nde görevli hâkim ve Cumhuriyet savcılarımızdan oluşan "Anadolu Adliye Futbol Takımı" dostluk

ve farkındalık için yeşil sahada bir araya geldi. Karşılaşmayı 3-1'lik skorla Pendik Belediyesi Ampute Futbol Takımı kazandı.

DOSTLUK VE FARKINDALIK İÇİN TER DÖKTÜLER

Pendik Belediyesi ve İstanbul Anadolu Adalet Sarayı iş birliğinde düzenlenen bu anlamlı etkinlikte, protokol üyeleri de sahada yerini alarak engelli sporculara destek verdi. Pendik Belediye Başkanı Ahmet Cin ve Pendik Kaymakamı Mehmet Yıldız, ampute futbolcularla birlikte aynı takımında yer alarak mücadele etti. Karşılaşmada İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcısı Vekilleri ile adliyemizde görevli hâkim ve savcılardan oluşan karma takım, Ampute Futbol Takımı karşısında ter döktü. Müsabaka, kıyasıya bir rekabete sahne olurken, kazanan "dostluk ve farkındalık" oldu.

CUMHURİYET BAŞSAVCIMIZ FATİH DÖNMEZ: "ADALET TEŞKİLATI OLARAK GÖREVİMİZ HER BİREYİN HAKKINI KORUMAKTIR"

İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Fatih Dönmez, etkinlikte yaptığı konuşmada günün önemine vurgu yaparak şunları kaydetti: "Bugün, engelli bireylerimizin toplumsal katkılarının artırılmasına yönelik önemli bir farkındalık günüdür. Adalet teşkilatı olarak temel görevimiz; toplumu oluşturan her bireyin haklarını korumak, hukuki güvenliğini sağlamak ve adalete erişimini mümkün olan en üst düzeyde temin etmektir. İstanbul Anadolu Adliyesi'nde 164 engelli personelimiz bulunmaktadır. Biz de onlarla beraber çalışmaktan dolayı çok mutluyuz. Onların yaşadığı herhangi bir olumsuzlukla alakalı elimizden geldiğince çözümler üretmeye gayret ediyoruz."

BAŞKAN AHMET CİN: "ENGELLİ BİREYLERİN YAŞAM KALİTESİNİ ARTIRMAK ÇOK KIYMETLİ"

Etkinliğe ev sahipliği yapan ve sahada bizzat mücadele eden Pendik Belediye Başkanı Ahmet Cin ise şu ifadeleri kullandı: "3 Aralık Dünya

Engelliler Günü vesilesiyle bu anlamlı etkinlikte bir aradayız. Tüm kesimlerin toplum içinde yaşamalarına katkı sunmak ve özellikle engelli bireylerimizin yaşam kalitelerini artırmak bizim için çok kıymetli. Hükümetimizin ve yerel yönetimlerin engelli bireylerin normal bir hayat sürmeleri ve topluma kazandırılmaları açısından yaptıkları çalışmalar gerçekten çok anlamlı ve değerli. Pendik Belediyesi olarak Engelsiz Yaşam Merkezi'nde engelli bireylerimizin toplumun bir parçası olarak hayatlarını devam ettirmelerine katkı sunmak adına pek çok etkinliği onlarla birlikte yapıyoruz."

ANLAMLILIK SKOR

Engelli bireylerin toplumsal yaşamdaki yerini güçlendirmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen, heyecan dolu anlara sahne olan mücadelede Pendik Belediyesi Ampute Futbol Takımı, Anadolu Adliye Takımı'nı 3-1 mağlup etti. Etkinlik, sporun birleştirici gücüyle engellerin aşıldığı güzel karelerle sona erdi.

KARŞILAMA

Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararnamesi ile İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı görevine atanan Sayın Mehmet Beşir GÜVEN, 25.02.2026 tarihi itibarıyla adliyemizdeki görevine resmen başlamıştır.

KUTLAMA

08 Mart 2026 - Kadınlar Günü

ZİYARET

13 Mart 2026 - Adalet Bakan Yardımcısı Sedat AYYILDIZ'ın ziyareti.

ZİYARET

13 Mart 2026 - HSK üyesi Alişan Tiryaki'nin ziyareti

13 Mart 2026 - HSK üyesi Sait Özdemir'in ziyareti.

Parafly ile uç uçabildiğin kadar!

Çünkü Parafly, istediğin rotayı
keşfetmen için var!

Yurt dışı
çıkış harcı
Parafly'dan

Konaklama
harcamalarında
%5
indirim

Yurt dışı
harcamalarında
%5
ParafPara

5.000 TL'ye
varan
Avans
ParafPara
kullanıma
fırsatı

Sektöre özel
harcadıkça
düzenli
ParafPara
kazanımı

Hafta sonu
restoran
harcamalarında
%25'e varan
indirim

HER YERDE HERKES İÇİN BANKACILIK

Hayatı kolaylaştıran mobil uygulamalarla
Halkbank her an yanınızda!

Halkbank Mobil

Halkbank Çocuk Bankacılığı

Halkbank Kampüste

TASARRUF
FINANSMANINDA
BİR İLK

Yenişehir Evleri ARNAVUTKÖY'DEN

Faizsiz, peşinatsız

ev sahibi olun

FAİZSİZ

PEŞİNATSIZ

60
AYA VARAN VADE

Emlak Konut ve Emlak Katılım iş birliği yapıyor,
Yeni Yuvam Modeli sizi Tasarruf Finansmanı ile buluşturuyor.

İstanbul Havalimanı ve Kuzey Marmara Otoyolu'na komşu konumuyla öne çıkan
Yenişehir Evleri Arnavutköy'den 60 aya varan vade imkânıyla ev sahibi olun,
geleceğinize güvenle yatırım yapın.

DETAYLI
BİLGİ | 444 36 55

f x v o ekyoas | emlakkonut.com.tr

EMLAK KONUT
— GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş. —
T.C. ÖZEL EMLAK KONUT VE İNŞAAT MENKUL DEĞERLER MENKUL DEĞERLER MENKUL DEĞERLER MENKUL DEĞERLER MENKUL DEĞERLER

EmlakKatılım
Tasarruf Finansman